

Kulturhistorisk bebyggelseinventering

Hålaveden

Delrapport 2

Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd,
Pelarebo och Rambergstorp
i Stora Åby socken

Frebol och Kushult
i Ödeshögs socken

Ödeshögs kommun
Östergötlands län

Lisa Johansson

K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M

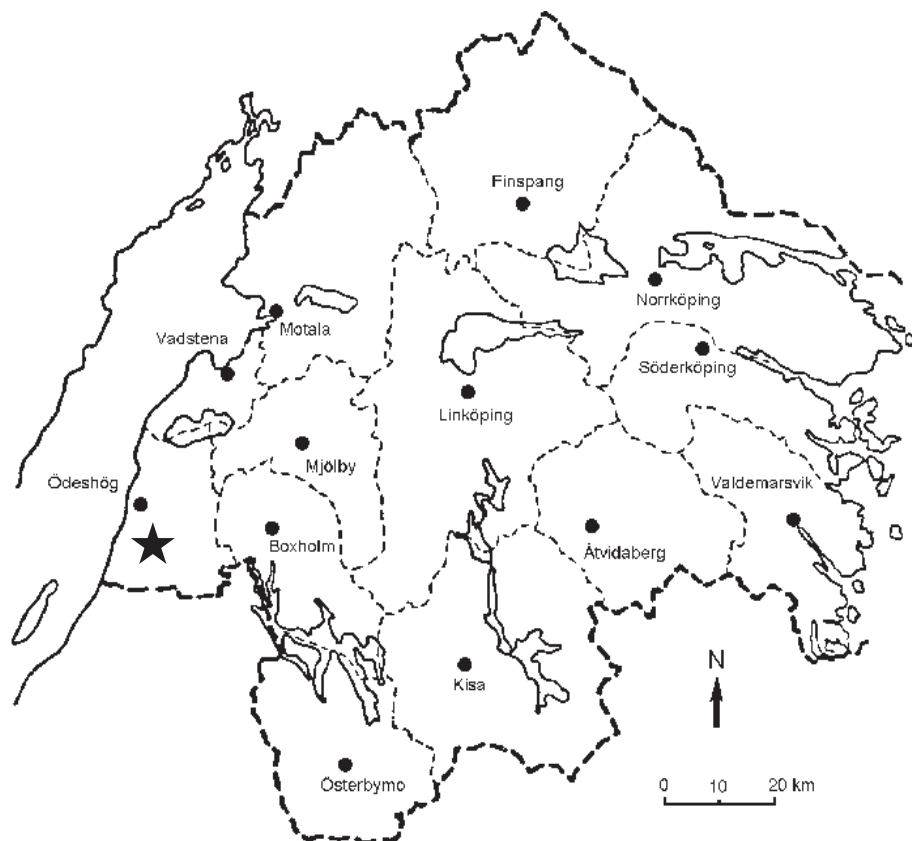
Hålaveden

Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd,
Pelarebo och Rambergstorp
i Stora Åby socken

Frebol och Kushult
i Ödeshögs socken

Ödeshögs kommun
Östergötlands län

Lisa Johansson 2003

Rapport 14:2003

Tekniska uppgifter

Lokal	Hålaveden
Socken	Stora Åby och Ödeshög
Stad	-
Kommun	Ödeshög
Län och landskap	Östergötlands län
Typ av undersökning	Kulturhistorisk bebyggelseinventering
Länsstyrelsens diarienummer	223-6102-01
ÖLM diarienummer	558/02
ÖLM kontonummer	5012
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen i Östergötlands län
Ansvarig	Lisa Johansson

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Rapport 14:2003	Östergötlands länsmuseum
Grafik:	Lisa Johansson
Renritning:	-
Grafisk form:	Lasse Norr
Tryck:	-
Ur allmänt kartmaterial:	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 14 05 62
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Hålaveden

Kulturhistorisk bebyggelseinventering

Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd,
Pelarebo och Rambergstorp
i Stora Åby socken

Frebol och Kushult
i Ödeshögs socken

Ödeshögs kommun
Östergötlands län

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län har Östergötlands länsmuseum under våren 2002 utfört en kulturhistorisk bebyggelseinventering av nio utvalda fastigheter i Hålaveden; Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd, Pelarebo och Rambergstorp i Stora Åby socken samt Frebol och Kushult i Ödeshögs socken. Samtliga belägna i Ödeshögs kommun. Hålaveden är namnet på den bygd som sträcker sig från Ödeshög i norr till länsgränsen i söder. I väster och öster avgränsas området av Vättern respektive Lysings häradsallmännings stora skogsområde. Området karaktäriseras av ett småskaligt och ålderdomligt odlingslandskap. Den täta förekomsten av välhävdade ängs- och hagmarker saknar motstycke i Östergötland. Eftersom det småbrutna landskapet karaktäriseras av små byar och ensamgårdar medförde laga skiftet relativt små förändringar, endast ca 25% av gårdarna blev ålagda att flytta ut. Motsvarande siffra för Östgötaslätten är 75%.

Trots att varken laga skiftet eller det moderna jordbrukets strukturella omvandling påverkat by- och gårdsbebyggelsen i någon större omfattning, har de enskilda byggnadernas utseende inte undgått förändring. Detta märks särskilt väl vad gäller ladugårdarna och mangårdsbyggnaderna, medan uthusen, som ofta mist sin ursprungliga funktion, ofta bevarat ett mer ålderdomligt utseende.

Lisa Johansson
antikvarie

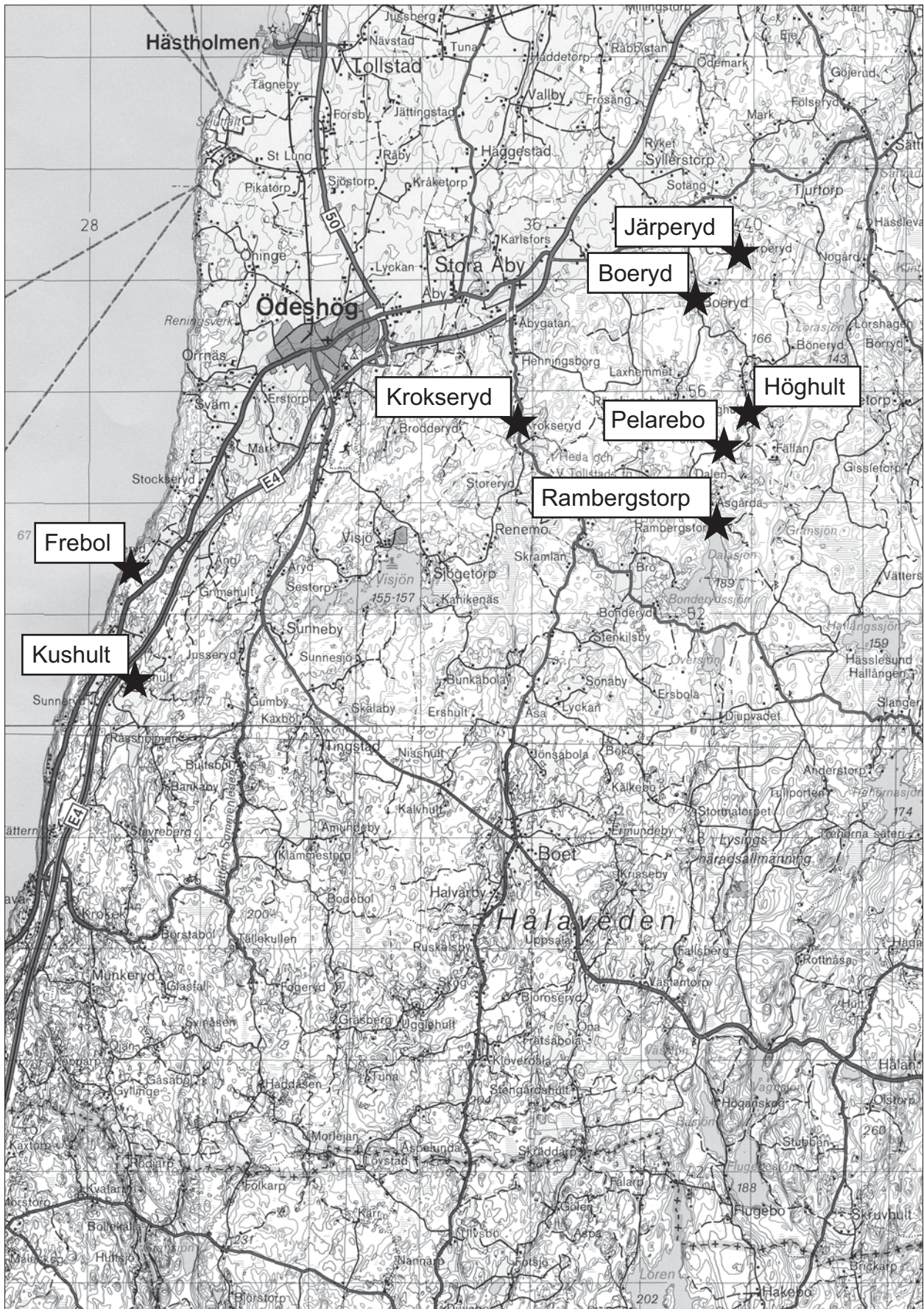
Innehåll

Inledning	7
Syfte och metod	7
Allmänna råd.....	8
Kulturhistorisk utvärdering	10
Boeryd, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	11
Fastighet Boeryd 1:4/Hängslen.....	12
Fastighet Boeryd 1:5.....	16
Fastighet Boeryd 1:8.....	20
Fastighet Boeryd 1:9.....	23
Fastighet Boeryd 1:12 (tidigare 1:6 och 1:7)/Berggården	27
Fastighet Boeryd 1:13 (tidigare 1:7).....	28
Höghult, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	31
Fastighet Höghult 1:3.....	32
Fastighet Höghult 1:8.....	36
Fastighet Höghult 1:9 (tidigare 1:5).....	39
Fastighet Höghult 1:10 och 1:11 (tidigare 1:2A).....	43
Fastighet Höghult 1:12 (tidigare Höghult 1:2B).....	47
Fastighet Göleryd 1:9 (tidigare Höghult 1:4).....	51
Järperyd, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	56
Fastighet Järperyd 1:7/Skogslund	57
Fastighet Järperyd 1:8.....	60
Fastighet Järperyd 1:9 och 1:3	65
Krokseryd, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	70
Fastighet Krokseryd 1:2.....	71
Fastighet Krokseryd 1:4.....	76
Fastighet Krokseryd 1:5/Sågarstugan samt Krokseryd 1:2,3/Sågen.....	78
Fastighet Krokseryd 1:6 (tidigare 1:3).....	85
Pelarebo, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	86
Fastighet Pelarebo 1:7.....	87
Fastighet Pelarebo 1:10 (tidigare 1:6).....	89
Fastighet Pelarebo 2:1 (tidigare 1:3 och 1:5).....	91
Fastighet Pelarebo 2:1/Staffanstorps (tidigare Staffanstorps 1:1).....	93
Fastighet Pelarebo 2:1 (tidigare 1:4).....	96
Fastighet Pelarebo 2:1 och 2:3/Håletorps (tidigare Håletorps 1:3).....	99
Fastighet Pelarebo 2:2 (tidigare Fällan 1:5).....	103

Rambergstorp, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun	106
Fastighet Rambergstorp 1:29	107
Fastighet Rambergstorp 1:30	109
Fastighet Rambergstorp 1:31 och 1:32	112
Frebol, Ödeshögs socken, Ödeshögs kommun	116
Fastighet Frebol 1:5 och 1:7	117
Fastighet Frebol 1:6 och Sväm 6:8	121
Kushult, Ödeshögs socken, Ödeshögs kommun	126
Fastighet Kushult 1:2	127
Fastighet Kushult 1:3	131
Fastighet Kushult 1:4	136
Fastighet Kushult 1:5	141
Slutord.....	148
Referenser	150

Teckenförklaring

	Bostadshus
	Ekonomibyggnad
	Riven/brunnen byggnad
	Större väg
	Mindre väg
	Fastighetsgräns

Utdrag ur "Blå kartan", blad 73 Jönköping och 83 Skövde, med de inventerade byarna markerade.

Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län har Östergötlands länsmuseum under hösten 2002 utfört en kulturhistorisk bebyggelseinventering av åtta fastigheter i Håalveden; Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd, Pelarebo och Rambergstorp i Stora Åby socken samt Frebol och Kushult i Ödeshögs socken. Länsmuseet har tidigare utfört en inventering av fastigheterna Lilla Morlejan, Månsabola, Ruskelsby, Tingstad och Vinninge i Stora Åby socken samt fastigheterna Holkaberg, Rödebol, Skrädeberg och Stavreberg i Ödeshögs socken.

Håalveden är namnet på den bygd som sträcker sig från Ödeshög i norr till länsgränsen i söder. I väster och öster avgränsas området av Vättern respektive Lysings häradsallmännings stora skogsområde. Området karakteriseras av ett småskaligt och ålderdomligt odlingslandskap. Den täta förekomsten av välhävdade ängs- och hagmarker saknar motstycke i Östergötland. Eftersom det småbrutna landskapet karaktäriseras av små byar och ensamgårdar medförde laga skiftet relativt små förändringar, endast ca 25% av gårdarna blev ålagda att flyttas ut. Motsvarande siffra för Östgötaslätten är 75%.

Syfte och metod

Föreliggande bebyggelseinventering är en del i Håalvedsprojektet, som är ett samarbete mellan länsstyrelsens miljöårsenhet och kulturmiljöenhet. Syftet med projektet är att fördjupa och sprida kunskapen om värdefulla natur- och kulturmiljövärden i bygdens odlingslandskap.

Den tidigare utförda bebyggelsehistoriska inventeringen av nio fastigheter i Håalveden visade på ett behov av en fortsatt inventering av byggnadsbeståndet.

Urvalet av områden skiljer sig från den förra inventeringen då man sökte få ett så representativt

urval som möjligt, främst med tanke på fastigheternas storlek och geografiska läge. Denna gång har vi valt att koncentrera oss på Håalvedens nordöstra och nordvästra delar, och där valt ut ett antal kulturhistoriskt intressanta gårdar. Syftet med rapporten är att ta fram, beskriva och värdera den kulturhistoriska bebyggelsen.

Inventeringen inleddes med en period av fältarbete bestående av fotografering samt beskrivning av byggnadernas exteriörer. Delar av fältarbetet skedde i samarbete med byggnadsvårdsstuderande Louise Almenberg. Därefter fördjupades det kulturhistoriska perspektivet genom kart-, arkiv-, och litteraturstudier. Avseende kartmaterialet har jag främst använt mig av den Ekonomiska kartan, Häradskartan (Dals och Lysings härad) från 1881 samt de Storskiftes- och Lagaskifteskartor som funnits tillgängliga. De äldre kartorna har varit till stor hjälp för att klarlägga byarnas framväxt. Situationsplanerna har utformats av författaren med den Ekonomiska kartan som underlag. Vissa förändringar har sedan gjorts, till exempel har nyuppförda byggnader ritats in. Situationsplanerna är ej precisa utan bara tänkta att ge en ungefärlig bild av byggnadernas placering på fastigheten.

Vidare har jag tagit del av diverse litteratur och arkivmaterial, främst från Länsstyrelsen i Östergötlands län samt från Östergötlands länsmuseum. De flesta angivelser om byggnadernas uppförandeår är hämtade från serien Sveriges Bebyggelse : Landsbygden. Dessa uppgifter är ungefärliga och inte alltid fullt tillförlitliga. Slutligen har jag haft stor hjälp av den information jag har fått av fastighetsägare samt de personer jag träffat ute på gårdarna.

Ett urval av några ur kulturhistorisk synpunkt särskilt intressanta gårdar har gjorts i samarbete med antikvarierna Marie Hagsten och Anita Löfgren Ek. En närmare beskrivning av hur utvärderingen gjorts följer under rubriken ”Kulturhistorisk utvärdering”.

Allmänna råd

Jordbruksbebyggelsen i Hålateden speglar en del av vår historia. Bebyggelsens struktur och byggnadernas utformning kan berätta mycket om exempelvis sociala och ekonomiska förhållanden samt estetiska ideal för den som har de rätta kunskaperna och kan tolka spåren.

Landets byggnadsbestånd skyddas bland annat genom Kulturminneslagen och Plan- och bygglagen.

”Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas.” (Kulturminneslagen, 1 §)

”Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.” (Plan- och bygglagen, 3 kap, 12 §)

Hålatedens karaktäristiska, småbrutna landskap ligger till grunden för områdets bebyggelse. Besökare möts av ett småbrutet och ålderdomligt odlingslandskap som varit relativt opåverkat av skiften och strukturella omvandlingar. Ensamgårdar och mindre byar är därför vanliga i denna skogsbygd. På de flesta gårdarna finns ett stort antal uthus bevarade. Ekonomibygnadernas storlek, utformning och placering har mycket att berätta om vad man producerade och konsumerade på gården. Man bör därför noga tänka igenom och överväga andra alternativ innan man river eller bygger till/nytt, även då det gäller ett vid första anblicken ”oansenligt” uthus. I de fall gården har en tydlig, traditionell uppdelning mellan man- och fägård bör man även vid framtida nybyggnadsprojekt respektera denna åtskillnad.

Vid uppförande av en ny byggnad eller en tillbyggnad bör man framförallt tänka på att byggnadens proportioner, höjd och takvinkel

harmonierar med omgivningen. De äldre byggnaderna är till exempel ofta smalare än olika varianter av nya typhus. När det gäller extra känsliga byggnader som till exempel ålderdomliga enkelstugor som helt saknar tillbyggnader utgör alla former av tillbyggnader och förändringar ett stort ingrepp i byggnadens kulturhistoriska värde. Vidare är det även viktigt att anpassa valet av material och färg till omgivande bebyggelse. Det är kanske lätt att förbise utarbetade detaljer såsom fönsteromfattningar, dörröverstycken och listverk. Dessa detaljer ger dock ”liv” åt fasaden och tillför helhetsintrycket mer än vad man kanske tror.

Valet av fasadmaterial är som sagt viktigt. Då fasaden är så känslig för förändringar brukar man i första hand rekommendera att man tilläggsisolerar huset invändigt, om behov finns. Att byta ut de gamla fönstren mot nya, kopplade fönster är en trend som tyvärr fortsätter, även så i Hålatedsbygden. Anledningen brukar vara att man vill förbättra isoleringen. Studier visar dock att det inte är nödvändigt att byta ut de gamla fönstren för att spara energi. Lösa innerbågar ger ett bra och energisnålt alternativ. Virket i äldre fönster är dessutom av bättre kvalitet då det är mer tätvuxet än i nya fönsterbågar. Genom att behålla de äldre fönstren bevarar man en viktig del av husets karaktär.

Vad gäller takmaterial bör man använda sig av material som varit traditionella på landsbygden, det vill säga rött lertegel, spån eller plåt. Takmaterial som är vanliga i tätorternas villaområden, exempelvis mörka betongpannor och plegel, plåt avsedd att imitera takpannor, gör sig mindre bra på landsbygdens byggnader och är ej att rekommendera.

Färgvalet på byggnadsbeståndet i Hålateden har med få undantag varit den faluröda slamfärgen. Knutar, omfattningar och vindskivor är målade i vit oljefärg. Man bör här använda sig av oljefärg baserad på rå kallpressad linolja. Ibland ser man spår av grönmålade fönsterbågar, men det är svårt att säga hur pass vanligt förekommande det

varit. Guldockra verkar annars ha varit en vanlig färg på de äldre dörrarna, såväl på bostadshus som på ekonomibyggnader. En bevarandevärd detalj som ofta finns bevarad på de inventerade fastigheternas ekonomibyggnader är dörrarnas handsmidda beslag och bandgångjärn.

Renoveringsråden ovan är allmänna och självklart långt ifrån fullständiga. Det bästa är givetvis att utarbeta renoveringsåtgärder utifrån de enskilda byggnaderna. Vissa renoveringsråd, framförallt gällande den kulturhistoriska karaktären hos de särskilt värdefulla byggnaderna, är inbakade i den kulturhistoriska utvärderingen som gjorts för alla fastigheterna i rapporten.

Den som funderar på att renovera eller bygga om en byggnad/byggnader på sin fastighet är välkommen att höra av sig till Östergötlands länsmuseum för att få råd. Länsmuseet kan också lämna tips på kunniga hantverkare samt var man kan få tag på byggnadsvårdsmaterial. Vid renovering av särskilt värdefull bebyggelse finns det även möjlighet att söka bidrag hos Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Kulturhistorisk utvärdering

Utvärderingen har gjorts efter ett system som utarbetats vid Riksantikvarieämbetet. Värderingssystemet är uppdelat på två olika delbegrepp; dokumentvärden samt upplevelsevärden. Till dokumentvärdena räknas byggnadshistoriskt värde, byggnadsteknikhistoriskt värde, arkitekturhistoriskt värde, samhällshistoriskt värde, socialhistoriskt värde, personhistoriskt värde samt teknikhistoriskt/industrihistoriskt värde. För närmare beskrivning av värderingssystemet hänvisas till skriften Kulturmiljövårdens bebyggelseregister – Inventeringshandbok.

Graderingssystemet omfattar två nivåer:

I – byggnad eller anläggning som tillmäts ett särskilt kulturhistoriskt värde

II – byggnad eller anläggning som inte går att hänföra till ovanstående nivå

I flera fall ger gårdsstrukturen tillsammans med ett stort antal bevarade ekonomibyggnader gården ett särskilt miljöskapande värde. Detta har vi valt att värdera separat och i de fall fastigheten anses inneha ett sådant värde markeras det i listan nedan med ett (M).

Utvärdering av samtliga enskilda fastigheter:

Boeryd 1:4/Hängslen	(M)	II
Boeryd 1:5	(M)	II
Boeryd 1:8		II
Boeryd 1:9	(M)	I
Boeryd 1:12 (tidigare 1:6 och 1:7)/Berggården		II
Boeryd 1:13 (tidigare 1:7)		I
Höghult 1:3	(M)	I
Höghult 1:8	(M)	I
Höghult 1:9 (tidigare 1:5)	(M)	I
Höghult 1:10 och 1:11 (tidigare 1:2A)	(M)	I
Höghult 1:12 (tidigare Höghult 1:2B)		II
Göleryd 1:9 (tidigare Höghult 1:4)	(M)	II
Järperyd 1:7/Skogslund		II
Järperyd 1:8	(M)	II
Järperyd 1:9 och 1:3	(M)	I
Krokseryd 1:2	(M)	I
Krokseryd 1:4		I
Krokseryd 1:5/Sågarstugan samt Krokseryd 1:2,3/Sågen	(M)	I
Krokseryd 1:6 (tidigare 1:3)		II
Pelarebo 1:7		II
Pelarebo 1:10 (tidigare 1:6)		II
Pelarebo 2:1 (tidigare 1:3 och 1:5)		II
Pelarebo 2:1/Staffanstorp (tidigare Staffanstorp 1:1)		I
Pelarebo 2:1 (tidigare 1:4)	(M)	I
Pelarebo 2:1 och 2:3/Håletorp (tidigare Håletorp 1:3)		I
Pelarebo 2:2 (tidigare Fällan 1:5)		I
Rambergstorp 1:29		I
Rambergstorp 1:30		I
Rambergstorp 1:31 och 1:32	(M)	I
Frebol 1:5 och 1:7	(M)	I
Frebol 1:6 och Sväm 6:8	(M)	II
Kushult 1:2	(M)	I
Kushult 1:3	(M)	I
Kushult 1:4	(M)	II
Kushult 1:5	(M)	II

Boeryd by, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun

Miljöbeskrivning

Boeryd by med omgivande odlingslandskap ligger i skogsbygden och är utvald som värdefull kulturmiljö (K15) i Natur Kultur. Boeryd omnämns för första gången i skrift år 1577 och stavas då Boerydh. Vid laga skiftet år 1863 bestod Boeryd av sju gårdar, varav fyra blev ålagda att flytta ut.

Vid Storskiftet år 1804 bestod Boeryd av två gårdar (betecknade A och B på Storskifteskartan) med placering vid nuvarande Boeryd 1:9 och 1:5. Bebyggelse fanns vid denna tid även vid nuvarande Boeryd 1:4/Hängslen samt Boeryd 1:13. Hängslen utgör en separat brukningsenhet

(C). Vid Laga skiftet delas marken upp i åtta brukningsenheter, fyra av gårdarna blir ålagda att flytta ut. År 1881, när Häradskartan upprättas, består byn av åtta gårdar och två torp. Båda torpen är idag försvunna. Ett låg på nuvarande Boeryd 1:10, en fastighet som idag saknar bebyggelse. Torpet Rothem var beläget längst söderut i Boeryd på östra sidan om byvägen. Två av gårdarna har också försvunnit. En gård med placering mellan nuvarande Boeryd 1:9 och 1:5 och Boeryd 1:12/Berggården. Strax söder om Boeryd 1:13 ligger resterna av den andra gården, en husgrund samt en stengårdsgård (Stora Åby sn, RAÄ 25).

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 17 (8E 1h Stora Åby) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Boeryd 1:4 / Hängslan

Miljöbeskrivning

Platsen för nuvarande Boeryd finns utmärkt redan på Storskifteskartan från 1804. På Lagskifteskartan från år 1862 är samtliga byggnader på gården utmärkta. Ett bostadshus med flygel fanns då på samma plats som dagens mangårdsbyggnad med flygel, vilka får förmodas vara desamma. Fägården däremot, verkar ha flyttats från ett läge väster om mangården till dagens placering rakt söder om densamma. På Häradskartan från 1881 är namnet "Hängslan" utskrivet och markerat som jordtorp (troligen syftar dock benämningen jordtorp på ett torp i grannbyn Järperyd).

Själva mangården ligger på en förhöjning i landskapet och omges av en gårdsgård i trä samt ett parti av stengårdsgård och syrénhäck. Närmast grinden övergår staketet till ett rött trästaket med vitmålade stolpspetsar. Själva trägrinden är tvådelad och även den målad i rött och vitt. Innanför grinden står två hamlade häggar. Fram till huvudbyggnaden leder en grusad gång kantad av rabatter. I trädgården växer bland annat flera fruktträd och syrén.

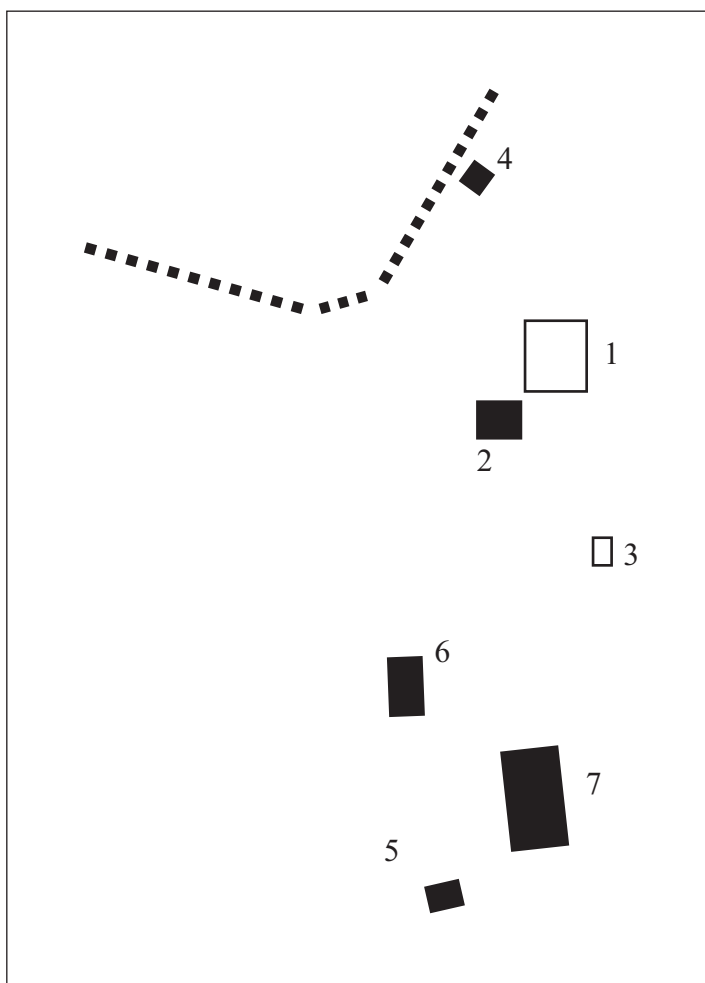
På senare tid, från 1970-talet och framåt, har en bebyggelseenhet bestående av fritidshus och diverse hitflyttade byggnader, vuxit upp en bit väster om den gamla gårdstomten i den före detta koghagen. Resterna av en stengårdsgård, på senare tid restaurerad, markerar gränsen gentemot den gamla gårdstomten. Här står bland annat ett fritidshus, enligt muntlig uppgift uppfört på 1970-talet av rivningsvirke från Tannerforsskolan. Bredvid huset uppfördes även en bod

och alldeles nyligen (2002) ett "solhus"/en fristående, inglasad veranda. Vidare står här ena delen av en äldre stuga, hitflyttad från Bränneryd 1984, som idag används som garage. Ytterligare två byggnader har flyttats hit från Ombergs turisthotell på 1990-talet samt ett avträde som tidigare stod på Järnstad Karlsgårds ägor. Väster om byggnaderna anlades på 1980-talet en damm för fisk och signalkräfter.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Mangårdsbyggnad från väst, Boeryd 1:4, Hängslen

1. Mangårdsbyggnad

Tillbyggd stuga i 1 1/2 våning. Uppfördes troligen vid mitten av 1800-talet, möjligen något tidigare. När byggnaden restaurerades vid mitten av 1930-talet kom tillbyggnaden på husets framsida till. Stugan har även en tillbyggd farstu på den norra gaveln och på det bakre takfallet har man tagit upp en takkupa. Den södra delen av husets framsida används som uterum och skyddas av ett tak täckt med trapetsplast. Ett plåttak skyddar huvudentrén.

Grund

Gråslammad cement och natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Den ursprungliga stugan har ett sadeltak medan tillbyggnaden försetts med ett brutet tak. 1971 lade man betongpannor på taket. Vita vindskivor, på tillbyggnaden dubbla vindskivor som längst nere vid takfoten avslutas med en spetsig profil.

Skorsten

Utkragad, plåtskodd, tegelmurad skorsten i nock.

Fasad

Faluröd locklistpanel, på husets baksida en profilerad, möjligen äldre locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Framsida: Spröjsade 2- och 3-lufts-fönster med tre rutor per luft. Enkla bågar. På tillbyggnad 1-lufts-fönster med spröjs och på övervåningen

kopplade 2-lufts-fönster med sex rutor.

Baksidan: Ett 1-lufts-fönster med sex rutor, enkla bågar. Ett kopplat 3-lufts-fönster med nio rutor. I halv-våningen ett ospröjsat 2-lufts-fönster. Södra och norra gaveln: Ospröjsade 2-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Sentida enkeldörr i "mönstrad", brun panel och tre rutor i råglas.

Farstu: Enkel, brun spegeldörr med två glasrutor och nederdelen klädd med masonit.

2. Uthus

Bod placerad som flygel till huvudbyggnaden. Troligen uppförd ungefär samtidigt som den senare. Mindre tillbyggnad på bakre långsidan.

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak år 1971 belagt med betongpannor. På det bakre takfallet har man behållit ett trekupigt lertegel, under detta ligger ett spåntak. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Oprofilerade, röda takfotstassar.

Skorsten

Tegelmurad, plåtskodd skorsten på bakre takfall.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklist. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Framsida, baksida samt östra gaveln: Ospröjsade 2-lufts-fönster skyddade av vit vattenlist. Rösten: 2-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Framsida: Enkeldörr klädd i stående, brun panel försedd med bandgångjärn och handsmitt draghandtag.

Östra gaveln: Enkeldörr klädd i stående, röd panel försedd med bandgångjärn.

3. Avtråde

Grund

Cementerad, gråslammad natursten.

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt. Röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Två spröjsade 1-lufts-fönster flankerar dörr.

Dörrar

Enkeldörr klädd i brun, stående panel. Ovanför dörren sitter ett vädringsspjäll.

4. Jordkällare

Renoverad och gjuten på 1940-talet.

Grund/Stomme/Fasad

Vitmålad cement.

Tak

Jordtak med gräspåls.

Dörrar

Enkeldörr klädd i liggande, svart panel försedd med bandgångjärn.

5. Uthus

Gargagebyggnad enligt uppgift nedflyttad från mangården uppe på krönet. Port på östra gaveln.

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad

Stående, faluröd panel.

Fönster

Ett 2-lufts-fönster med fyra rutor på södra långsidan.

Dörrar

Tvådelad port klädd i stående, grön brädpanel försedd med bandgångjärn. Enkeldörr på norra långsidan klädd i stående, röd panel försedd med bandgångjärn.

6. Uthus

Uthus bestående av två byggnadskroppar som hyser en reparationsverkstad. Tidigare stod här ett höns- och svinhus.

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak med längre takfall i väster. Taktäckning i form av röd trapetsplåt och korrugerad, vit plast. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Skorsten

Längst ned på det bakre/västra takfallet, på en mindre utbyggnad, sitter en avlång, smal skorsten i plåt.

Fasad

Faluröd locklistpanel, profilerad och oprofilerad. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ett ospröjsat 1-lufts-fönster på södra gaveln samt ett på baksidan.

Dörrar

Framsida: Tvådelad port klädd med en gråmålad träskiva försedd med bandgångjärn samt en enkeldörr klädd i sentida, smal, stående, grå panel med en glasruta, delvis försedd med råglas, upptill.

Södra gavelröstet: Lucka i röd locklistpanel.

7. Ladugård

Ladugård i 1 våning med skulle uppförd någon gång efter 1862.

Grund

Stoppstenar i stora block av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer och regelkonstruktion.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit, enligt muntlig uppgift år 1953. Tidigare hade byggnaden ett spåntak som finns bevarat under eterniten.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel, locklistpanel på södra gaveln. Bart liggtimmer på ett parti av långsidan. Vita knutar, fönsteromfattningar, vindskivor och takfotsbrädor. Vit sågtandsfris avslutar röstets panel på den södra gaveln.

Fönster

Framsida: Två fyrkantiga 1-lufts-fönster.

Baksida: 2-lufts-fönster.

Norrgavel: Två 1-lufts-fönster med tre rutor. I röstet ett småspröjsat, snedställt 1-lufts-fönster med nio rutor.

Södra gavelröstet: 1-lufts-fönster med sex rutor samt en liten glasförsedd öppning.

Dörrar

Framsida: Fyra tvådelade portar klädda i svart, stående panel försedd med bandgångjärn samt en skjutport klädd i röd, stående panel.

Baksida: Två tvådelade portar klädda i svart, stående panel försedd med bandgångjärn.

Norrgavel: Sentida enkeldörr klädd i svart, stående, smal panel med en glasruta upptill.

Fastighet Boeryd 1:5

Miljöbeskrivning

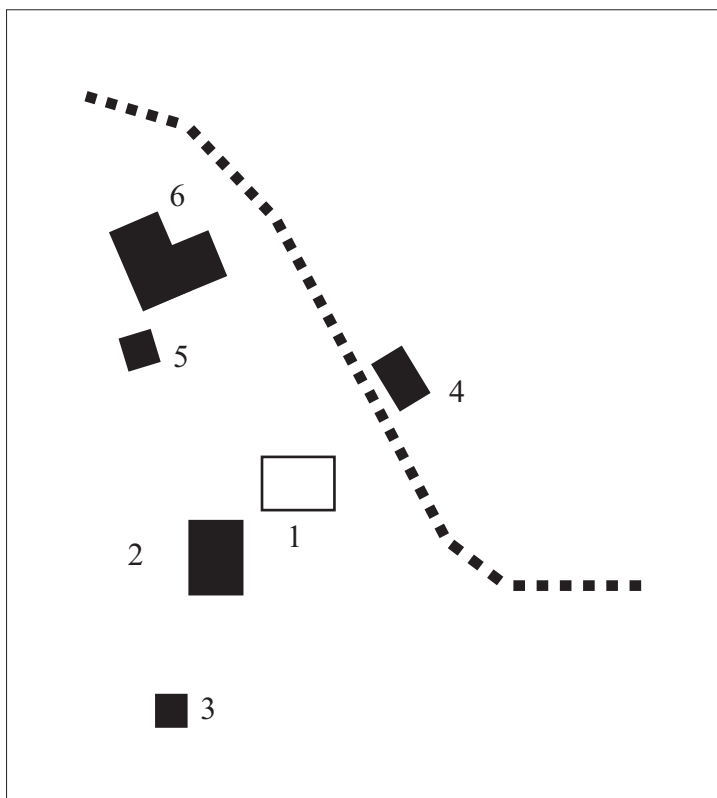
Möjligen motsvaras Boeryd 1:5 av ett av de ursprungliga hemmanen A eller B på Storskifteskartan från år 1804-05. Gården finns utmärkt på Lagaskifteskartan från år 1862, där även de enskilda byggnaderna är utritade. Tre byggnader, möjligen ett bostadshus med två flyglar, är markerade på ungefär samma ställe som bostadshuset står idag. Något söderut finns tre byggnader utritade, möjligen fähus och uthus.

Boeryd 1:5 har idag en upplöst gårdsplan med man- och fägård placerade på den västra sidan om vägen. Ladugården har numera sin placering norr om mangården. I trädgården växer några äldre äppelträd, syréner, lupiner med mera. Avgränsningar i form av staket eller gärdsgård saknas. Sydväst om gården har man anlagt en damm.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Mangårdsbyggnad från sydöst, Boeryd 1:5

1. Mangårdsbyggnad

Bostadshus i 1 1/2 våning med tillbyggnad på bakre/norra långsidan samt farstu på västra gaveln.

Grund

Natursten och cement.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupiga pannor. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Valmat farstutak täckt med takpapp.

Skorsten

Utkragad, tegelmurad skorsten på bakre takfall.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel. Panelen har bytts ut på delar av fasaden. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Kopplade, ospröjsade 2-lufts-fönster. På vardera av de tre gavelröstena sitter två mindre 1-lufts-fönster med fyra rutor längst nere vid takfoten.

Dörrar

Huvudentré: Sentida enkeldörr i brun fasspont-panel med en glasruta upptill.

Tillbyggd farstu: Sentida enkeldörr klädd i brun masonit och med en spröjsad glasruta upptill.

2. Före detta affärslokal

Affärslokal och lagerrum i 1 våning med vind. På byggnadens bakre långsida finns en större tillbyggnad vid sidan av en

mindre. På ett äldre foto (Sveriges Bebyggelse) ser man att den idag faluröda fasaden tidigare varit omålad.

Grund

Cement av äldre, grusig blandning.

Stomme

Trä. Större tillbyggnad i cement.

Tak

Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Vita takfotsbrädor och dubbla, plåtförstärkta vindskivor
Tillbyggnad: Pulpettak täckt med korrugerad eternit.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i bakre takfall.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel. Vita hörn och omfattningar. Byggnaden är tilläggsisolerad. Större tillbyggnad på baksidan i cement.

Fönster

Stora, ospröjsade, kopplade 2-lufts-fönster flankerar entrén till den före detta affärslokalen. På södra gaveln ett 2-lufts-fönster med sex rutor, i gavelröstena 2-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Främre långsida: Två sentida enkeldörrar klädda i brun masonit. Dörren som leder till affärslokalen har en glasad, spröjsad överdel.

3. Avträde

Avträde med två separata ingångar.

Grund

Cementförstärkt natursten

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad eternit. Vita vindskivor och takfotsbrädor.

Fasad

Faluröd, stående slätpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Två 1-lufts-fönster med två rutor.

Dörrar

Två rödfärgade enkeldörrar med fyra fyllningar.

4. Uthus

Bod och vagnslider.

Grund

Cement; äldre, grusig blandning.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit på bar läkt.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklist.

Fönster

Spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor, ett på östra långsidan och södra gavelröstet samt två på norra gaveln.

Dörrar

Södra gaveln: Två tvådelade portar klädda i stående, röd panel försedd med bandgångjärn. Framsidan/västra långsidan och norrgavel: Enkeldörr i stående, röd brädpanel med bandgångjärn och vattenlist ovanför.

5. Uthus

Garage/Vagnslider med port på gaveln.

Grund

Ej synlig.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med takpapp.

Fasad

Faluröd, stående panel.

Avträde från nordost, Boeryd 1:5

Fönster

Ett spröjsat 2-luftsfönster med sex rutor och vita omfattningar på den norra långsidan.

Dörrar

Tvådelad port klädd i röd, stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

6. Ladugård

Ladugård, i en våning med skulle samt tillbyggnader, uppförd 1924 enligt Sveriges Bebyggelse.

Grund

Cement

Stomme

Liggtimmer och möjligen regelkonstruktion.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Röda, oprofilerade takfotstassar, takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer vid sidan av stående panel. Vita knutar och omfattningar. Vit sågtandsfris avslutar i två etapper röstets panel på den östra gaveln.

Fönster

1-luftsfönster med lösspröjs på insidan, tolv rutor. Snedställda 1-luftsfönster med sex rutor i gavelröstena.

Dörrar

Södra långsidan/gaveln: Tvådelad port klädd i röda, stående brädor försedda med bandgångjärn.

Östra gaveln: Enkeldörr klädd i sentida, brun panel.

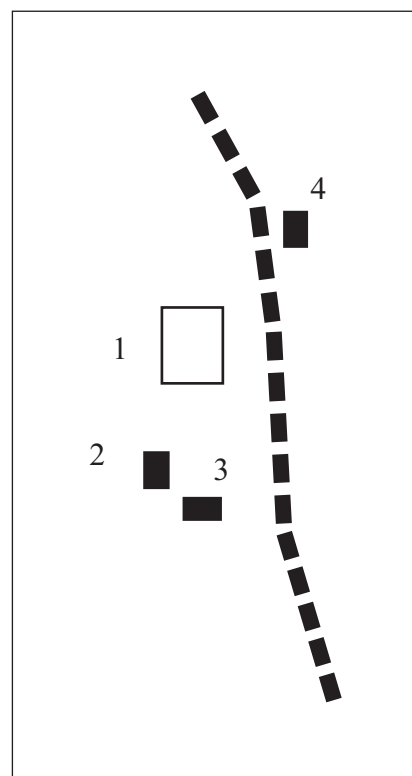
Norrgavel: Tvådelad port klädd i röd, stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

Tillbyggnad i väster: Tvådelad port klädd i röd, stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

Fastighet Boeryd 1:8

Miljöbeskrivning

En mindre gård som för första gången finns utmärkt på Hårdaskartan från 1881 som utflyttat hemman. Mangården är belägen på västra sidan av byvägen på en svagt upphöjd berghäll och omges av ett rödmålat trästaket med vita stolpspetsar. En grusad gång omgiven av flankerande rabatter leder fram till husets entré. I trädgården finns fruktträd, syrén, vinbärsbuskar, höstastrar med mera. De flesta växterna verkar ha planterats på senare tid. På den östra sidan av vägen har förmodligen fågården tidigare legat. På den gamla Ekonomiska kartan finns här en större byggnad utmärkt, förmodligen en ladugård. I Sveriges bebyggelse nämns en ekonomibygnad uppförd omkring 1930. Idag står endast ett mindre uthus, troligen ett före detta svinhus, på platsen. Söder om byggnaden breder en mindre gräsvall ut sig och i skogsbrynet finns resterna av en gammal stengårdsgård.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Mangårdsbyggnad från öst, Boeryd 1:8

1. Mangårdsbyggnad

Enkelstuga i 1 1/2 våning uppförd omkring 1850 enligt Sveriges Bebyggelse. Studier av kartmaterial tyder på att det kanske snarare rör sig om en sen 1800-tals byggnad.

En sentida, öppen förstukvist framför huvudentrén har ersatt en äldre, inglasad förstukvist (se bild i Sveriges Bebyggelse). Förstukvisten är målad i rött och vitt och har två träbänkar. På baksidan av huset finns en på senare tid tillbyggd farstu.

Grund

Cementförstärkt natursten. Gjuten cementgrund på tillbyggnad.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med rött plegel.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i nock, plåtskodd och plåtkrönt. På ett äldre foto i Sveriges Bebyggelse har stugan en äldre utkragad skorsten.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel. Sentida, oprofilad locklist på södra gaveln. Den sentida locklistpanelen på tillbyggnaden är profilerad. Vita knutar, sockelbräddor, omfattningar och vindskivor. Vitmålad, vertikal list delar upp gavelfasaderna. Dubbla vindskivor, den övre vitmålad och den undre rödmålad med profilerad ytterkant.

Fönster

Spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor. Fönstren är sentida och kopplade. På det södra gavellöstet sitter två mindre 1-lufts-fönster vid vardera takfot. Tillbyggnad: Ospröjsat, kopplat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Sentida enkeldörr i stående, brun panel med en glasruta upptill. Liknande enkeldörr på farstun bak.

2. Uthus

Sentida uthus i 1 våning.

Grund

Stoppsten i form av betongblock.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt. Vita takfots-tassar och vindskivor.

Fasad

Faluröd locklistpanel med profilerade lister. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ospröjsade 1-lufts-fönster på östra långsidan och norra gaveln.

Dörrar

Enkeldörrar på östra långsidan och södra gaveln, klädda i stående, svart brädpanel försedd med maskintillverkade bandgångjärn.

3. Uthus

Sentida garage.

Grund

Betongblock

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt. Vita takfots-tassar och vindskivor.

Fasad

Faluröd locklistpanel med profilerade lister. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Tre 1-lufts-fönster, varav ett spröjsat med två rutor.

Dörrar

Tvådelad port på östra gaveln samt en enkeldörr i stående, svart brädpanel på norra långsidan.

4. Uthus

Mindre förråd i 1 våning. Har tidigare förmodligen använts som svinhus och/eller möjligen höns hus.

Grund

Cementerad

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt. Vita vindskivor.

Fasad

Faluröd locklistpanel med vita hörn och fönsteromfattningar. Stående slätpanel i södra gavelröstet.

Fönster

Småspröjsat 2-lufts-fönster med åtta rutor på södra gaveln. Enkla bågar, fastspikade ytterfönster.

Dörrar

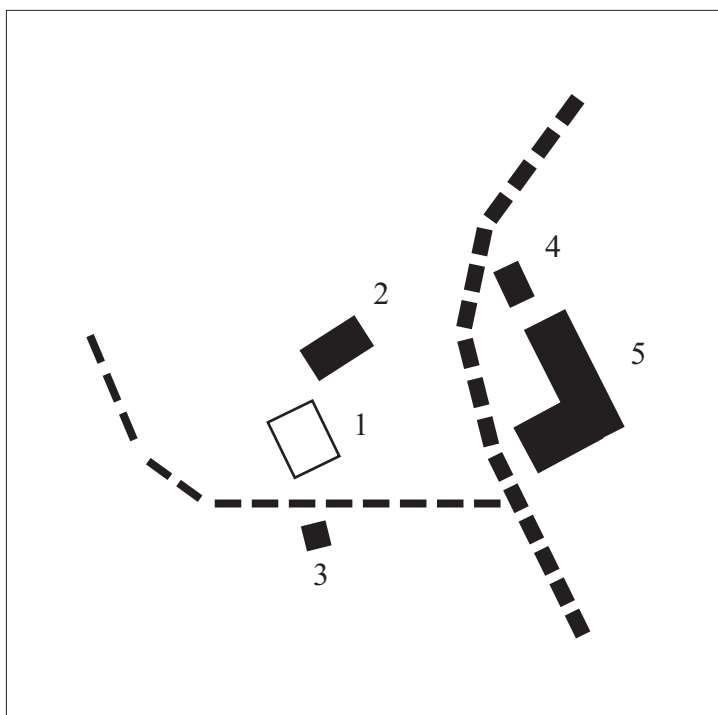
Enkeldörr klädd i sentida, svart, liggande fas-spontpanel försedd med bandgångjärn. I södra gavelröstet en lucka i stående, röd brädpanel. Under fönstret på den södra gaveln har man satt igen en öppning, möjligen en hönslucka. På den östra långsidan sitter en lucka, förmodligen en svinlucka, klädd i liggande, röd pärlspontpanel försedd med bandgångjärn

Fastighet Boeryd 1:9

Miljöbeskrivning

Boeryd 1:9, som möjligen står på det äldsta gårdsläget i byn, har en tydligt uppdelad gårdsplan med mangården belägen på den västra sidan av byvägen och fägården på den östra sidan. Norr om mangården breder en fruktträdgård i hagmark ut sig. I hagen finns ett flertal stenrösen och rester av en stengårdsgård. En häck skärmar av mangården från vägen och vid öppningen in mot gården står ett vårdträd i form av en hamlad lönn. I trädgården växer några äppelträd och syrén, längs med mangårdsbyggnadens framsida löper en blomsterrabatt.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsmiljön, uppdelad i man- och fägård på vardera sida om vägen, är ålderdomlig och välbevarad. Byggnaderna med sina relativt välbevarade exteriörer har samtliga ett byggnadshistoriskt värde. Enkelstugan har flera värdefulla detaljer som exempelvis den faluröda panelen med breda brädor, fönstren med sina enkla grönmålade bågar, skorstenens läge på det bakre takfallet och de utstående, profilerade takåsarna.

Genom att ersätta den nuvarande taktäckningen på mangårdsbyggnaden med ett mer ålderdomligt takmaterial skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Gårdens struktur tillsammans med det stora antalet bevarade byggnader ger gården ett särskilt miljöskapande värde.

Mangårdsbyggnad från nordöst, Boeryd 1:9

1. Mangårdsbyggnad

Enkelstuga i två våningar med vind. En förstukvist med snickarglädjedetaljer i rött och vitt pryder husets entré. I förstukvisten står två röda träbänkar med välvd sits. Bron är gjuten i betong. Liten tillbyggnad på byggnadens södra gavel. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1799.

Grund

Huggen, delvis cementförstärkt natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med röda betongpannor. Vita takfotsbrädor. De dubbla vindskivorna är målade i vitt och rött. Taket är av åstakskonstruktion och de fem utskjutande takåsarna är profilerade och rödmålade. Tillbyggnadens tak har täckts med papp.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i bakre takfall. Plåtskodd och plåtkrönt med regnskydd.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel av breda brädor avslutas nedtill av en bred sockelbräda samt

en fotbräda i röd plåt. Panelen har delvis bytts ut, men på vissa partier finns en äldre panel bevarad. På den södra gaveln är liggtimret delvis bart. Mellanväggens knutskallar är på den bakre långsidan inklädd i en rödmålade knutlåda. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Ytterfönster med hakar och vinkeljärn från 1900-talets början. Bågarna är

grönmålade och fönstren krönte av en vattenlist. Mindre fönster på övervåningen. På baksidans övervåning ett 2-lufts-fönster med fyra rutor, likaså på vindsvåningen i det norra gavelröset. Vindsfönstret har vitmålade bågar. På tillbyggnaden på sydgaveln sitter ett sentida, kopplat fönster.

Dörrar

Tvådelad, brunmålade dörr med sex fyllningar. De två översta fyllningarna är glasförsedda och spröjsade.

2. Bostadshus/Uthus

Stuga med tillbyggd boddell uppförd i 1 våning med vind och källare. Tillbyggt avträde på bakre långsidan. I bostadsdelen finns en öppen spis.

Grund

Natursten med cement i fogarna.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Profilerade röda takfotstassar. Vitmålade dubbla vindskivor.

Skorsten
Tegelmurad, utkragad, plåtskodd skorsten i nock.

Fasad
Falurött liggtimmer med röda lisenbrädor. Vita knutar och omfattningar. Två bultade följare på den västra gaveln stagar upp husets stomme.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar, fastspikade ytterfönster. På baksidan är det 1-lufts-fönster med två rutor och på den västra gaveln 1-lufts-fönster med fyra rutor och bred mittspröjs. Till avträdet hör ett 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar
Enkeldörr klädd i bred, guldfärgad fasspontpanel försedd med bandgångjärn.
Östra gaveln: Tvådelad port i faluröd, stående panel och bandgångjärn. Liten brädlucka i röstet.
Bakre långsida: Källaringång skyddad av ett mindre skärmtak i form av ett sadeltak försett med korrugerad eternit. Sentida, omålad bräddörr.
Avträde: Enkeldörr klädd i faluröd, stående panel försedd med bandgångjärn.

3. Jordkällare

Jordkällare med överbyggnad. Ingången, belägen på gaveln som vetter från vägen, är kraftigt igenväxt.

Grund/Stomme
Natursten

Tak
Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Vita vindskivor.

Fasad
Gavelröstet är klätt med faluröd, stående bräddpanel.

Dörrar
Bräddörr klädd i liggande, gul panel försedd med bandgångjärn.

Gavelröste på norrgavel: Dörr/Lucka klädd i stående, röd bräddpanel försedd med bandgångjärn.

4. Uthus

Uthus i en våning med ingång från båda långsidorna. Mindre lucka, förmodad äldre svinlucka, på södra gaveln.

Grund
Cement
Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Oprofilerade, röda takfotstassar. Dubbla vindskivor, den övre vitmålad och den undre rödmålad.

Fasad
Falurött liggtimmer med röda knutar och dörr-omfattningar. Gula fönsteromfattningar.

Fönster
Småspröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor och gula bågar, två på framsidan och ett på norrgaveln.

Dörrar
Enkeldörrar klädda i liggande, gul fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn. Förmodad svinlucka i liggande, röd fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

5. Ladugård

Ladugård byggd i vinkel, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1881. Den sydvästra delen av byggnaden är något lägre och har bland annat fungerat som hönshus.

Grund
Natursten
Stomme
Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med grön, korrugerad plåt. Röda, profilerade takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer, delvis röd panel. Röda knutar och omfattningar. Gaveln mot vägen (sydväst) är klädd i lockpanel av vankantade brädor.

Fönster

Olika modeller. I det södra och norra gavelröstet sitter ett snedställt, spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Östra långsidan: Ett 1-lufts-fönster med sex rutor.

Södra långsidan: Ett delvis igensatt fönster.

Dörrar

Fasad mot väg: Tre stycken tvådelade portar samt en enkeldörr klädda i stående, röd brädpanel försedd med bandgångjärn. En enkeldörr klädd i gul, liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

Östra långsidan: En port och en enkeldörr. Enkeldörren klädd i liggande, röd fasspontpanel.

Södra långsidan: Enkeldörr och hönslucka.

Sydvästra gavelröstet: Lucka.

Fastighet Boeryd 1:12 (tidigare 1:6 och 1:7) / Berggården

Miljöbeskrivning

En ladugård belägen längs den östra sidan av byvägen är det enda som idag finns kvar av bebyggelsen på Berggården. På den västra sidan av vägen, där mangården tidigare var belägen, finns numera endast resterna av en trädgård med fruktträd, nyponbuskar och syrén. På det foto som togs på Länsstyrelsens uppdrag år 1996 ser man en mangårdsbyggnad med förstukvist och inrasat yttertak. Byggnaden uppfördes enligt Sveriges Bebyggelse omkring 1860. En flygelbyggnad, uppförd omkring 1850 samt tre uthus, vid sidan av den kvarvarande ladugården, stod ännu kvar då den gamla Ekonomiska kartan upprättades på 1940-talet.

En skylt uppsatt av Ödeshögs hembygdsförening berättar bland annat att mangårdsbyggnaden revs år 1997 och att den sist boende familjen på Berggården flyttade till Pelarebo år 1968.

Kulturhistorisk värdering:

II - Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

1. Ladugård

Ladugård i 1 1/2 våning, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd under slutet av 1800-talet.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad

Falurött liggtimmer. Tidigare vitmålade knutar och omfattningar.

Fönster

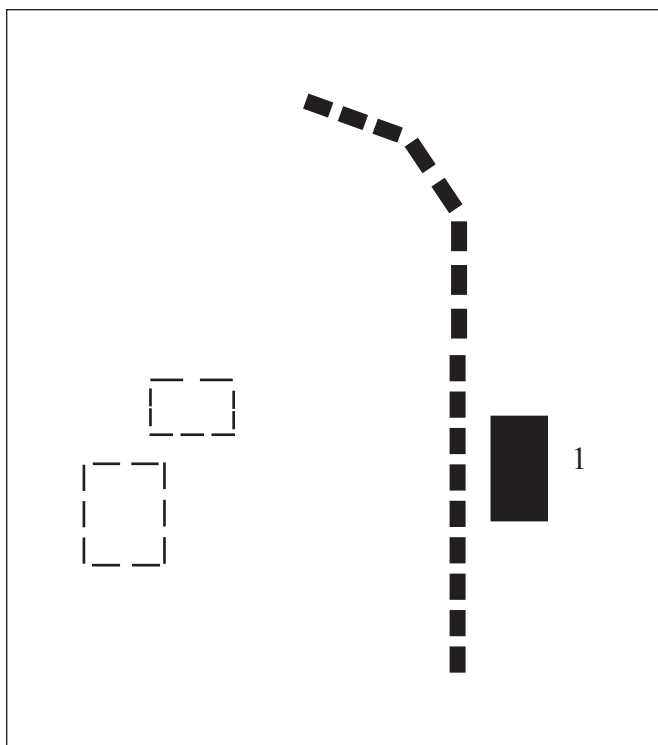
Framsida: 1-lufts-fönster med eller utan glas. Fönstren i gavelröstena har korslagda omfattningar.

Baksida: Spröjsat 1-lufts-fönster med sex rutor samt ett igenspikat, mindre fönster.

Dörrar

Framsida: Två stycken tvådelade portar klädda i stående brädpanel och försedda med bandgångjärn. Enkeldörr klädd i sentida, stående panel.

Baksida: Två stycken tvådelade portar klädda i stående brädpanel och försedda med bandgångjärn. Möjlig svinlucka i stående panel och bandgångjärn.

Fastighet Boeryd 1:13 (tidigare 1:7)

Miljöbeskrivning

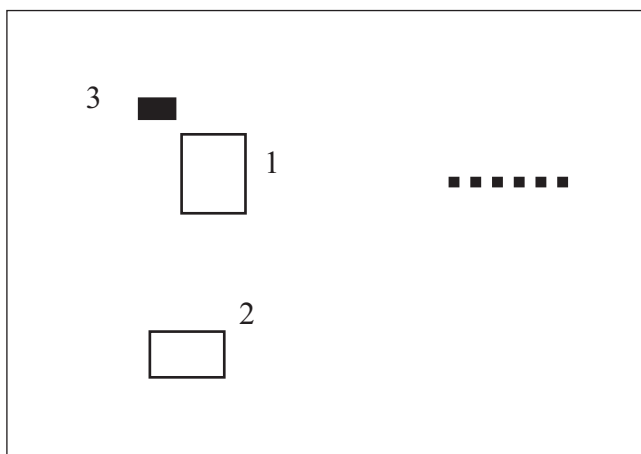
Mindre gård belägen i en öppning i skogen. Boeryd 1:13 sambrukades tidigare med Boeryd 1:12 (tidigare 1:6). Gårdstomten omgärdas av ett rött trästaket med vitmålade stolpspetsar. Rester av en stengårdsgård i söder. Tre vita grindstolpar i trä finns bevarade men själva dubbelgrinden saknas. I trädgården växer syrén, bärbuskar, snöbär samt något enstaka fruktträd. På fasaden och runt förstukvisten slingrar sig vildvin, kaprifol och humle. Förutom trädgårdsväxterna finns på tomten ett stort antal träd, exempelvis ekar, björkar, lönn, rönn ask och asp.

Redan på Storskifteskartan från 1804-05 är en byggnad markerad på denna plats, troligtvis handlar det om en torpbebyggelse. På Häradskartan från 1881 är två utflyttade hemman markerade på platsen. På gårdstomten som låg något söder om dagens Boeryd 1:13 finns idag inga byggnader kvar.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller bostadshuset. Den enkla stugan med sin faluröda liggtimmerfasad har ett stort byggnadshistoriskt värde. Byggnadens exteriör har många orginella utsmyckningar av arkitektoniskt intresse. Som exempel kan nämnas den rikt utsmyckade förstukvisten, den figursågade och utstående dörromfattningen som omger gavelingången samt de mjukt profilerade takfotstassarna i gavelröstena.

Stuga från öster, Boeryd 1:13 (tidigare 1:7)

1. Stuga

Stuga i 1 1/2 våning. Tillbyggd förstukvist med riklig snickarglädje. En ingång på den norra gaveln är försedd med en trapp med figursågade balusterdockor.

Grund

Kallmurad natursten.

Stomme

Knuttimrad

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Vitmålade takfotsbrädor med sågtandsfris. Dubbla vindskivor, den ena vit och den andra röd. Vita takfotstassar på gavlarna och röda på långsidorna.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i nock. Plåtskodd och plåtkrönt med regnskydd.

Fasad

Falurött liggtimmer med bar mellanväggsknut. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar. Vattnelist kröner fönstren. På gavelröstena sitter två snedställda, rektangulära fönster med två rutor

och på det södra röstet sitter ett spröjsat halv-månefönster mittemellan dessa.

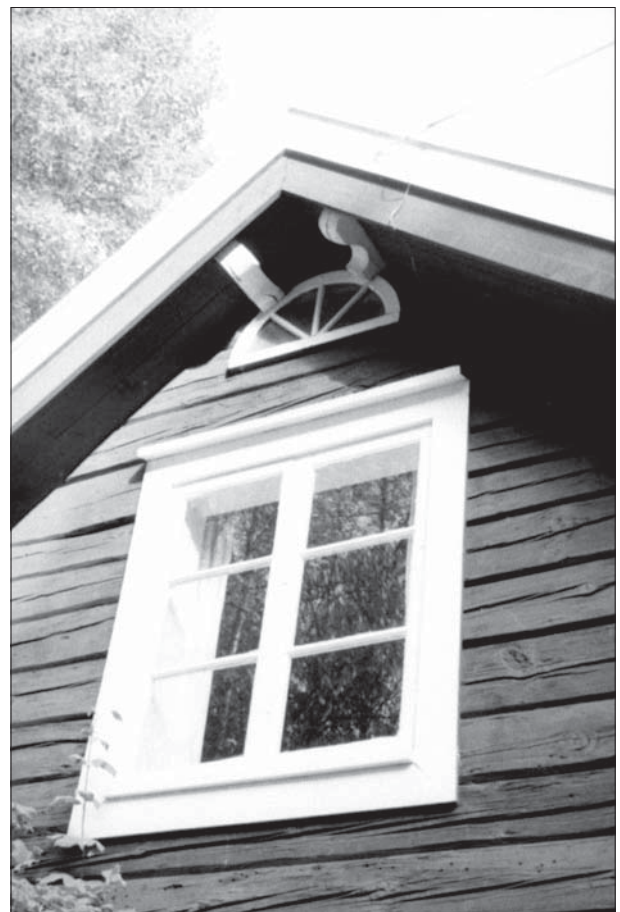
Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, grönmålad, helfransk dörr med sex fyllningar. De översta fyllningarna är försedda med nya, ospröjsade glasrutor. Dörrposten är profile-rad.

Entré på norrgaveln: Enkeldörr klädd i spon-tad, liggande, grönmålad panel. Figursågat, utåt-stående dörrfoder med

litet skärmtak. Äldre lås av hasptyp.

Baksida: Igensatt öppning under fönstret längst i norr, möjligen före detta dörröppning.

Detalj av gavelröste, Boeryd 1:13 (tidigare 1:7)

Fönster

Kopplade 2-lufts-fönster med fyra rutor. Två fönster på den bakre långsidan, varav ett mindre. Föntret på den östra gaveln har en krönande vattenlist.

Dörrar

Tvådelad dörr klädd i sentida, grön, liggande, profilerad panel. Dörrposten har försetts med viss ornamentik.

Detalj av dörr, Boeryd 1:13 (tidigare 1:7)

2. Bostadshus

Gäststuga i 1 våning som enligt muntlig uppgift flyttades hit för cirka tjugo år sedan. Stod enligt muntlig uppgift tidigare vid Höghultakärr och användes som jaktstuga.

Grund

Kallmurad natursten samt stoppsten i cement i hörnen.

Stomme

Liggatimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Röda, oprofilerade takfotstassar och vita takfotsbrädor. Dubbla vindskivor; röd-, respektive vitmålade.

Skorsten

Vitslammad skorsten, plåtskodd och plåtkrönt, på främre takfall.

Fasad

Falurött liggtimmer med bara korsknutar och utskjutande knutskallar vid mellanväggen. Vita omfattningar.

3. Avträde

Avträde med tillbyggd vedbod.

Grund

Stoppsten

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Pulpettak försett med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad

Stående, faluröd panel vid sidan av masonitplattor försedda med locklister. Vitmålade hörn och fönsteromfattningar.

Fönster

Mindre 1-lufts-fönster på västra gaveln samt ett spröjsat 1-lufts-fönster på södra långsidan.

Dörrar

Norra långsidan: Fyra enkeldörrar klädda i svart, stående panel.

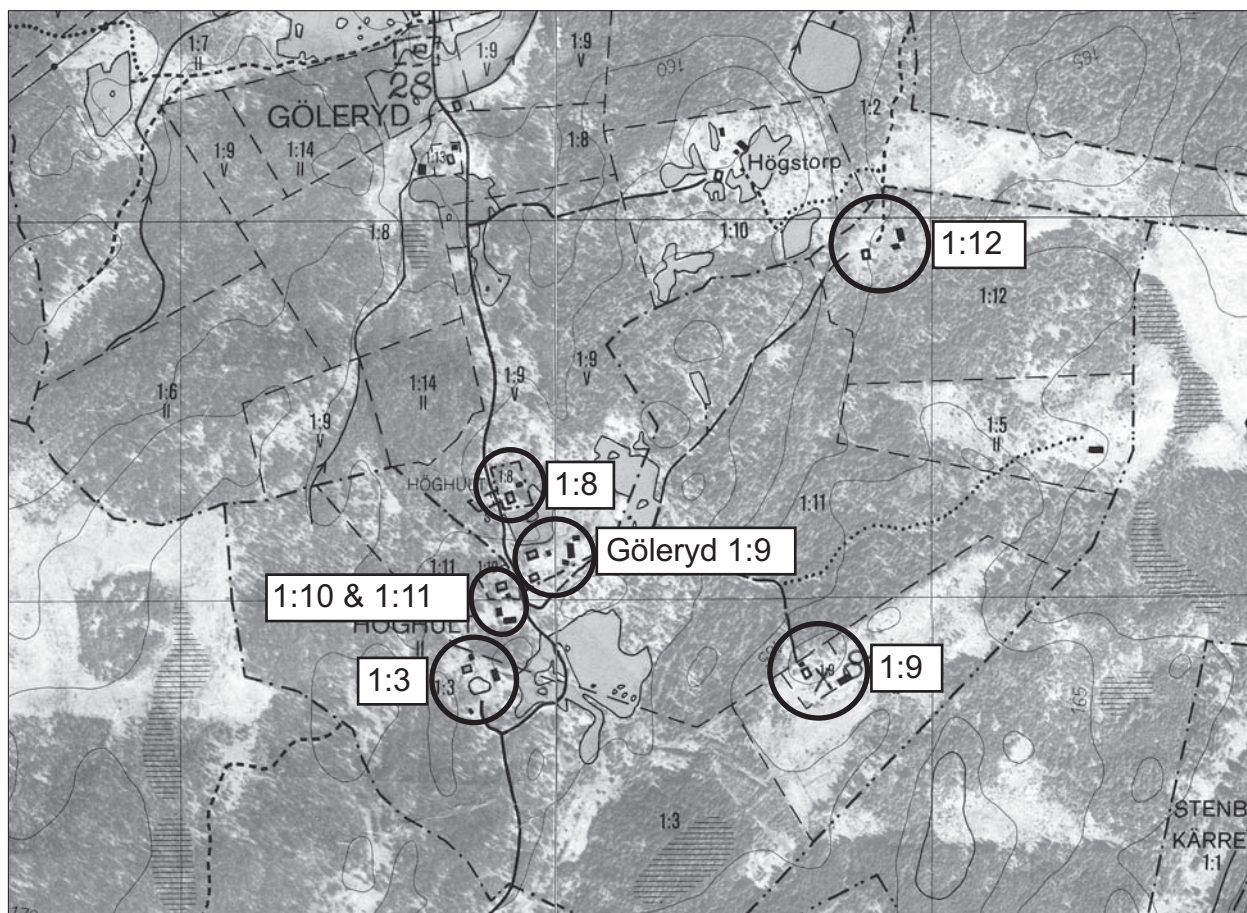
Höghult by, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun

Miljöbeskrivning

Namnet Höghult påträffas enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala för första gången i skrift år 1408. Ett lösfynd av en stenyxa vid Höghult 1:9 indikerar att människor kan ha levt här redan under förhistorisk tid.

Enligt Lagaskifteskartan från 1864 bestod byn då av fem hemman som motsvaras av dagens Höghult 1:10 och 1:11 (hemman A på Laga skiftes kartan), Höghult 1:3 (B), Göleryd 1:9 (C),

Höghult 1:9 (D) och Höghult 1:5 (E). Alla gårdar förutom Höghult 1:5 finns kvar idag. Enligt den nya Ekonomiska kartan stod det så sent som på 1980-talet fortfarande en ekonomibyggnad kvar på gårdstomten till Höghult 1:5. Senare tillkomna fastigheter är Höghult 1:12 som ej finns utmärkt på Lagaskifteskartan, men däremot på Häradskartan från 1881 där den benämns utflyttat hemman samt Höghult 1:8; Höghults skola uppförd 1895.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 17 (8E 1h Stora Åby) och 084 18 (8E 1i Borryd) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Höghult 1:3

Miljöbeskrivning

Höghult 1:3 ligger en bit sydväst om bykärnan. Den gamla vägen som gick förbi nordväst om gården finns inte längre kvar. Idag kommer man in från motsatt håll, gårdens egentliga "baksida". En trädgårdsgård avgränsar fortfarande gårdsplanen gentemot den gamla vägen. De två grindstolparna i sten står också kvar, men grinden saknas. På ett äldre foto i Sveriges Bebyggelse ser det ut som om det tidigare gått en grusad gång fram till stugan. Idag är gårdsplanen igenväxt av gräs. I trädgården växer för övrigt olika sorters träd och buskar, nypon och höstaster. Vid stugans sydöstra knut står en gammal pump och strax söder om stugan har man omkring 1980 anlagt en damm. I dammen planterade man tidigare in forell.

Stugan och en bod, med placering som flygelbyggnad, torde vara identiska med två byggnader som finns utritade på Lagaskifteskartan från år

1864. Däremot finns där ingen hussymbol utritad på Häradskartan från år 1881.

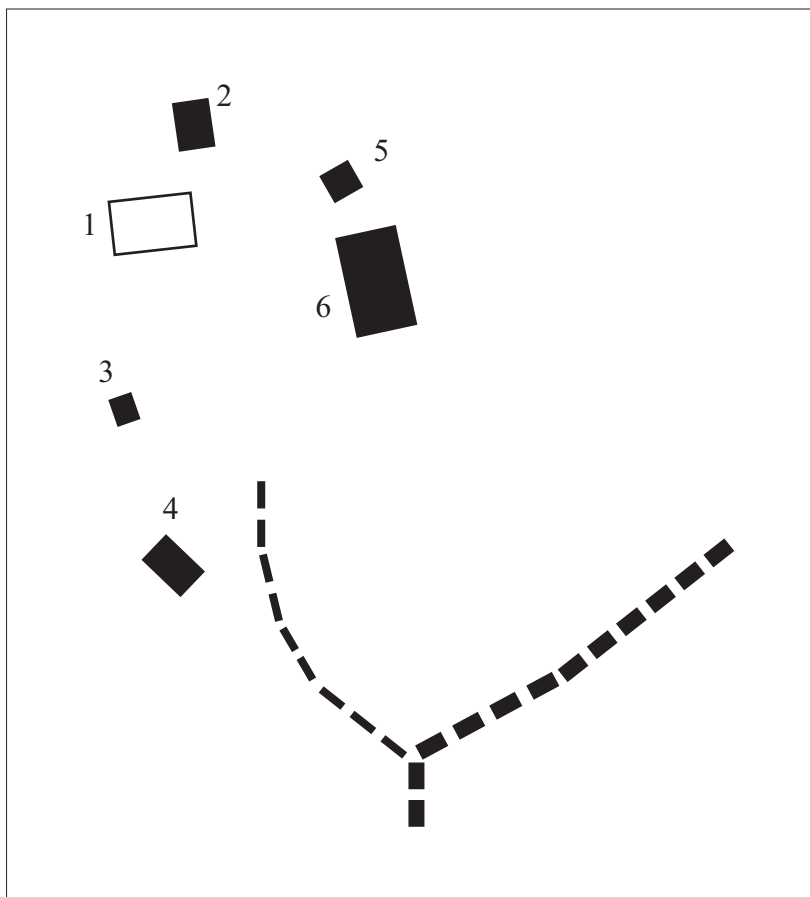
En bit sydöst om gården, på andra sidan vägen, står en mindre stuga som ser ut att vara hitflyttad. Stugan är klädd i liggande, faluröd panel och har ett tak av trekupigt tegel. Möjligen används stugan som jaktstuga eller liknande.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdens struktur tillsammans med det stora antalet bevarade byggnader ger gården ett särskilt miljöskapande värde. Flera av gårdens byggnader har även ett byggnadshistoriskt värde. Detta gäller främst stugan (hus 1), boden (hus 2) samt ladugården (hus 6). Ladugården som är timrad ända upp i röstet på den södra gaveln ger ett ålderdomligt intryck och boden har en bevarandevärd exteriör med sin enkla, faluröda liggtimmerfasad och de krysspröjsade fönstren.

Stugan är relativt välbevarad och har bibehållit flera ålderdomliga drag. Byggnaden har exempelvis fönster med enkla bågar och profilerade överstycken, en äldre fyllningsdörr samt en skorsten med placering på det bakre takfallet. Genom att ta fram entréns vackra överstycke som nu döljs av en enkel förstukvist samt genom att måla om fyllningsdörren i en mer ålderdomlig kulör skulle man kraftigt förstärka byggnadernas kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Mangårdsbyggnad från norr, Höghult 1:3

1. Mangårdsbyggnad

Stuga i 1 våning med inredd vind. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1825 och restaurerad 1946. Tillbyggd farstu på den bakre långsidan. Huvudentrén har på senare tid försetts med ett enkelt skärmtak. Trappsten i natursten.

Grund

Cementförstärkt natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel och nockpannor. Vita dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad, slammad och plåtkrönt skorsten på bakre takfall. På en bild i Sveriges Bebyggelse ser man att skorstenen tidigare haft ett utkragat krön.

Fasad

Faluröd, stående locklistpanel med avfasade listkanter. Sockelbräda samt bred fotbräda. Vitmålade knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar. I det västra gavelvönstret sitter ett småspröjsat 2-lufts-fönster med åtta rutor och i det östra ett 2-lufts-fönster med fyra rutor. Fönstren har vita bågar och profilerade överstycken. Ett av fönstren, med placering på framsidan till höger om ingången, har bågar i grön, blekt färg och hörnjärn av 1700-talstyp.

Tillbyggd farstu: 1-lufts-fönster med tre, fyra och nio rutor.

Dörrar

Tvådelad entrédörr med sex fyllningar. Dörren är målad i grön färg med röda lister, de översta fyllningarna är i glas. Entrén har liksom fönstren ett profilerat överstycke, men detta döljs bakom skärmtaket. Till farstun leder en brun enkeldörr med fyra stående fyllningar.

2. Uthus

Bod i 1 våning med vind och källare samt tillbyggt avtråde vid sydöstra gavelknuten. Förmodligen uppförd samtidigt som stugan.

Grund

Cementförstärkt natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Dubbla, vitmålade vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer med gulmålade knutar och omfattningar.

Fasad
Falurött liggtimmer med bara knutar.

Fönster
En öppning på sydgaveln samt två på norrgaveln, varav den i röstet försedd med en röd brädlucka med handsmidda bandgångjärn.

Dörrar
Öppning på östra långsidan.

Bod (hus 2) från väst, Höghult 1:3

Fönster
På framsidan två mindre, krysspröjsade 1-lufts-fönster med gröna bågar. På avträdet ett småspröjsat 1-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar
På framsidan och avträdet; tre enkeldörrar klädda i grönmålad, stående, bred brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn. På baksidan en enkeldörr med liknande rödfärgad panel. In till källaren på norrgaveln leder en dubbeldörr som rasat in. Ytterdörren är en enkel bräddörr klädd i liggande, tidigare grön, pärlspontpanel. På insidan sitter ett murknat stocklås.

3. Uthus

Mindre bod i 1 våning med ryggåstak.

Grund
Liggande stockar.

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel samt nockpannor. Åstakskonstruktion. Vita vindskivor med flagnad färg.

4. Uthus

Vagnslider och vedbod i 1 våning.

Grund
Stoppsten av natursten i hörnen.

Stomme
Stolpkonstruktion

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel med nockpannor. Under ligger handspingat spån.

Fasad
Faluröd, stående panel av vankantade brädor och slätpanel på södra gaveln.

Fönster
Spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor i södra gavelröstet.

Dörrar
Östra långsidan: En tvådelad port klädd i stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn samt en enkeldörr i liknande rödfärgad panel.

5. Uthus

Bastu med förstukvist uppförd omkring år 1980.

Grund

Stoppsten i cement.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupiga betongpannor.

Fasad

Stående, ofärgad slätpanel.

Fönster

Två ospröjsade 1-lufts-fönster.

Dörrar

Grön enkeldörr med glasruta upptill.

6. Före detta ladugård

Före detta ladugård som idag används som privat bilverkstad. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1825. Ladugården som är timrad ända upp i röstet på den södra gaveln ger ett ålderdomligt intryck.

Grund

Natursten

Stomme

Liggstimmer samt regelkonstruktion i norr.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit ovanpå ett spåntak.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel. Knutar och omfattningar i blekt, gul färg.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor i det södra gavelröstet och ett snedställt 1-lufts-fönster med fyra rutor i det norra. På den bakre, östra långsidan sitter tre spröjsade 1-lufts-fönster, varav två med fyra rutor och ett med nio rutor, gula bågar och vit omfattning.

Dörrar

Framsidan: Tre tvådelade portar i olika storlekar klädda i stående brun brädpanel.

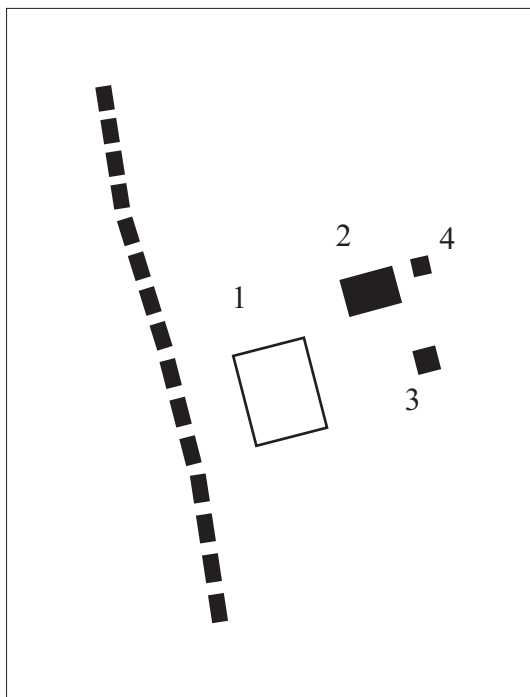
Baksidan: En tvådelad port klädd i stående brun brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

Södra gaveln: En enkeldörr klädd i omålade, liggande, sentida panel.

Fastighet Höghult 1:8

Miljöbeskrivning

Höghult gamla skola ligger på den östra sidan om den slingrande byvägen. Gårdsplanen omgärdas av ett rött trästaket med vitmålade stolpspetsar. Den gamla smidesgrinden, uppburen av två grindstolpar i sten, öppnar upp mot den grusade gårdsplanen. Längs skolans främre långsida löper blomsterrabbatter och i trädgården märks bland annat syrén, snöbär och en gammal brunn.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Höghults gamla skola har ett lokalt samhälls/socialhistoriskt värde. Fastighetens samtliga byggnader har vidare ett gemensamt miljöskapande värde. För det byggnadshistoriska värdet står främst själva skolbyggnaden som med sina höga originalfönster och entrédörren är en relativt välbevarad och representativ byskolebyggnad. Genom att byta ut det sentida, kopplade 2-lufts-fönstren till höger om entrén mot ett 4-lufts-fönster liknande de två övriga på framsidan skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Före detta skolbyggnad från väst, Höghult 1:8

1. Mangårdsbyggnad

Före detta skolbyggnad i 1 1/2 våning. Byggnaden uppfördes år 1895 och bestod då av en lärosal i den norra delen, ett kapprum och en tjänstebostad. Tjänstebostaden bestod av ett litet rum med kök. På övervåningen låg sovrummet samt en stor vind. Byggherrar var Karl-Johan i Laxhemmet och Kalle Fyhr i Fällan. Skolan har en tillbyggd farstu på den södra gaveln samt en tillbyggnad på den bakre långsidan. Takkuporna i fasadliv på fram- och baksida togs enligt muntlig uppgift troligen upp under slutet av 1930-talet.

Skolverksamheten pågick fram till år 1952, sedan stod byggnaden periodvis tom under ett antal år. Från och med år 1956 började huset användas som åretruntbostad vilket den förblev fram till nyligen. Sedan förra året tjänstgör den gamla skolan som fritidsbostad.

Grund

Kallmurad, huggen natursten i stora block. Tillbyggnaden på baksidan har en cementgjuten grund.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Röda, profilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten i nock.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel med sockelbräda. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Höga 4-luftsfnster med sex rutor och tvärpost. Enkla bågar. Kantiga hörnjärn som är typiska för 1800-talets slut samt profilerade överstycken. Fönstret till höger om entrén byttes under mitten av 1970-talet ut mot ett kopplat 2-luftsfnster med sex rutor. Tillbyggnaden på baksidan har ett 6-luftsfnster med nio rutor. På det södra gavelröstet sitter ett runt, korsspröjsat fnster samt två mindre 1-luftsfnster med två rutor. På den tillbyggda farstun finns ett 1-luftsfnster med två rutor, försett med hörnjärn typiska för 1800-talets andra hälft, på det norra gavelröstet sitter två 2-luftsfnster med sex rutor och likadana hörnjärn.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad dörr med två glasförsedda fyllningar upptill och masonitskivor nedtill. Den vitmålade dörrposten är hög och kröns av ett profilerat överstycke. Trappsten i kalksten.

Tillbyggnader: Bruna enkeldörrar med fyra fyllningar; två stående fyllningar i mitten och en liggande fyllning upptill och nedtill.

2. Uthus

Bod i 1 våning.

Grund

Huggen natursten. Tillbyggnad i väster har en grund av grusig cement.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Profilerade takfotstassar. Vit takfotsbräda och vindskivor.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklist med en röd fotbräda. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fönster med två rutor på fram- och baksida. Ett 2-lufts-fönster med sex rutor på den västra gaveln.

Dörrar

Två stycken bruna enkeldörrar försedda med bandgångjärn, den ena klädd i liggande fas-spontpanel och den andra i stående brädpanel. Östra gaveln: Tre stycken bruna enkeldörrar med stående panel. Trappsten/ar i kalksten.

3. Jordkällare

Stentrapp leder ned till ingången under mark-nivå.

Grund/Stomme

Cement

Tak

Gräspäls med ett ventilationsrör i cement.

Dörrar

Enkeldörr klädd i liggande, ofärgad spontpanel.

4. Uthus

Mindre skjul. Under skoltiden fanns det tunnor i skjulet, som av pojkarna användes som "urinkur".

Grund

Jordgolv, grund saknas.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Pulpettak täckt med svart trapetsplåt.

Fasad

Faluröda, stående brädor.

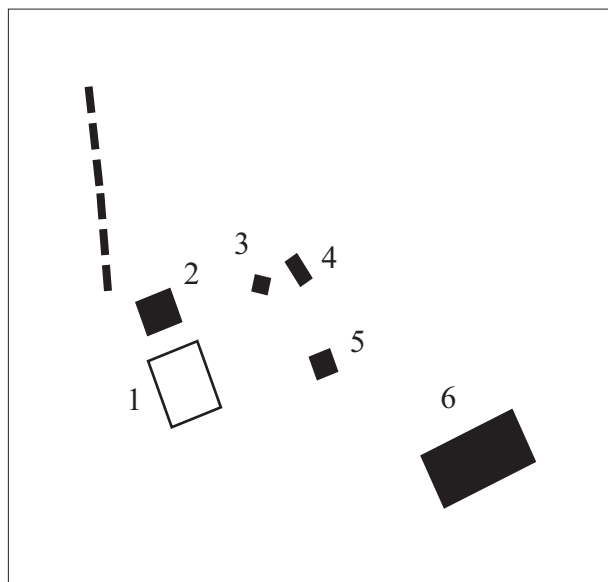
Dörrar

Öppning utan dörr.

Fastighet Höghult 1:9 (tidigare 1:5)

Miljöbeskrivning

Höghult 1:9 är en mindre gård som ligger högt belägen och omgiven av skog en bit sydöst om den centrala bybebyggelsen. Enligt muntlig uppgift kallades gården förr för "Hövlalyckan", möjligen med betydelsen "den högt belägna lyckan". Runt byggnaderna löper rester av ett trästaket och en gammal stengärdsgård. På tomten finns en del stenpartier och bland trädgårdsväxterna märks bland annat syréner och snöbär.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdens struktur tillsammans med det stora antalet bevarade byggnader ger gården ett särskilt miljöskapande värde. Flera av byggnaderna har även ett visst byggnadshistoriskt värde, detta gäller främst stugan (hus 1), källarboden (hus 2) samt ladugården (hus 6). Genom att ersätta nuvarande taktäckning på stugan med ett mer ålderdomligt takmaterial skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Stuga och bod från sydväst, Höghult 1:9 (tidigare 1:5)

1. Mangårdsbyggnad

Stuga i 1 1/2 våning enligt Sveriges Bebyggelse uppförd under mitten av 1800-talet. Senare tillkommen förstukvist med träbro framför entrén samt en tillbyggd farstu på den norra gaveln.

Grund

Cementförstärkt natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Vitmålade, dubbla vindskivor.

Skorsten

Två tegelmurade, plåtskodda skorstenar i nock.

Fasad

Faluröd locklistpanel med sockelbräda. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster

med sex rutor, enkla bågar. Två stycken 1-lufts-fönster med fyra rutor samt ett ospröjsat 1-lufts-fönster på det södra gavelröstet. I röstet på den norra gaveln sitter ett äldre, spröjsat 2-lufts-fönster kvar. Fönstren kröns av vattenlister. Ovanför huvudentrén, på ett fasadparti som delvis döljs av förstukvistens tak, syns den undre delen av ett halvmåneformat, spröjsat fönster.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, vitmålad dörr med sex fyllningar varav de två översta i glas.

Tillbyggd farstu: Enkeldörr klädd i brädpanel med ljusblå avflagnande färg, försedd med bandgångjärn.

2. Uthus

Bod med ryggåstak i 1 våning med källare.

Grund

Huggen natursten, cementförstärkt.

Bod med källare från sydväst, Höghult 1:9 (tidigare 1:5)

Stomme
Stolpkonstruktion på timrad sockel.

Tak
Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Profilerade, röda takfotstassar. Takfotstassarna på långsidorna och gavlarna har olika profiler. Vita vindskivor.

Fasad
Falurött liggtimmer och liggande, gles panel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor, enkla bågar.

Dörrar
Nordöstra gaveln: Tvådelad, faluröd port klädd i stående fasspontpanel. Porten kröns av en vattenlist samt ett överljusfönster med fem rutor. Källare: Rödfärgad enkeldörr klädd i stående brädpanel och krönt av en röd vattenlist.

3. Avträde

Grund
Berggrund

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Pulpettak täckt med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad
Faluröd locklistpanel, vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ett 1-lufts-fönster med två rutor.

Dörrar
Enkeldörr klädd i svart, stående, bred fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

4. Uthus
Bod med ryggåstak i 1 våning som idag är inredd som gäststuga. Troligen en före detta hönsbod.

Grund
Cementförstärkt natursten.

Stomme
Trä

Tak
Åstakskonstruktion. Sadeltak belagt med trekupigt tegel, nockpannor i betong. Under teglet skymtar ett spåntak. Oprofilerade takfotstassar. Vita vindskivor.

Fasad
Faluröd, oprofilerad locklistpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Småspröjsade 1-lufts-fönster med sex eller nio rutor.

Dörrar
Enkeldörr klädd i sentida, liggande, brunbetsad panel försedd med bandgångjärn. På den sydöstra gaveln sitter en förmodad hönslucka.

5. Bostadshus/Friggebod
Friggebod med förstukvist.

Grund
Stoppsten i lecablock(?).

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med takpappskivor i rombiska mönster.

Fasad
Röd oprofilerad locklistpanel.

Fönster

1-lufts-fönster med falskspröjs.

Dörrar

Enkeldörr klädd i vit fiskenspanel.

6. Ladugård

Ladugård i 1 1/2 våning enligt Sveriges Bebyggelse uppförd 1918.

Grund

Huggen natursten i stora block, cementförstärkt.

Stomme

Liggatimmer och möjligen regelkonstruktion under brädpanel.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt. Vitmålade dubbla vindskivor.

Fasad

Falurött liggatimmer och stående panel. En röd sågtandsprofil avslutar panelen på halv våningen. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Framsidan: Två 2-lufts-fönster med fyra rutor.

Baksidan: Ett 1-lufts-fönster med sexton rutor och ett igensatt fönster.

Västra gaveln: Två 2-lufts-fönster med fyra rutor samt ett snedställt krysspröjsat fönster i röstet.

Östra gaveln: Ett snedställt krysspröjsat fönster i röstet.

Dörrar

Framsidan: En tvådelad port och en enkeldörr klädda i stående panel i bleknad rödfärg försedd med bandgångjärn.

Baksidan: En tvådelad port klädd i stående panel i bleknad rödfärg och en enkeldörr klädd i liggande fasspontpanel i bleknande rödfärg, båda försedda med bandgångjärn.

Västra gaveln: En tvådelad port klädd i röd, liggande panel försedd med bandgångjärn.

Fastighet Höghult 1:10 och 1:11 (tidigare 1:2A)

Miljöbeskrivning

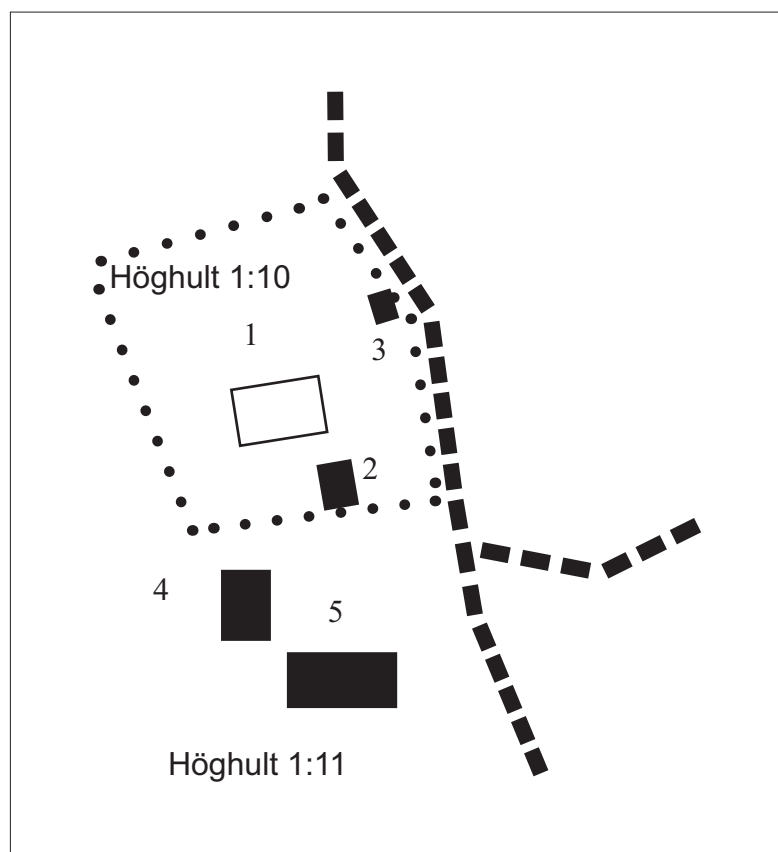
Gården ligger på den västra sidan om byvägen. Mangården är tydligt åtskild från fägården genom ett rött trästaket. Två vita grindstolpar i trä öppnar upp mot mangårdsbyggnaden, grind saknas. Trädgården utgörs av bland annat syrén och snöbärsbuskar, därutöver märks ett stenröse vid infarten, en gammal pump och en flaggstång. Blomsterrabatter har anlagts längs husväggen.

Bostadshuset och flygeln bör vara identiska med två hus som finns utmärkta på stället på 1864-års Lagaskifteskarta. Enligt denna har det tidigare stått en flygelbyggnad även på bostadshusets västra sida. Ladugården är även den markerad på sin nuvarande plats på kartan, men den var då sammanbyggd med två flygelbyggnader.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde. Gårdens samtliga byggnader har vidare ett byggnadshistoriskt värde. Trots vissa förändringar såsom nya fönster och dörrar har den tvåvåninga enkelstugan fortfarande ett visst byggnadshistoriskt värde. Skorstenens läge på det bakre takfallet samt gavelrösternas halvmånefönster med solfjäderspröjs är exempel på värdefulla detaljer. Övriga byggnader på gården är representativa för olika tidsepoker och har bevarandevärda fönster och dörrar.

1. Mangårdsbyggnad

Enkelstuga i två våningar med vind. Sentida förstuvkvist målad i rött och vitt. Tillbyggd farstu på bakre långsida.

Grund

Cementerad natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med trekupigt tegel och nockpannor. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Plåtinklädd skorsten i bakre takfall.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel med sockelbräda. En röd, vertikal list delar upp fasaden på gavlarna. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Sentida, kopplade 2-lufts-fönster med tolv rutor och vattenlister upptill. De gamla 2-lufts-fönstren hade endast sex rutor. På gavelröstena sitter halvmåneformade, spröjsade fönster. På farstun på baksidan finns även ett ospröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad dörr med sentida, stående, smal, vit panel. Två rutor i dekorerat glas upptill. Trappsten i kalksten.

Farstu på baksida: Enkeldörr klädd i sentida, stående, smal, vit panel och en snedställd ruta i råglas upptill. Trätrapp.

Mangårdsbyggnad och bod från söder, Höghult 1:10 (tidigare 1:2A)

2. Uthus

Flygelbyggnad i form av en bod med vind.

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med 3-kupigt tegel samt nockpannor. Oprofilerade, röda takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad

Faluröd locklistpanel med varierande runda och kantiga lister, avslutas nedtill av fotbräda. Vertikal list delar upp fasaden på gavlarna. Vita knutar och omfattningar.

Dörrar

Två stycken enkeldörrar klädda i brun, liggande fasspontpanel. Röd brädlucka, tillverkad i ett stycke av en bräda, på norra gavelröset.

3. Jordkällare

Grund/Stomme

Kallmurad natursten som är cementförstärkt runt dörr.

Tak

Sadeltak täckt med plegel ovanpå äldre spåntak.

Fasad

Gavelröstet är klätt i stående, faluröd brädpanel.

Dörrar

Enkeldörr klädd i liggande, brun fasspontpanel. Lucka i gavelröstet klädd i röd, stående panel.

4. Uthus (Höghult 1:11)

Vagnslider och boddel med avträde på gaveln.

Grund

Stoppsten i form av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt. Röda takfotstassar med rundad avfasning på mitten. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer med röda lisener. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Västra långsidan: Två stycken spröjsade 1-lufts-fönster där den övre delen är halvmåneformad och försedd med solfjädersspröjs. De undre lufterna är kryssspröjsade, men detta spröjsverk saknas i det sydligaste av de två fönstren. Ett 1-lufts-fönster med breda mittspröjsar och sex rutor.

Norra gaveln: Igenspikad öppning i röste.

Södra gaveln: 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Östra långsidan: Två stycken tvådelade portar klädda i stående, svart brädpanel försedd med bandgångjärn.

Norra gaveln: Tre stycken enkeldörrar klädda i stående, svart brädpanel försedd med bandgångjärn. Två av dörrarna har en öppning i den övre delen.

Detalj av fönster på uthus, Höghult 1:11 (tidigare 1:2A)

5. Ladugård (Höghult 1:11)

Ladugård uppförd omkring 1850 enligt Sveriges Bebyggelse. Ovanför en av dörrarna kan man läsa året 1936. Tillbyggnad på den södra långsidan.

Grund

Natursten, på vissa ställen endast stoppsten.

Stomme

Liggtimmer. Tillbygg-

naden är troligen uppförd i regelkonstruktion.

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt. Oprofilerade takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer med bara korsknutar. Stående panel på östra gaveln samt tillbyggnad.

Fönster

Framsidan: Två stycken 1-lufts-fönster med sex rutor.

Baksidan: Två stycken 1-lufts-fönster med nio rutor.

Västra gaveln: 1-lufts-fönster med två rutor.

Tillbyggnad på baksida i gavelröset: 1-lufts-fönster med 12 rutor.

Dörrar

Framsida: Två stycken tvådelade portar försedda med bandgångjärn och klädda i svart, liggande respektive stående panel. En tvådelad lucka klädd i röd, stående panel försedd med bandgångjärn leder in till skullen.

Tillbyggnad: Lucka i stående, röd panel.

Fastighet Höghult 1:12 (tidigare Höghult 1:2B) Miljöbeskrivning

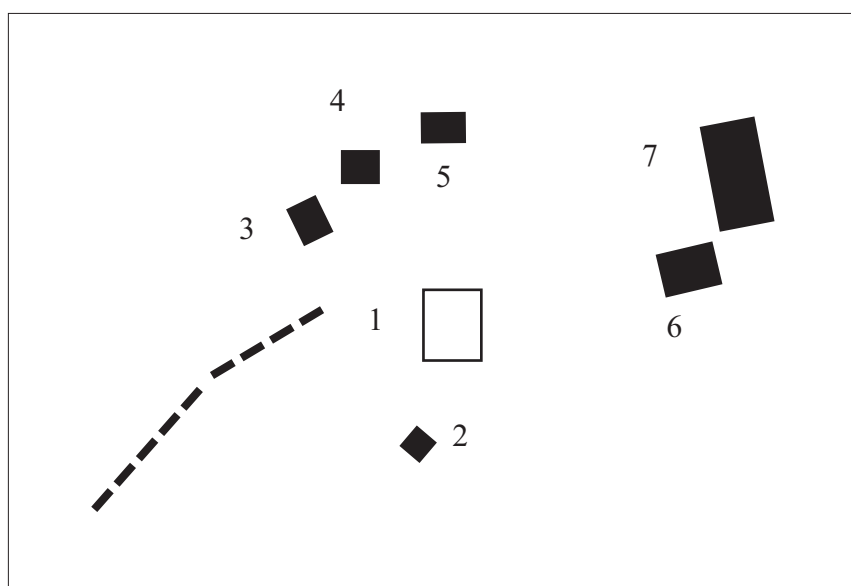
En nyanlagd grusgång leder snett fram till förstuvkisten. Resterna av en äldre trädgård är få, men här finns en nedklippt syrénhäck samt krikon. I omgivningarna finns en del stenrösen, bakom huset står resterna av ett trästaket, i övrigt saknas inhägnader. En damm anlades år 1991 väster om mangårdsbyggnaden. I dammen fiskas kräftor och gräskarp.

På tomten finns vid sidan av nedan beskrivna byggnader även två baracker placerade norr om konferensbyggnaden. Dessa används som verktygsbod respektive förråd.

På Lagaskifteskartan från år 1864 finns inga byggnader markerade i området. På den sjutton år yngre Häradskartan är gården dock utsatt som utflyttat hemman. En bit nordöst om gården, precis på fastighetsgränsen, är även två jordtorp markerade, varav ett ligger på Höghults marker och det andra på Göleryds marker. Två bebyggelse lämningar i skogen torde vara resterna efter de två jordtorpen på Häradskartan. En husgrund är markerad med en skylt som berättar att torpet Petter Svenslyckan som tidigare stått där revs år 1903. Ytterligare ett torp lär ha funnits vid en öppen odlingslycka en bit längre bort.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Enkelstuga från nordväst, Höghult 1:12 (tidigare Höghult 1:2B)

1. Enkelstuga

Enkelstuga i 1 1/2 våning, enligt muntlig uppgift från boende uppförd under 1700-talets mitt. Stugan är försedd med en förstukvist, utsmyckad med snickarglädje i vitt. År 1991 tillkom en kökstillbyggnad på husets baksida och 1995 förlängdes denna i söder för att ge plats för sovrum och duschutrymme. Framför ingången på tillbyggnadens norra gavel finns också en mindre förstukvist.

Grund

Natursten med cementstrukna fogar.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med plegel.

Tillbyggnad: Pulpettak täckt med trapetsplåt. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad och utkragad skorsten inock. Skorstenen är plåtskodd och plåtkrönt

Fasad

Faluröd, oprofilerad, locklistpanel med sockelbräda. Lockpanel på tillbyggnad. Vita knutar

och omfattningar. En vitmålad, vertikal list delar upp fasaden på gavlarna.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar med fastspikade ytterfönster. Sentida, vita fönsterluckor samt vattenlister upptill och nedtill ramar in fönstren.

Tillbyggnader: Ett 1-lufts-fönster med sex rutor samt fyra stycken ospröjsade 1-lufts-fönster, samtliga sentida och kopplade.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, brun dörr med sex fyllningar varav de översta i glas.

Tillbyggnad: Enkeldörr klädd i brun, liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

2. Avträde

Grund

Ej synlig vid inventeringstillfälle.

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt ovanpå ett äldre spåntak. Vita vindskivor och takfotsbrädor.

Fasad

Faluröd, slät, stående panel samt lockpanel av vankantade brädor på sidorna.

Dörrar

Bräddörr i stående panel med ett överljusfönster bestående av tre rutor i vita bågar.

3. Uthus

Pumphus med tillbyggnad innehållande bland annat avtråde. Byggnaden renoverades under 1990-talet.

Grund
Natursten

Stomme
Trä

Tak
Pulpettak täckt med svart respektive ofärgad trapetsplåt. Vita vindskivor.

Fasad
Röd lockpanel

Dörrar
Fyra stycken enkeldörrar klädda i svart, stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

4. Friggebod

Uppförd 1990-91.

Grund
Stoppsten

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med svart trapetsplåt.

Fasad
Liggande, röd panel.

Fönster
1-lufts-fönster med lösspröjs. Vita bågar och bruna omfattningar.

Dörrar
Enkeldörr klädd i brun fiskbenspanel med en snedställd glasruta upptill.

5. Bostadshus

Barackliknande byggnad med liten förstukvist. Gäststuga hitflyttad 1994. Stod tidigare på Mantorpstravets ägor och användes som damklubb-lokal.

Grund
Stock och cement.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med trapetsplåt.

Fasad
Stående, röd panel med vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ospröjsade 1-lufts-fönster.

Dörrar
Enkeldörr klädd i smal, stående, brun panel med en glasruta upptill.

6. Uthus

Före detta hönshus i 1 1/2 våning som idag används som förråd. Tillbyggnaden på den norra långsidan är några år gammal medan tillbyggnaden på den västra gaveln är nyuppförd.

Grund
Ej synlig vid inventeringstillfället. Tillbyggnaderna står på stockar och stoppsten.

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt på bar läkt.

Tillbyggnader: Pulpettak täckt med röd trapetsplåt.

Fasad

Falurött liggtimmer. Vita knutar och omfattningar. En vit tandsnittsprofil avslutar gavelröstenas panel nedtill.

Tillbyggnader: Liggande lock- och locklistpanel blandat.

Fönster

Östra gaveln: Spröjsat 1-lufts-fönster med nio rutor, glas saknas.

Tillbyggnader: 1-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar

Två stycken äldre, bruna enkeldörrar försedda med bandgångjärn, den ena klädd i panel av liggande pärlspont och den andra i panel av stående brädor. I det östra gavelröset sitter en röd brädlucka.

Tillbyggnader: En enkeldörr klädd i svart, stående brädpanel försedd med bandgångjärn samt ett antal öppna portar.

7. Konferensbyggnad

Den gamla ladugården, som på senare tid hade byggts om för att användas som konferenslokal, brann ned i november år 2000. En ny konferensbyggnad i 1 1/2 våning har sedan uppförts på samma ställe och med liknande utseende som ladugården. I byggnaden finns en samlingssal samt café på nedervåningen och en ateljé på övervåningen. Mindre utbyggnad på bakre långsidan samt burspråk på södra gaveln. Tillbyggt skjul med pulpettak på norra gaveln.

Grund

Cement

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med svart trapetsplåt.

Skorsten

Skorstenar i svart plåt.

Fasad

Röd locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Fyra stycken kopplade och spröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor på framsidan. Ospröjsade 1-lufts-fönster på burspråket.

Dörrar

Två stycken enkeldörrar i brunbetsad, stående panel på framsidan.

Fastighet Göleryd 1:9 (tidigare Höghult 1:4)

Miljöbeskrivning

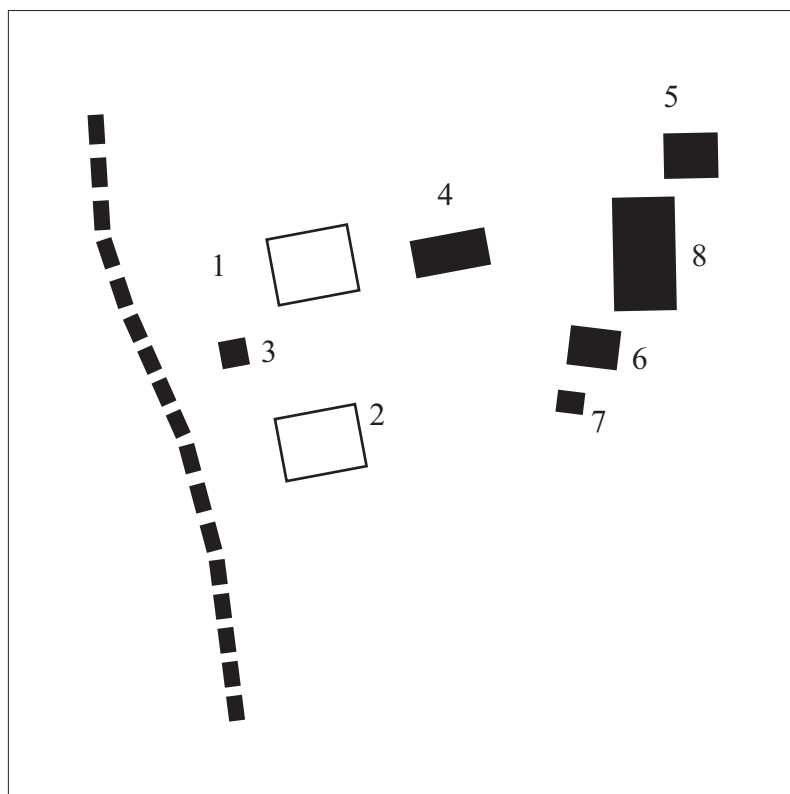
Gården Göleryd 1:9 tillhör historiskt sett byn Höghult. År 1976 bytte fastigheten Höghult 1:4 namn till Göleryd 1:9. Gården, som består av två bostadshus, ligger mitt i byn vid en vägkorsning. I trädgården finns några gamla fruktträd, syrén, snöbär och en rabattrundel. Framför mangårdsbyggnaden står en flaggstång och en inbyggd trekammarbrunn. Gården omgärdas av ett rött trästaket med vita stolpspetsar. Norr om gården anlades år 2002 en damm.

På Lagaskifteskartan från 1864 kan man se att mangårdsbyggnaden står på samma ställe som idag, flygelbyggnaden har dock flyttats och står numera mittemot huvudbyggnaden. Den gamla ladugården stod på ungefär samma ställe som dagens. Något söderut, ungefär där den flyttade flygeln står idag, finns dessutom tre, idag försvunna, byggnader utmärkta.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Enkelstuga från sydöst, Göleryd 1:9 (tidigare Höghult 1:4)

1. Enkelstuga

Enkelstuga i 1 våning med inredd vind. Enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes stugan omkring 1850, men ägaren har ett köpebrev från 1784 i sin ägo som talar för att byggnaden är äldre. Enligt muntlig uppgift ska stugan ha tjänat som provisorisk skolsal under en period innan Höghults skola uppfördes år 1895. Vidare ska stugan även ha fungerat som utdelningsstation för posten.

Fönstren byttes troligen ut på 1960-talet. År 2001 fick stugan en förstukvist och år 2002 byggde man en altan längs husets norra långsida. Ett foto i ägarens ägo, taget år 1912, visar att stugan tidigare hade ett spåntak.

Grund

Berggrund och natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Röda takfotsbrädor samt profilerade takfots-tassar. Röda och vita dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten i bakre takfall, ommurad i mitten av 1900-talet.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel. Fotbräda på ena långsidan och gaveln. Vita knutar och omfattningar. Två bultade föjlare på östra gaveln.

Fönster

Nedervåning: Spröjsade, kopplade 2-lufts-fönster med sex rutor. Vit vattenlist ovanför. Ovanför dörren, delvis skymt av förstukvisten, ett 1-lufts-fönster med tre rutor.

Västra gavelröset: Ett halvmåneformat fönster med två rutor flankerat

av två halva halvmånefönster med två rutor.

Östra gavelröset: Ett fyrkantigt, ospröjsat 1-lufts-fönster samt ett 1-lufts-fönster med två rutor.

Dörrar

En tvådelad, grönmålad dörr med sex fyllningar varav de översta två i glas.

2. Bostadshus

Bostadshus som enligt muntlig uppgift flyttades till nuvarande placering år 1941 efter att tidigare ha fungerat som flygelbyggnad till hus 1. På den tiden användes den som undantagsstuga. I och med flytten byggdes stugan om till nuvarande utseende med en tillbyggd förstukvist i två våningar på den främre, norra långsidan.

Ett foto i ägarens ägo, taget år 1912, visar att stugan tidigare hade ett spåntak. På Lagaskifteskartan från år 1864 är stugan utmärkt på sin gamla placering i vinkel på mangårdsbyggnadens (hus 1) sydöstra sida.

Grund

Cement

Stomme

Trä

Bostadshus från nordväst, Göleryd 1:9 (tidigare Höghult 1:4)

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten i nock.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel med vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. På tillbyggnaden två stycken 1-lufts-fönster med tre rutor som flankerar entrén. I tillbyggnadens röste ett 1-lufts-fönster med två rutor. I det östra och västra gavelröset sitter ospröjsade 1-lufts-fönster.

Dörrar

En grönmålad enkeldörr med tre, liggande glasrutor upptill och masonitskiva nedtill. Sentida träbro.

3. Jordkällare

Cementerad år 1952.

Grund/Stomme

Cement

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt ovanpå spåntak. En vattenränna i form av en urholkad stock löper längs bodens framsida. Rännan är upphängd på krokar, varav ett par är handsmidda. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad

Faluröd, stående, gles brädpanel. På tillbyggnad stående panel av vankantade brädor. Vita knutar och fönsteromfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor på västgaveln.

Dörrar

Tre enkeldörrar klädda i faluröd, stående brädpanel. Två av dörrarna är försedda med en röd vattenlist samt nya bandgångjärn. Bastudörren har handsmidda bandgångjärn. På byggnadens baksida sitter två, små, fyrkantiga öppningar på fasadens nedre del, möjligen före detta höns-luckor.

Tak

Gräspäls

Dörrar

Enkeldörr klädd i liggande, grönmålad spontpanel försedd med nya bandgångjärn.

4. Uthus

Snickarbod och förråd. I tillbyggnaden på den östra gaveln inreds en bastu.

Grund

Stoppsten i natursten.

5. Uthus

Uppfört omkring år 1945 som hönshus. På senare tid inrett till gäststuga. Ingång från västra gaveln.

Grund
Natursten

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt ovanpå spåntak. Dubbla, vita och röda vindskivor.

Fasad
Rött liggtimmer med vita knutar och omfattningar. Stående panel i gavelröstena.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med fyra rutor på vardera långsida. I västra gavelröset ett småspröjsat 1-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar
Enkeldörr klädd i röda, liggande, spontade brädor försedda med bandgångjärn. Igensatt hönslucka på östra gaveln.

6. Uthus

Vedskjul uppfört på 1950-talet.

Grund
Natursten

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Pulpettak täckt med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad
Faluröd, stående, gles brädpanel.

Dörrar
Tvådelad port klädd i stående, faluröd brädpanel försedd med bandgångjärn.

7. Avtråde

Avtråde uppfört på 1950- eller 1960-talet.

Grund
?

Stomme
Trä

Tak
Pulpettak täckt med korrugerad, ofärgad plåt. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående brädpanel. Vita fönsteromfattningar.

Fönster
Ett spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar
Grönmålad enkeldörr med tre fyllningar.

8. Ladugård

Ladugård i 1 1/2 våning uppförd år 1910 enligt Sveriges bebyggelse. Här fanns kor och häst fram till 1970-talet.

Grund
Huggen natursten.

Stomme
Regelkonstruktion. Djurdelen i norr var tidigare timrad men cementerades år 1947.

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt ovanpå spåntak. Ovanför djurdelen hänger rester av en vattenränna i form av en urholkad stock i handsmidda krokar.

Fasad
Faluröd, stående brädpanel. Rödfärgad cement. Vitmålade fönsteromfattningar. Vit sågtandsfris avslutar panel i halvvåningen på djurdelen och gavlarna.

Fönster

Främre och bakre långsida samt norrgavel: Småspröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor. I norra gavelröset en snedställd, fyrkantig fönsteröppning utan glas.

Dörrar

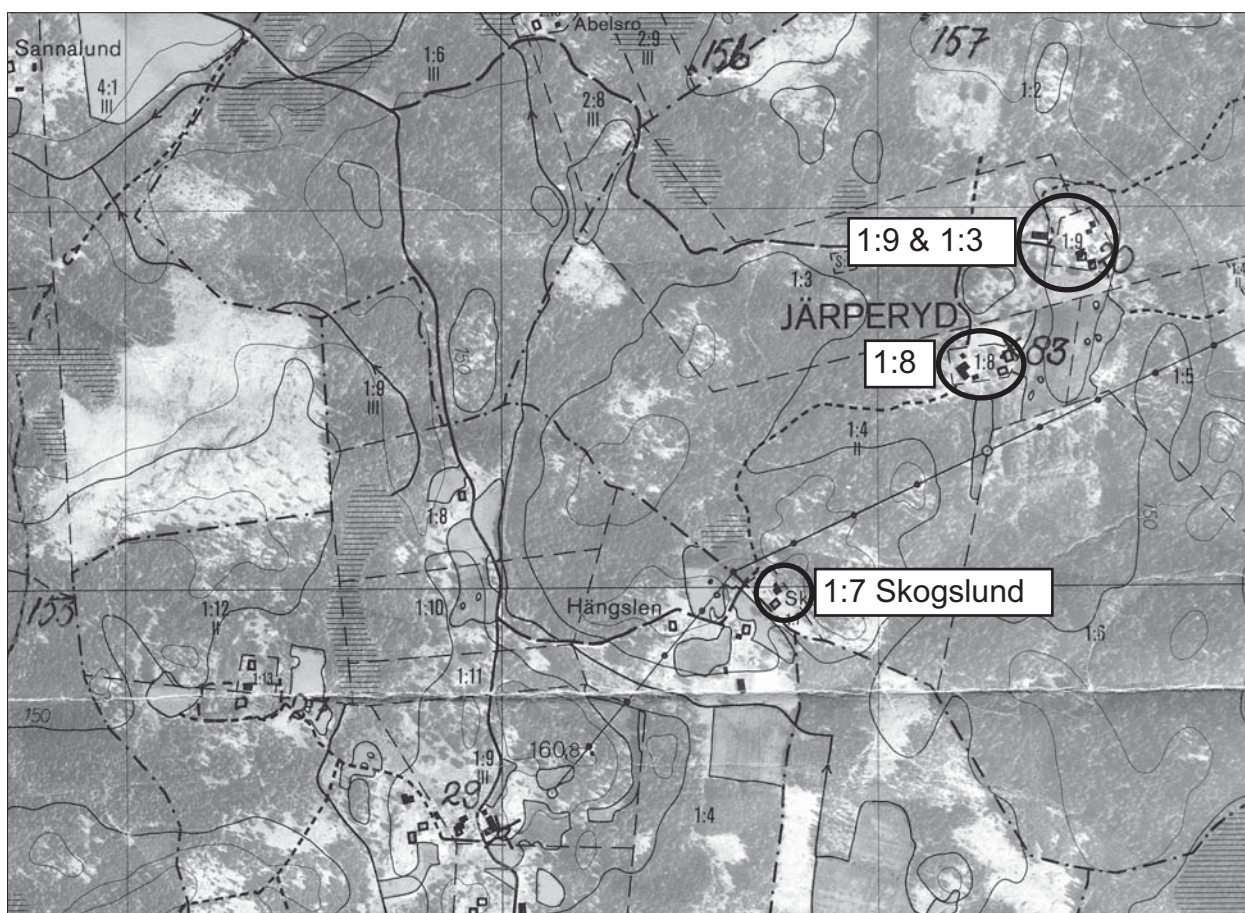
Främre och bakre långsida: Två tvådelade portar klädda i faluröd, stående brädpanel försedd med bandgångjärn samt en enkeldörr klädd i faluröd, liggande brädpanel försedd med bandgångjärn.

Järperyd by, Stora Åby socken, ödeshögs kommun Miljöbeskrivning

Järperyd by, utvalt som K14 i Natur Kultur, beskrivs som ”Två gårdar kring en röjning i skogen med talrikt rödade åkrar.”. Namnet Jerpperidh nämns enligt Ortnamnarkivet i Uppsala för första gången år 1577. På gården Järperyd 1:8 har ett lösfynd av en trindyxa i grönsten gjorts (Stora Åby, RAÄ 83).

Storskifte i Järperyd sker år 1823. På Lagaskifteskartan från år 1859-60 samt på Häradskartan från 1881 finns gårdarna Järperyd 1:8 och 1:9 utsatta. Markerade är också två idag försvunna, utflyttade hemman, ett i norr och ett i söder.

På platsen för det norra hemmanet finns idag flera husgrunder (Stora Åby, RAÄ 414). Strax norr om gårdsplatsen låg tidigare ett torp, Järpatorpet (Stora Åby, RAÄ 162), som lär ha försvunnit i och med att ett hemman flyttades ut hit i samband med laga skiftet. En bit västerut ligger ytterligare en husgrund (Stora Åby, RAÄ 19). Det södra hemmanet borde vara identiskt med husgrundsrester som enligt muntlig uppgift ska vara belägna i detta område och härröra från gården Betlehem. Platsen för torpet Skogslund är ej markerad på Lagaskifteskartan men på Häradskartan finns där en hussymbol.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 17 (8E 1h Stora Åby) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Järperyd 1:7 / Skogslund

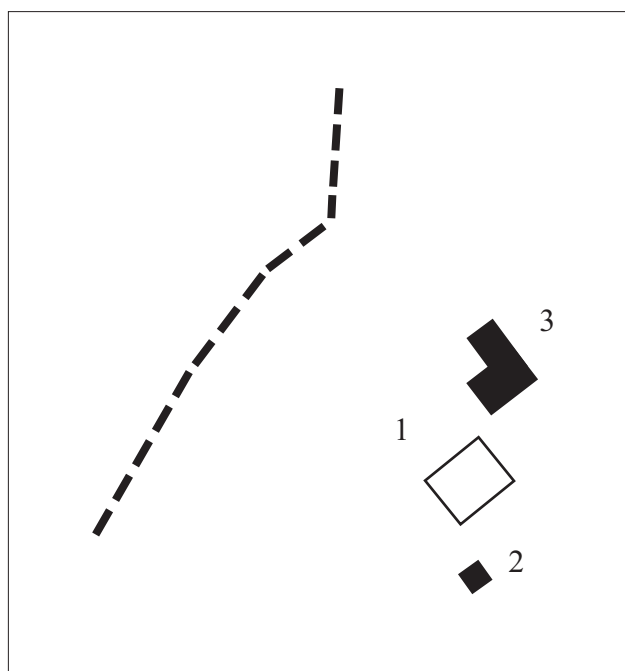
Miljöbeskrivning

Till Skogslund tog man sig förr längs en slingrande, smal skogsväg som utgick från Järperyd 1:8. Torpet är beläget i den södra delen av Järperyd, alldeles på gränsen till Boeryd, och idag tar man sig enklast dit via Hängslen. Tomten ligger högt belägen och omgärdas av ett rött trästaket med vitmålade stolpspetsar. I trädgården finns mycket berg i dagen, en flaggstång och växtlighet i form av bland annat syrén.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Skogslund är en mycket enkel torpmiljö med få byggnader. Miljöns värde ligger i dess enkelhet och man bör därför vara varsam med förändringar såsom tillbyggnader och/eller nybyggnader.

Stuga från nordväst, Järperyd 1:7, Skogslund

1. Torpstuga

Stuga i 1 1/2 våning med tillbyggd farstu på framsidan. På den nordöstra gaveln har man byggt till en köksdel och på den sydöstra långsidan en tillbyggnad i 1 1/2 våning.

Grund

Cementerad natursten jämte gjuten cementgrund på tillbyggnad.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med sentida, enkupigt tegel. Vitmålade, dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad, utkragad, plåtskodd skorsten i nock.

Fasad

Faluröd locklistpanel, avslutas på vissa ställen av en röd fotbräda i plåt. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Olika årsmodeller, både enkla bågar och koplade fönster. Några fönster är försedda med övre vattenlist.

Förstukvist: Ospröjsade 3-lufts-fönster.

Baksidan: 2- och 3-lufts-fönster med tre rutor per luft samt ett ospröjsat 2-lufts-fönster på utbyggnadens gavelröste.

Sydvästra gaveln: 2-lufts-fönster med sex rutor och ett ospröjsat 1-lufts-fönster i röstet.

Tillbyggd köksdel: Ospröjsat 2-lufts-fönster och ett mindre 1-lufts-fönster.

Dörrar

Dörr klädd i brun masonitskiva och med ett

spröjsat glas med nio rutor upptill.

2. Jordkällare

Jordkällare med inskription: "RF 1988", möjligen det år som jordkällaren cementerades.

Grund/Stomme

Kraftigt cementerad natursten.

Tak

Jordtak med gräspäls.

Dörrar

Dörr klädd i stående, svart panel.

3. Uthus

Vinkelformad bod i 1 våning med ett tillbyggt avtråde på den nordöstra långsidan.

Grund

Cementerad natursten.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Vita, dubbla vindskivor.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel (norra delen) och oprofilerad locklistpanel (södra delen). Vita hörn och fönsteromfattningar.

Fönster

Kopplade fönster och enkla bågar i olika modeller. Två småspröjsade 1-lufts-fönster med tjugo rutor, ett 2-lufts-fönster med åtta rutor samt ett ospröjsat 1-lufts-fönster. På avträdet sitter ytterligare ett ospröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

En enkeldörr klädd i svart brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn samt två sentida parställda dörrar, varav en vitmålad med plåtinklädd nederdel och en klädd i stående brun panel med igensatt överdel.

Avträde: Smal spegeldörr med tre fyllningar, den översta i glas. Brun, flagande färg, under syns spår av guldockra.

Fastighet Järperyd 1:8

Miljöbeskrivning

På Järperyd 1:8 är man- och fägård väl avskilda genom ett staket försett med en sentida grind. På gårdstomten finns förutom en flaggstång och en stensatt brunn en trädgård bestående av bland annat fruktträd, syrén och rabatter längs husväggarna. Alldeles vid infarten till gården står ett vårdträd i form av en hamlad ask. Talrika nätstängsel utgör inhägnader för gårdens 40-50 får.

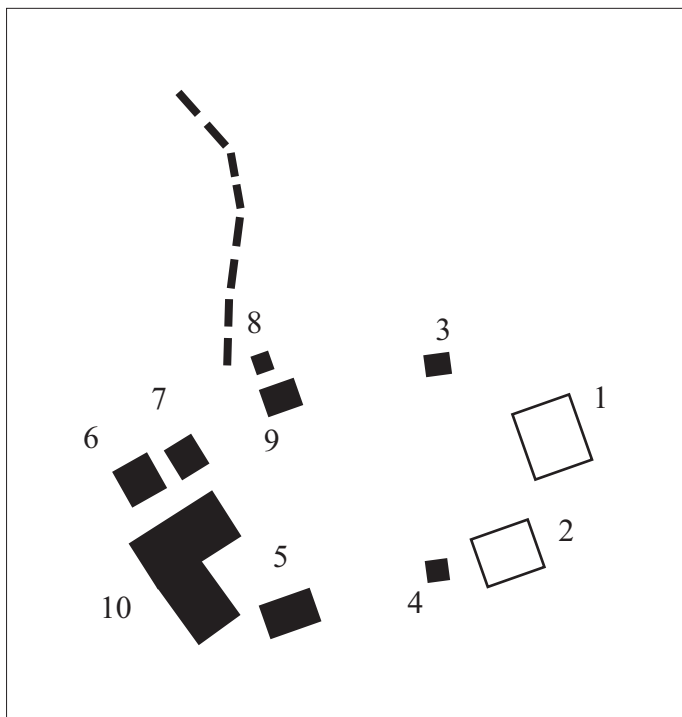
På Lagaskifteskartan från 1859-60 kan man se att man- och fägård då hade samma placering som idag. Huskroppar som skulle kunna motsvara dagens bostadshus med flygel finns utsatta, men proportionerna är missvisande. Tidigare utgick vägar till gården Betlehem (i nordöst) och torpet Skogslund (i sydväst) från gårdsplanen. Gården Betlehem är sedan länge försvunnen och vägarna numera okörbara.

Kulturhistorisk värdering:

II– Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde. Av visst byggnads-historiskt intresse är även den relativt välbevarade flygelbyggnaden (hus 2) samt till viss del även det gamla, delvis tegelmurade, svin- och hönshuset (hus 7) idag ombyggt till garage.

Flygelbyggnaden, ett före detta undantag med tillbyggd bod, har en enkel timmerfasad i falurött och bevarade dörrar och delvis bevarade fönster. Genom att ersätta nuvarande taktäckning med ett mer ålderdomligt takmaterial samt genom att måla om fyllningsdörren i en mer ålderdomlig kulör skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller läns-museum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Mangårdsbyggnad från väst, Järperyd 1:8

1. Mangårdsbyggnad

Bostadshus i 1 1/2 våning med vind. Förstukvist på framsidan med snickarglädje målad i gult och vitt. På norra gaveln en tillbyggnad för badrum, uppförd under slutet av 1970-talet.

Grund

Huggen natursten, delvis cementförstärkt.
Tillbyggnad: cement.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med röd trapetsplåt sedan slutet av 1970-talet. Vitmålade dubbla vindskivor.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i nock, plåtskodd och krönbeslagen.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel. Oprofilerad panel på tillbyggnad. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Fönstren är kopplade och har gröna bågar. På framsidan har fönstret till höger om förstukvisten bytts ut. På baksidan är det mittersta fönstret igensatt. I

gavelröstena sitter halv-måneformade fönster med solfjäderspröjs, på det norra röstet har två mindre fönster satts igen. På tillbyggnaden finns ett 1-glasfönster med två rutor i råglas.

Dörrar

Tvådelad, brun dörr med fyra fyllningar, de översta i glas.

Tillbyggnad: Sentida enkeldörr i brun fiskbenspanel och snedställd glasruta upptill.

2. Bostadshus

Flygelbyggnad, före detta undantagsstuga. Ålderdomlig stuga med tillbyggd bod på östgaveln. På stugans baksida finns en mindre tillbyggnad. Interiört finns äldre inredning bevarad, bland annat sädesbingarna på övervåningen. Idag används byggnaden som förvaringsutrymme.

Grund

Huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med röd trapetsplåt sedan slutet av 1970-talet. Vitmålade, dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten i nock, plåtskodd och krönbeslagen.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel jämte liggtimmer. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor, enkla

Flygelbyggnad från nordöst, Järperyd 1:8

bågar. Fönstren har grönmålade bågar och kröns av vita vattenlister. 1-lufts-fönster med två rutor och bevarade vinkeljärn av sen 1800-talstyp i halv våning.

Östra gavelröset: 2-lufts-fönster med fyra rutor och vinkeljärn av tidig 1800-talstyp. På byggnadens baksida och tillbyggnad sitter diverse spröjsade eller ospröjsade fönster.

Dörrar

Tvådelad, gul dörr med gröna fyllningar, de översta i glas.

Boddörr: Enkeldörr i gul, liggande pärlspont försedd med bandgångjärn. Vita vattenlister kröner dörrarna.

3. Jordkällare

Jordkällaren har en inbyggd svalgång som leder in till ett rum med ett i natursten slaget rundvalv.

Grund/ Stomme

Cementförstärkt natursten

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel på underliggande tak av handspingat spån. Åstaks-konstruktion.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak täckt med röd, korrugerad plåt.

Fasad

Faluröd, liggande brädpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

1-lufts-fönster med grön båge.

Dörrar

Enkeldörr klädd i vit, stående panel.

5. Uthus

Vagnslider som tidigare användes som vedförråd. Tillbyggt avträde på östra gaveln.

Grund

Natursten och cement.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt. Trapetsplåt på tillbyggt avträde.

Fasad

Falurött liggtimmer i gavelröset.

Dörrar

Enkeldörr klädd i liggande brädpanel fastspikad med handsmidd spik. Dörren är försedd med bandgångjärn och har ett äldre stocklås.

4. Uthus

Före detta lekstuga.

Grund

Trägrund

Fasad

Falurött liggtimmer, locklistpanel på tillbyggt avtråde. Vita knutar, omfattningar och lisener.

Fönster

Spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor på avtråde.

Dörrar

Tre stycken tvådelade portar och en enkeldörr till avträdet. Samtliga med stående, svart panel och bandgångjärn.

6. Uthus

Maskinhall uppförd omkring 1995.

Grund

Cementgjuten

Stomme

Regelstomme

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad trapetsplåt.

Fasad

Röd trapetsplåt

Dörrar

Två stycken tvådelade portar klädda i svart trapetsplåt.

7. Uthus

Före detta svin- och höns hus som idag används som garage.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer i höns husdelen och tegel i svinhusdelen.

Tak

Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Det underliggande spåntaket var tidigare belagt med tegel. Profilerade, röda takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer och rött tegel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Kopplat 2-lufts-fönster med sex rutor. På den tegelmurade delen sitter två 1-lufts-fönster med åtta rutor och murade, vitmålade omfattningar med stickbågar.

Före detta svin- och höns hus från norr, Järperyd 1:8

Dörrar

Tvådelad dörr klädd i liggande fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

Sydöstra gaveln: Sentida, tvådelad garageport klädd i svart, stående panel försedd med bandgångjärn. Sydöstra gavelröstet: Lucka i röd, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn

8. Uthus

Vind- och regnskydd för fåren. Hitflyttat från torpet Abelsro för drygt tio år sedan

Grund

Stoppsten av betongplintar.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt.

Fasad

Faluröd, stående locklist av breda brädor. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Öppning på gaveln utan dörr.

9. Uthus

Traktorgarage uppfört år 2001.

Grund

Cementgjutet

Stomme

Regelstomme

Tak

Sadeltak täckt av korrugerad plåt.

Fasad

Röd, stående panel.

Dörrar

Öppen port på gavel.

10. Ladugård

L-formad ladugård uppförd i 1 1/2 våning. I den norra delen som idag fungerar som vedbod fanns förr ett tröskverk.

Grund

Huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer i djurdelen och regelkonstruktion i logdelen.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, ofärgad plåt. Vitmålad takfot.

Fasad

Falurött liggtimmer och stående panel. Vita hörn, lisener och omfattningar.

Fönster

2-lufts-fönster med sex rutor, de översta kryss-spröjsade. Vita omfattningar med korslagda hörn. Därutöver olika sorters 1-lufts-fönster samt ett antal öppningar utan glas.

Dörrar

Framsida: Tvådelade portar i stående eller liggande svart panel med bandgångjärn. Enkeldörr/ar i stående svart panel.

Baksida: Tvådelad/e port/ar i röd, stående panel med bandgångjärn samt en enkeldörr klädd i svart, liggande panel med bandgångjärn.

Fastighet Järperyd 1:9 och 1:3

Miljöbeskrivning

När man kommer fram till gården via den slingrande grusvägen möts man först av en ladugård som flankerar vägen på norra sidan. På andra sidan vägen ligger en damm. All övrig gårdsbebyggelse ligger högt beläget på en bergknalle, väl skyddad av omgivande växtlighet. Byggnaderna på krönet utgör genom avstyckning idag Järperyd 1:9, medan ladugården fortfarande tillhör den ursprungliga Järperyd 1:3.

På gårdsplanen som omges av en mangårdsbyggnad i två våningar, en flygel och en syrénhäck finns en gammal pump samt växtlighet i form av bland annat snöbärsbuskar. En liten grusgång leder fram till mangårdsbyggnadens entré och längs framsidans fasad finns prunkande rabatter. Vid den gamla entrén till gårdsplanen finns ännu en öppning i häcken och i väster står fortfarande ett vårdträd, en lönn som bär spår av tidigare hamling. Norr om bostadshuset ligger ett område med mycket berg i dagen. Enligt muntlig tradition lär där tidigare ha funnits någon form av kultplats, möjligen forntida.

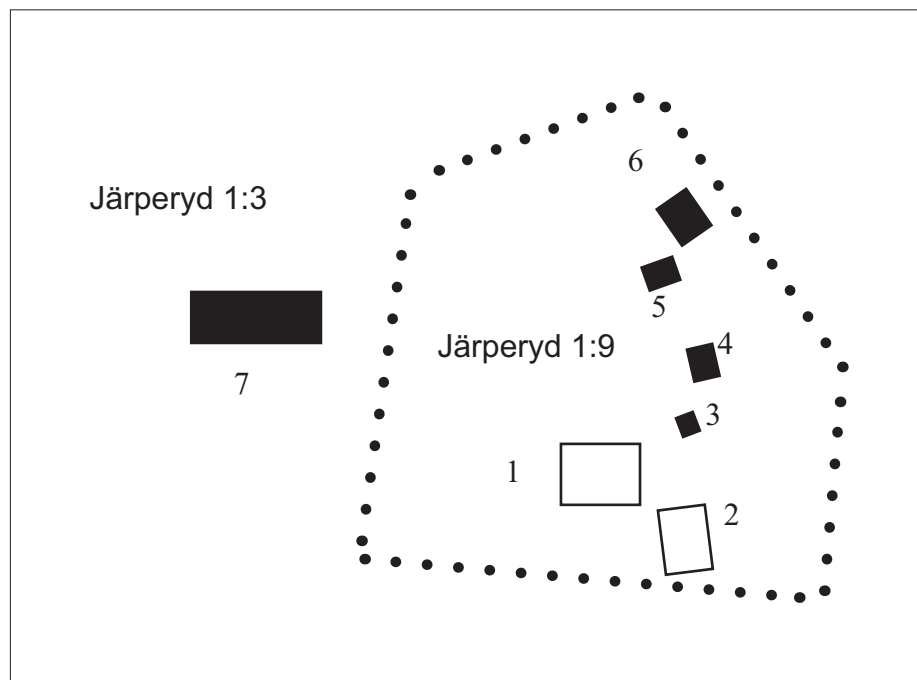
Enligt muntlig uppgift lämnade de sista permanent boende gården under 1960-talet. Ända fram till mitten av 50-talet bodde för övrigt fortfarande ”statare” i flygelbyggnaden. Efter att ha stått oanvänd under en tid köptes gården år 1973 av nuvarande ägare som använder den som sommarbostad.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Boningshuset, en tvåvåning, brädfodrad parstuga uppförd under 1700-talets senare del, har trots vissa förändringar ett visst byggnadshistoriskt värde. Denna värdering gäller även övriga byggnader på gården som samtliga har mer eller mindre välbevarade exteriörer.

Mangårdsbyggnad från söder, Järperyd 1:9

1. Mangårdsbyggnad

Parstuga i två våningar med vind. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1775. Enligt muntlig uppgift skall dock en ursprunglig enkelstuga ha uppförts redan på 1630-talet. Enkelstugan ska sedan ha tillbyggs i väst till en parstuga för att sedan höjas med en våning under 1830-talet. Under tidigt 1900-tal försågs sedan stugan med en förstukvist samt en farstu på östra gaveln. Förstukvistens snickarglädje påminner om den på Järperyd 1:8. Kanske anlätades samme snickare för att göra jobbet.

Grund

Huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Mindre, oprofilerade, röda takfotstassar längs långsida. Vita, dubbla vindskivor.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i nock. Slammad i vitt och plåtskodd.

Fasad

Faluröd, äldre locklistpanel som nedtill avslutas med två sockelbrädor. Vertikala vattenlister kröner sockelbrädorna samt delar upp gavlar och gavelrösten i två partier. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-luftsfnöster med sex rutor och krönande vattenlister. Fönstren är kopplade och byttes ut år 1973. Ett

äldre fönster finns kvar på baksidans övervåning, östra delen.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, gulmålad fyllningsdörr med åtta lika stora fyllningar.

2. Bostadshus

Flygelbyggnad i 1 våning med vind uppförd år 1906 enligt Sveriges Bebyggelse. På 1930-talet tillbyggdes en boddel på norra gaveln. ”Statare” lär enligt muntlig uppgift ha bott här ända in på 1950-talet. Används idag som gäststuga.

Flygelbyggnad från nordväst, Järperyd 1:9

Grund
Uppgift saknas

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med enkupigt, handslaget tegel (inköpt, äldre tegel). Profilerade, röda takfots-tassar och vita, dubbla vindskivor.

Skorsten
Plåtskodd skorsten i tegel murad på 1970-talet.

Fasad
Faluröd locklistpanel med varierande profilerade och oprofilerade lister. Vita knutar och omfattningar.

Fönster
Spröjsade, 1-lufts-fönster med sex rutor och skyddande vattenlist. Sentida fönster med enkla bågar. På baksidan av boddelen finns ett 1-lufts-fönster.

Dörrar
Tvådelad entrédörr med sex fyllningar, de översta i glas.
Bod: Enkeldörr klädd i liggande, gul-beige fasspontpanel med bandgångjärn.

3. Jordkällare

Grund/Stomme
Cementförstärkt natursten.

Tak
Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Vita vindskivor.

Dörrar
Tvådelad dörr klädd i svart, stående brädpanel försedd med bandgångjärn. En liten brädlucka med ålderdomligt utseende försedd med bandgångjärn, med placering i gavelröstet. På det bakre gavelröstet sitter en något större, sentida lucka.

4. Uthus

Tidigare svin- och höns hus. Ombyggd till bastu på 1970-talet.

Grund
Cement

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Vita, dubbla vindskivor. På den bakre långsidan finns en hängränna i trä uppbyren av krokarna.

Fasad
Falurött liggtimmer. Vita knutar och omfattningar.

Fönster
Spröjsade 1-lufts-fönster med fyra rutor, en på främre långsida och en på bakre långsida.

Dörrar
Främre långsida samt bakre långsida: Enkeldörrar klädda i liggande gul-beige fasspontpanel.
Norravel: Röd brädlucka klädd i locklistpanel försedd med bandgångjärn.

5. Uthus

Lada i liggtimmer med ryggåstak. Stod tidigare ute på ägorna men flyttades in på gården för att hålla oxar.

Grund
Natursten och cement.

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak på åstakskonstruktion. Spåntaket lades om på 1970-talet med maskinhyvlat spån. Vindskivor i trä.

Lada från väst, Järperyd 1:9

Fasad
Ofärgat liggtimmer med bara korsknutar.

Fönster
Öppning i västra gavelröset.

Dörrar
Stor öppning på västra gaveln.

6. Uthus

Vedbod i 1 våning med tillbyggt avträde på norra gaveln. Avträdet har enligt muntlig uppgift flyttats hit från en tidigare placering intill det gamla svin- och hönshuset.

Grund
Stoppsten

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad plåt. Breda, röda, oprofilerade takfotstassar. Vita vindskivor.
Avträde: Pulpettak täckt med svart trapetsplåt.

Fasad
Faluröd, stående, gles brädpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor, en på främre långsida samt två på södra gaveln.

Dörrar
Tre enkeldörrar klädda i stående brädpanel försedda med bandgångjärn. Dörren på framsidan är målad i svart och den på gaveln i rött. Avträdesdörren kröns av ett överljusfönster.

7. Ladugård (Järperyd 1:3)

Ladugård uppförd år 1903 enligt Sveriges Bebyggelse.

Grund
Huggen natursten.

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak täckt med ofärgad, korrugerad plåt. Röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad
Falurött liggtimmer med inklädda, röda knutar och röda lisener. Vita fönsteromfattningar.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar och fastspikade ytterfönster. Fyrkantiga, snedställda 1-lufts-fönster med fyra rutor på vardera gavelröste.

Dörrar
Framsida: Fyra tvådelade portar försedda med bandgångjärn och klädda i svart, stående brädpanel, en av portarna har fått en ny, liggande panel.

Baksida: Två portar klädda i röd, stående panel
samt en enkeldörr klädd i röd, liggande panel.
Norravel: Tvådelad port klädd i röd, stående
brädpanel försedd med bandgångjärn.

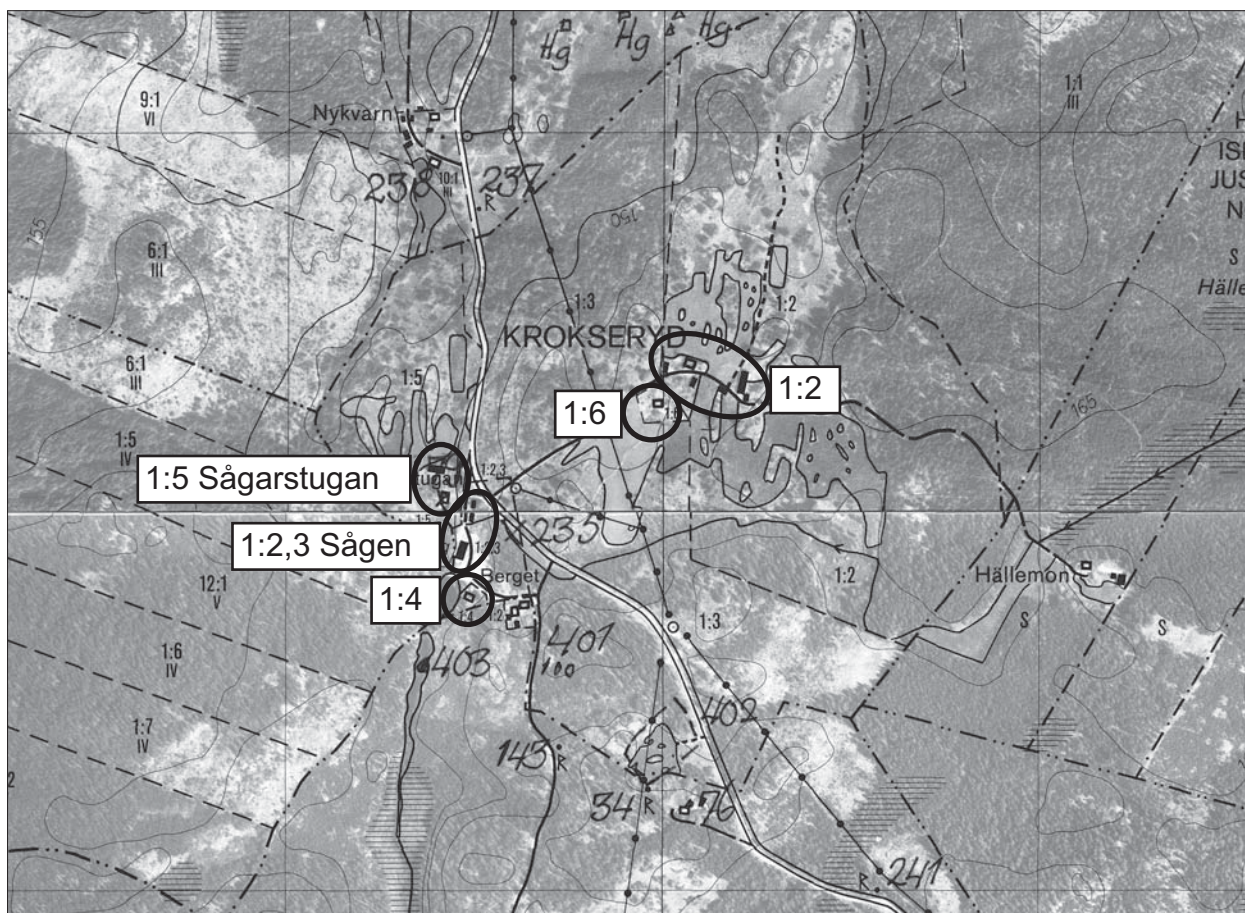
Krokseryd by, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun

Miljöbeskrivning

Krokseryd är en mindre by som fram till 1900-talets mitt bestod av tre gårdar motsvarande dagens Krokseryd 1:2, 1:5 och 1:6 (tidigare 1:3). Gårdsbebyggelsen på Krokseryd 1:6 är numera försvunnen och ersatt med en sportstuga. På Lagaskifteskartan från 1842 är de tre gårdarnas byggnader utmärkta jämte två idag försvunna bebyggelselägen. Dels tre byggnader längst i söder, på Häradskartan från 1881 utmärkt som jordtorp, dels en ensam byggnad längst i norr som ej är utsatt på den senare Häradskartan. Lämningarna efter jordtorpet finns registrerat som sentida husgrund i bebyggelseregistret (Stora Åby sn, RAÄ 402).

Krokseryds såg är belägen i sydväst invid Åbyån. Längs ån lär det ha bedrivits kvarn- och sågverksverksamhet sedan lång tid tillbaka, enligt traditionen redan på Gustav Vasas tid. Namnet "Krogzrydh" nämns enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala för första gången år 1577. I byn har man gjort lösfynd av en skafthålsyx och en flintdolk, föremålens exakta fyndplats är dock okänd (Stora Åby sn, RAÄ 79).

Markerna kring Krokseryd har en rik och opåverkad flora. Hagarna, som hävdats under lång tid, har enligt länsstyrelsen ett högt naturvårdsvärde.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 07 (8E 0h Bonderyd) och 084 17 (8E 1h Stora Åby) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Krokseryd 1:2

Miljöbeskrivning

Gården Krokseryd 1:2 omges av öppna marker i vilka många odlingsrösen ligger utspridda. Mangårdsbyggnaden ligger omgiven av en flygelbyggnad och ett vagnslider på en svag förhöjning i landskapet, en bit öster därom ligger fägården.

På Lagaskifteskartan finns mangårdsbyggnaden markerad på ungefär samma plats som idag, men flygelbyggnaden saknas. Enligt muntlig uppgift ska den tidigare mangårdsbyggnaden ha stått något framför/söder om nuvarande. I resterna av den gamla stengrunden växer idag en kastanj. Gårdsplanen är grusad och kring huset växer gamla fruktträd och blomsterrabatter med gullris, kärleksört och höstaster.

Tidigare låg fägården/ladugården något väster om mangården, vilket man bland annat kan se på Lagaskifteskartan från 1842. Enligt muntlig uppgift ska det tidigare ha stått en väderkvarn sydöst om nuvarande ladugård, den brann upp till följd av ett blixtnedslag, förmodligen någon gång i början av 1900-talet. Vidare ska det nordöst om

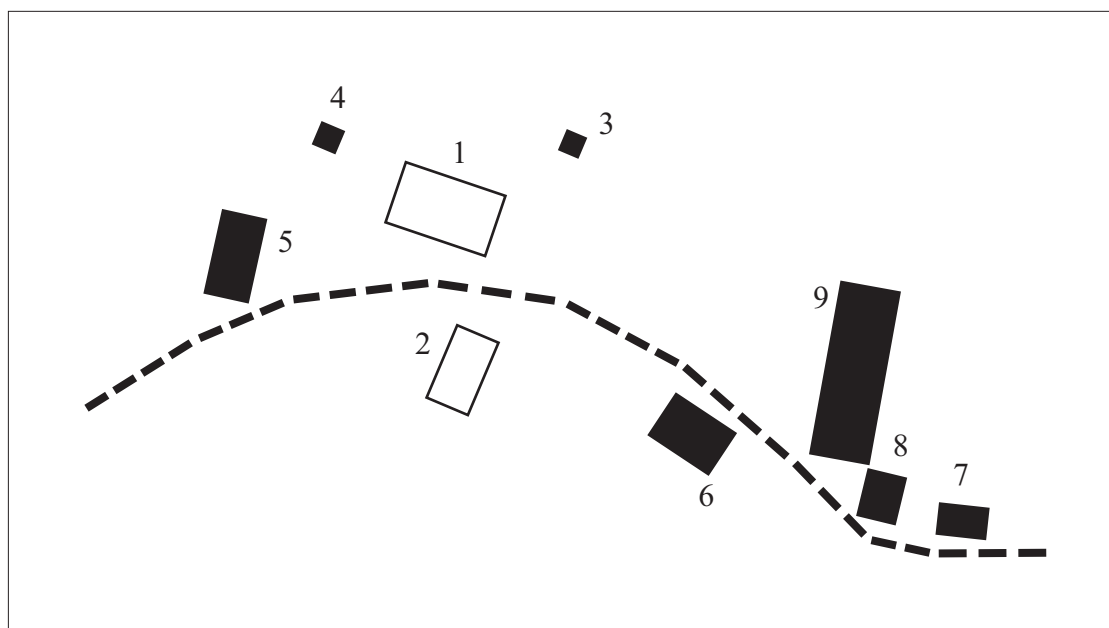
gården, vid Hällemon, finnas rester av en gammal starrlada. I starrladorna, som oftast placerades på ångar långt ifrån gården, förvarade man starr, löv, gräs och ängshö. Detta ”sekundära” foder användes sedan för att dryga ut det bättre fodret de år som skörden slog fel.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Flygelbyggnaden (hus 2), en före detta drängstuga med boddel, har ett stort byggnadshistoriskt värde. Stugan med sin avskalade fasad, sina små fönster och gamla dörrar ger ett enkelt och ålderdomligt intryck. Bland de övriga byggnaderna utmärker sig ladugården (hus 9) samt det intilliggande vagnslidret (hus 8) som representativa och välbevarade ekonomibygnader från tidigt 1900-tal.

Mangårdsbyggnad från sydväst, Krokseryd 1:2

1. Mangårdsbyggnad

Mangårdsbyggnad i 1 1/2 våning och källare med sexdelad plan. Enligt muntlig uppgift uppfördes byggnaden år 1903 av Axel Pettersson. År 1997 byggdes farstun på den östra gaveln till och samtidigt genomgick byggnaden en genomgående renovering. Den gamla glasverandan ersattes av en större, huset tilläggsisolerades, panelen byttes ut (locklist liksom tidigare) och nya fönster ersatte de gamla. Verandafönstren återanvändes liksom allt handblåst glas som satts in i de nya bågarna. Den nya verandan kröns av en balkong med träräcke medan den tidigare hade ett valmat sadeltak.

Grund

Huggen natursten med cement i fogarna.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Oprofilerade takfotstassar, förutom på verandan där de är profilerade. Vita takfotsbrädor och profilerade vindskivor.

Skorsten

Två tegelmurade, utkragade och plåtskodda skorstenar med placering i nock samt en nyuppförd på den tillbyggda farstun.

Fasad

Ny, faluröd, profilerad locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Nya 2-lufts-fönster med sex rutor och grönmålade bågar.

I gavelröstena sitter snedställda, 1-lufts-fönster med fyra rutor samt mindre, spröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor längst ner vid vardera takfot. På verandan sitter 1-lufts-fönster med femton rutor.

Burspråk på husets baksida: Två 1-lufts-fönster med tre glas samt ett 3-lufts-fönster med nio rutor.

Tillbyggnad: 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Veranda/Huvudentré: Ny, tvådelad dörr målad i vitt och med spröjsade glasrutor upptill.

Tillbyggnad/Farstu: Två sentida enkeldörrar samt en tvådelad port.

2. Flygelbyggnad

Före detta drängstuga med boddell, vind och källare. Vinden användes förr som spannmålsmagasin. Interiört finns flera detaljer såsom gamla spegeldörrar och sädesbingar bevarade. Byggnaden med sin avskalade fasad, sina små fönster och gamla dörrar ger ett enkelt och ålderdomligt intryck.

Grund

Cementförstärkt natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med sentida tvåkupigt tegel och nocktegel. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Flygelbyggnad från nordväst, Krokseryd 1:2

guldockra. Källardörren på den nordöstra gaveln är klädd i en sentida, liggande, svart panel försedd med bandgångjärn.

3. Uthus

Redskapsbod, troligen före detta avträde.

Grund

Berggrund

Stomme

Trä

Skorsten

Byggnaden hade tidigare en skorsten på det bakre takfallet som numera är borttagen.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel. På husets bakre långsida en panel av vankantade brädor och rester av en fotbräda. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Framsidan och sydvästra gaveln: 2-luftsfnster med fyra rutor. Enkla bågar och handblåst glas, hörnjärn med stjärthakar av tidig 1800-talstyp. Vattenlister ovanför och nedanför fönstren.

Baksidan: Två 1-luftsfnster med två rutor samt en fyrkantig öppning.

Gavelrösten: Lucka i stående, faluröd brädpanel försedd med bandgångjärn. I sydöstra gavelröset även en liten öppning högst upp under nock.

Dörrar

Tvådelad dörr i guldockra med sex fyllningar, de två översta i glas. Stor trappsten i natursten.

Boddörr: Enkeldörr klädd i liggande, breda brädor, försedd med bandgångjärn och äldre lås. Stor trappsten i natursten. Källardörrar på vardera gaveln. Dörren på den sydvästra gaveln är klädd i en äldre, liggande brädpanel och är försedd med bandgångjärn och stocklås. Panelen bär spår av

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel på spåntak.

Fasad

Faluröd locklistpanel med två vita hörn.

Dörrar

Brunmålade, panelade, bandgångjärnsförsedda enkeldörr på gavel samt en öppning på långsidan som saknar dörr.

4. Jordkällare

Grund

Huggen natursten.

Stomme

?

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel och nockpannor. Yngre takpannor på det ena takfallet. Vita vindskivor.

Fasad

Vitt tegel

Dörrar
Enkeldörr klädd i liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn. Panelen är målad i brun färg som flagar. Liten ventilationsöppning i röstet ovanför dörren. Igensatt lucka i det västra gavelröstet.

5. Uthus

Vagnslider, tillbyggt på norra gaveln under 1970-talet. Tillbyggt skjul på norra gaveln.

Grund
Natursten och cement.

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Sadeltak täckt med ofärgad, korrugerad plåt.

Fasad
Stående, faluröd panel, på den bakre långsidan delvis locklistpanel. Vita hörn, omfattningar, takfotsbrädor och vindskivor.

Fönster
Olika modeller. Ospröjsade 1- och 2-lufts-fönster och 1-lufts-fönster och 2-lufts-fönster med tre rutor per luft.

Dörrar
Fyra tvådelade portar klädda i brun, stående panel försedd med bandgångjärn. Två skjutportar klädda i svart trapetsplåt.

6. Uthus

Verkstad uppförd under 1980- och 90-talen.

Grund
Cement

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Vita takfotsbrädor och vindskivor

Fasad
Faluröd, oprofilerad locklistpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ospröjsade 1-lufts och 3-lufts-fönster.

Dörrar
Två portar klädda i svart plåt samt två öppningar.

7. Uthus

Före detta smedja som enligt muntlig uppgift flyttats hit från sågen på 1970- eller 80-talet. Används idag som vedbod.

Grund
Uppallad på stoppsten i cement samt tunnor.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Vindskivor i trä.

Fasad
Faluröd locklistpanel med röda hörn och omfattningar.

Fönster
Två spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor samt en tom fönsteröppning på västra gaveln.

Dörrar
Två tvådelade portar, en rödfärgad på framsidan och en svart på den östra gaveln. Portarna är klädda i stående brädpanel och försedda med bandgångjärn.

8. Uthus

Vagnslider. Troligen uppfört av Axel Pettersson samtidigt som ladugården år 1913.

Grund

Stoppsten i natursten.

Stomme

Stolpkonstruktion

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel, nockpannor saknas. Vitmålade, dubbla vindskivor.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel. Vita hörn och omfattningar.

Dörrar

Västra långsidan: Två tvådelade portar i faluröd, stående panel försedda med bandgångjärn. I det södra gavelröstet sitter en lucka i stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

9. Ladugård

Ladugård uppförd av Axel Pettersson år 1913. Mindre utbyggnad på den södra gaveln. På det västra takfallet sitter en mindre takkupa.

Ladugård från söder, Krokseryd 1:2

Grund

Kallmurad natursten, bitvis gles, bitvis cementförstärkt.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel på bräddtak.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel. På den västra långsidan är liggtimret delvis bart. Vita knutar och omfattningar. Panelen på halv våningen avslutas nedåt med en röd sågtandsfris.

Fönster

Framsida: Två småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor vardera. Fönsterbågarna är i järn och en ruta i varje fönster är öppningsbar. I takkupan sitter ett 1-lufts-fönster med sex rutor.

Baksida: Tre småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor vardera

Gavelrösten: Ett småspröjsat 1-lufts-fönster med tolv rutor.

Fönstrens överstycken är profilerade.

Dörrar

Framsida: Två tvådelade portar klädda i stående brädpanel försedda med bandgångjärn samt två tvådelade dörrar.

Baksida: Tvådelad port klädd i stående brädpanel samt två enkeldörrar klädda i liggande fasspontpanel och försedda med handsmidda bandgångjärn.

Södra gaveln: Tvådelad port i stående panel och bandgångjärn. Tvådelad bräddlucka försedd med bandgångjärn på tillbyggnad.

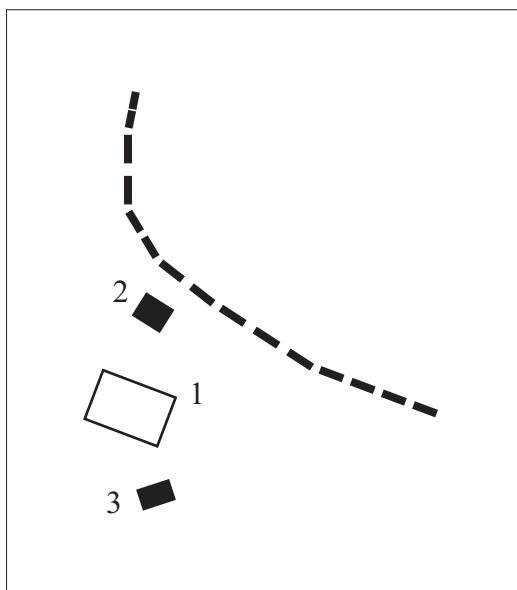
Norr-gavel: Lucka i stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

Dörromfattningarnas överstycken är profilerade.

Fastighet Krokseryd 1:4

Miljöbeskrivning

Ett bostadshus uppfört på en liten höjd belägen på den östra sidan av en damm. Huset, tillsammans med ett avträde och en vedbod omringas i söder av diverse träd; al, björk, ek och en uppvuxen granplantering. I trädgården finns en syrénberså, körsbärsträd samt en berså av snöbär.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Bostadshuset med sin något ovanliga utformning, anpassad till landskapet, har en välbevarad exteriör och ett stort byggnadshistoriskt värde. Vad gäller miljön i stort bör man vara varsam med förändringar såsom tillbyggnader eller nybyggnader.

Bostadshus från nordväst, Krokseryd 1:4

1. Bostadshus

Bostadshus byggt i etage. Enligt uppgift från nuvarande hyresgäst ska byggnaden ha uppförts av en byggmästare Stålnapp för privat bruk i början av 1900-talet. Den östra delen är uppförd i 1 1/2 våning på en /delvis?/ naturlig höjd och den västra delen är uppförd i 2 1/2 våning. Till ingången på övervåningen leder en trätrapp uppför berget längs den norra långsidan. Neder-våningen, som förr tjänade som snickarbod, har egen ingång från den västra gaveln. Idag används byggnaden som fritidsbostad.

Grund
Kallmurad natursten.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Rödnock-plåt. Vindskivor i vit plåt.

Skorsten
Tegelmurad, plåtskodd skorsten i nock.

Fasad
Faluröd, liggande brädpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar och handblåst glas (åtminstone i nedervåningen). På den västra gaveln sitter även två småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor.

Dörrar
Huvudentré: Tvådelad fyllningsdörr klädd med grönmålade masonitskivor, två glasrutor upptill.
Västgavel/Nedervåning: Grönmålad enkeldörr med tre helfranska fyllningar och en spröjsad glasruta med nio rutor upptill. Dörren är försedd med bandgångjärn.

2. Uthus

Vedbod

Grund
Kallmurad natursten.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad plåt. Vitmålade vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående brädpanel.

Dörrar
Enkel bräddörr samt en lucka i gavelröset.

3. Uthus

Avträde och förråd.

Grund
Uppgift saknas.

Stomme
Trä

Tak
Pulpettak. Vita vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående brädpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ett fyrkantigt 1-lufts-fönster på vardera gaveln.

Dörrar
Två grönmålade enkeldörrar. Den ena klädd i liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn och den andra klädd med en masonitskiva och med ventilationsspjäll upptill.

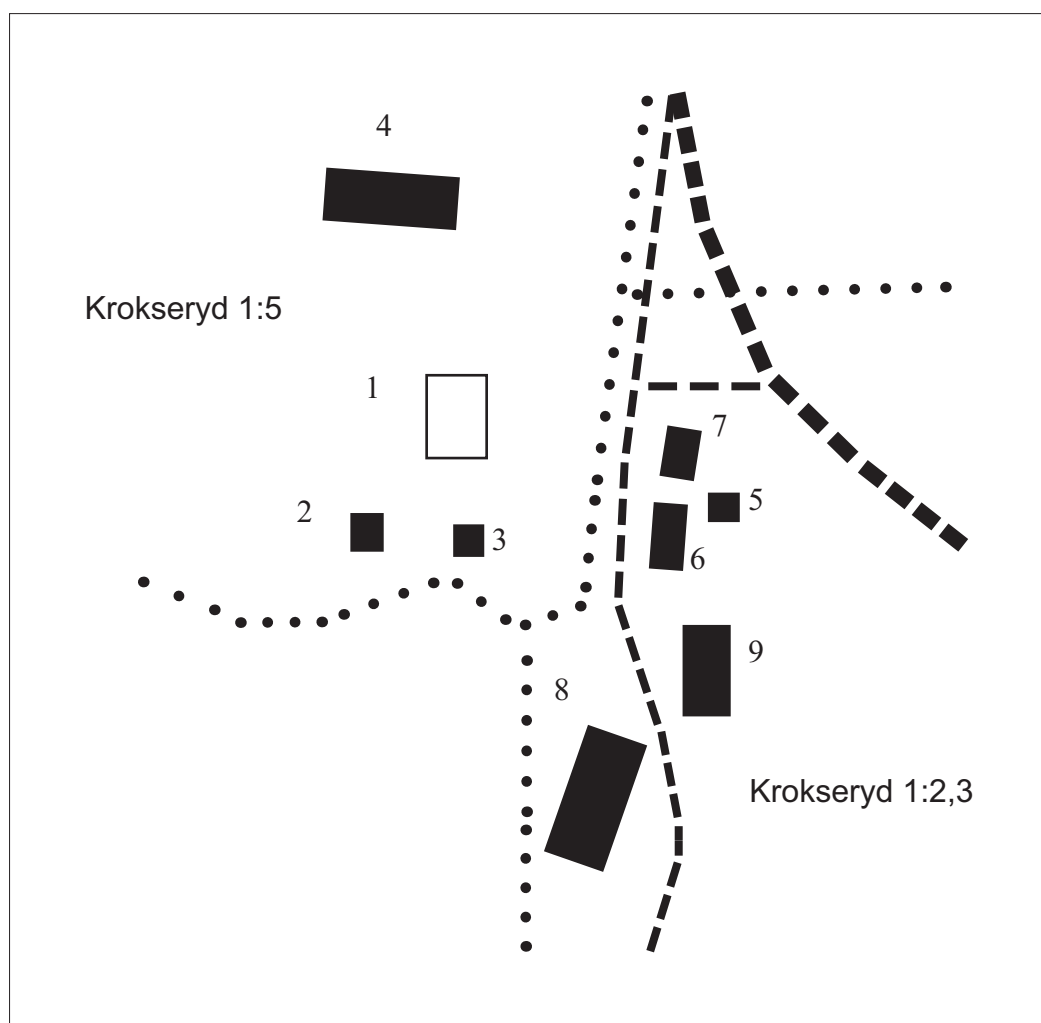
Fastighet Krokseryd 1:5 / Sågarstugan samt Krokseryd 1:2,3 / Sågen

Miljöbeskrivning

Krokseryds Sågarstuga och sågverk ligger strax väster om byvägen intill Åbyån. Mangårdsbyggnad med trädgård omges av ett rödmålat trästaket med vita stolpspetsar. I trädgården, som vid inventeringstillfället delvis var uppgrävd, växer gamla fruktträd, syrén och snöbär. Norr om mangården ligger ladugården. Ytterligare en bit längre norrut i blandlövhagen har man anlagt en damm år 1989. Vid dammens södra ände står en mindre stuga som enligt muntlig uppgift flyttats hit från Ödeshög för att nyttjas som jakt- och fiskestuga. Den faluröda stugan som är uppförd i liggtimmer består av ett rum i en våning med ingång från gaveln. På stugans norra och västra fasad har man byggt till en delvis takförsedd uteplats.

Söder om gårdsbebyggelsen ligger själva sågverket bestående av en äldre sågverksbyggnad och en nyuppförd byggnad som rymmer en dieselgenerator. En bit öster om dieselgeneratorbyggnaden ligger grundresterna efter den smedja som flyttats till Krokseryd 1:2. Smedjan finns utmärkt på den gamla Ekonomiska kartan från 1948. Söder om sågverket ligger en damm med ett mindre vattenfall. Vattenkraften var tidigare sågens enda energikälla.

Vid Åbyån har det funnits sågverk och kvarnar sedan lång tid tillbaka, det sägs att verksamheten var igång redan på Gustav Vasas tid. Tidigare har här stått en kvarn som i äldre tid tillhörde Vadstena slott. Någon gång under mitten av

1800-talet, enligt muntlig uppgift omkring år 1863, brann kvarnen ned och mjölnaren brann inne. Kanske var det av vidskepliga skäl som man senare, omkring 1860, valde att återuppbygga kvarnen en bit längre ner efter Åbyån. Vid denna plats fanns det dessförinnan en så kallad "Enbladig Sågqvarn", den nya kvarnen fick således namnet Nykvarn. Strax väster om Krokseryds såg, vid Åbyån, finns det fortfarande kraftiga stenfundament som förmodligen har tillhört den gamla kvarnen.

Krokseryds såg fungerar fortfarande som en så kallad "bondsåg", om än i liten skala. Hit kan traktens bönder komma med timmer och få hjälp med sågningen av virke.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller främst själva sågverksbyggnaden (hus 8). Byggnaden har ur teknik- och industrihistorisk synvinkel ett stort värde för bygden. Genom att den fortfarande är i drift har den även ett kontinuitetsvärde. Flera av de äldre ekonomibygnaderna på gården har även ett visst byggnadshistoriskt värde.

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Mangårdsbyggnad från nordost, Krokseryd 1:5/Sågarstugan

1. Mangårdsbyggnad

Mangårdsbyggnad i 1 1/2 våning med källare. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd på 1800-talet. Huset har tillbyggt i flera omgångar. En förlängning på den norra gaveln har enligt muntlig uppgift kommit till någon gång efter 1916, då gården fick ny ägare. En farstu i två våningar framtill och en 1-våning tillbyggnad på baksidan som uppfördes i slutet av 1960-talet. Byggnaden var under renovering vid inventeringstillfället. Ett igensatt fönster samt en nyupptagen dörr på norrgaveln tyder på att man där tänker uppföra någon slags tillbyggnad, troligen en veranda.

Grund

Cementerad

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Profilerade, röda takfotstassar och vita, plåtförstärkta vindskivor.

Skorsten

Två tegelmurade, utkragade skorstenar i nock. Skorstenarna är plåtskodda och plåtkrönta.

Fasad

Faluröd, profilerad locklistpanel med sockelbräda. Oprofilerad locklistpanel utan sockelbräda på tillbyggnaden på husets baksida. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Nyligen utbytta fönster på nedervåningen. Spröjsade, kopplade 2-lufts-fönster med sex rutor och grönmålade bågar.

Tillbyggnad bak:

Ospröjsade 1-lufts- och 2-lufts-fönster.

Tillbyggd farstu: Småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor.

Gavelrösten, frontespiser samt husets baksida: 3-lufts-fönster med nio rutor. Äldre fönster med enkla bågar och krönande vattenlister.

Ett fönster på den norra gaveln är igensatt.

Dörrar

Tillbyggd farstu: Sentida enkeldörr med tre rutor i mönstrat glas upptill. Skärmtak ovanför.

Tillbyggnad bak: Sentida enkeldörr med en glasruta upptill och ett skärmtak. Betongbro med trappräcke i trä.

Källare/Norrgavel: Grön enkeldörr.

Norrgavel: Nyupptagen entré försedd med en enkeldörr.

2. Uthus

Bod med mindre tillbyggnad på norra långsidan.

Grund

Stoppsten. Cementgrund på tillbyggnad.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Vita vindskivor i trä. Tillbyggnadens pulpettak har täckts med vit trapetsplåt och försetts med oprofilerade takfotstassar.

Skorsten

Tegelmurad skorsten långt ned på det östra takfallet. Skorstenen är plåtskodd och plåtkrönt.

Fasad

Faluröd, stående slätpanel med vita hörn och omfattningar.

Tillbyggnad: Faluröd, oprofilerad locklistpanel.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar.

Dörrar

Norrgavel: Enkeldörr klädd i grön masonitskiva försedd med bandgångjärn.

Tillbyggnad: Enkeldörr klädd i grön, liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

Gavelröste: Mindre lucka klädd i grön, stående brädpanel.

3. Avträde

Grund

Cementerad

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt.

Fasad

Faluröd, stående slätpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Två 1-lufts-fönster med två rutor vardera flankerar dörr.

Dörrar

Enkeldörr klädd i stående, grönmålad brädpanel försedd med bandgångjärn. Röd lucka på norra gaveln.

4. Ladugård

Ladugård med tillbyggnad på den västra gaveln. Tillbyggnaden har bland annat tjänstgjort som hönsbhus. Ny taktäckning i form av plegel lades omkring år 2000.

Grund

Ej synlig vid inventeringstillfället.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med rött plegel. Dubbla, vitmålade vindskivor i trä.

Fasad

Faluröd locklistpanel med vita knutar och omfattningar. En del av byggnadens västra del är klädd i stående slätpanel och på den norra långsidan är liggtimret delvis bart.

Fönster

Olika modeller. Småspröjsade 1-lufts-fönster med sex, tolv, femton eller sexton rutor samt ospröjsade 1-lufts-fönster.

Dörrar

Framsida: En enkeldörr klädd i grön, liggande fasspontpanel samt två tvådelade portar. Den ena klädd i grön, stående panel och den andra klädd i röd, stående brädpanel. Samtliga försedda med bandgångjärn.

Baksida: En tvådelad, grön port och en röd brädlucka. Båda klädda i stående panel försedd med bandgångjärn.

Östra gaveln: En enkeldörr klädd i grön, stående panel försedd med bandgångjärn.

Västra gaveln: Igensatta hönsluckor.

5. Jordkällare (Krokseryd 1:2,3/Sågen)

Grund/Stomme
Cementerad natursten.

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt, äldre tegel samt
nockpannor. Vita vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående panel i röste. Vitmålad dörrom-
fattning.

Dörrar
Enkeldörr klädd i grön, liggande fasspontpanel
försedd med bandgångjärn. Vit vattenlist ovanför
dörr.

6. Uthus (Krokseryd 1:2,3/Sågen)

Bod i 1 våning med en mindre tillbyggnad på
södra gaveln.

Grund
Kallmurad natursten.

Stomme
Skiftesverk

Tak
Sadeltak täckt med röd trapetsplåt. Tillbygg-
nadens pulpettak är täckt med korrugerad plåt.
Röd takfotsbräda och oprofilerade takfotstassar.
Vit- och rödmålade dubbla vindskivor.

Fasad
Falurött liggtimmer med röda lisenbrädor. Norra
gaveln samt tillbyggnaden är klädda i oprofilerad
locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster
Framsida: Spröjsat 2-lufts-fönster med sex rutor,
enkla bågar.
Tillbyggnad/Norrgavel: Ospröjsat 2-lufts-föns-
ter.
Baksida: Spröjsade 1-lufts-fönster med fyra rutor
samt ett 1-lufts-fönster med två rutor på tillbygg-
nad.

Dörrar
Norrgavel: Enkeldörr klädd i grön, liggande,
spontad brädpanel med bandgångjärn. Liten
igensatt öppning i dörrens övre parti.
Tillbyggnad/Framsida: Enkeldörr försedd med
grön masonitskiva.
Södra gavelröset: Faluröd brädlucka försedd
med bandgångjärn.
Baksida: Igensatt /dörr/öppning.

7. Uthus (Krokseryd 1:2,3/Sågen)

Före detta vagnslider i 1 våning som idag an-
vänds som vedbod.

Grund
Stoppsten i natursten.

Stomme
Stolpkonstruktion

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel ovan-
på spåntak. Dubbla vindskivor i vitt och rött.

Fasad
Faluröd, stående slätpanel med vita hörn och
omfattningar.

Fönster
Ett spröjsat 2-lufts-fönster i norra gavelröset
med sex rutor och enkla bågar. På södra gaveln
en igensatt /fönster/öppning.

Dörrar
Västra långsidan: Två enkeldörrar samt en två-
delad port, klädda i grön, stående panel och för-
sedda med bandgångjärn.

Såg från nordöst, Krokseryd 1:2,3

8. Såg (Krokseryd 1:2,3/Sågen)

Såg som enligt muntlig uppgift uppfördes efter det att en kvarn som tidigare varit belägen på platsen brann ned omkring 1863. Krokseryds såg var en av de första platserna i Ödeshög som fick elektricitet när detta skedde år 1954. I och med denna förändring var man inte längre beroende av hur starkt vattenflödet i ån var för att kunna använda sågen. Turbinhuset som tidigare satt på sågens västra långsida är numera försvunnet. För drygt två år sedan tog man bort strömmen och installerade istället en dieselgenerator. Enligt Sveriges bebyggelse bestod den maskinella utrustningen vid 1900-talets mitt av såg- och kantverk samt spånhyvel. Sågbänkarna som ersatte ramsågen sattes in på 1950-talet.

På sågens östra långsida leder en körbro i trä upp till en öppen ingång och på den norra gaveln leder en körbro i trä upp till en ingång försedd med en port. Under byggnadens mittparti finns en öppen genomgång till andra sidan där turbinhuset tidigare stod. En ”träränna” på pålar leder in mot byggnadens sydvästra hörn och fortsätter i en inbyggd ”loftgång” fram till platsen för det gamla turbinhuset. Härigenom leddes tidigare vattnet till vattenturbinen. På byggnadens västra takfall har man tagit ut en takkupa i fasadliv.

Byggnaden har en enkel och avskalad exteriör. Några detaljer som utmärker sig är dock ”profilerade” stockar i den östra ingångens överkant samt interiört; en stötta av en naturligt formad granrot som håller upp en tvärgående bjälke.

Grund
Kallmurad natursten.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad plåt.

Fasad
Faluröda, stående brädor och locklistpanel. Delar av fasadens nedre del är klädd i liggande brädpanel. Bart liggtimmer på den nedre delen av den södra gaveln. Svarta hörn på den norra gaveln och svarta fönsteromfattningar.

Fönster
Olika modeller, bland annat ospröjsade, kvadriska 1-lufts-fönster och ett spröjsat, liggande 1-lufts-fönster med tre eller fyra rutor och ett spröjsat fyrlufts-fönster. I takkupan sitter ett 3-lufts-fönster med två rutor per luft.

Dörrar
Östra långsidan: Öppen port. En mindre körbro i trä leder upp till porten.
Norra gaveln: En brädport och två luckor. En mindre körbro i trä leder upp till porten.
Södra gaveln: Diverse öppningar, delvis igensatta med brädor.

9. Dieselgeneratorsbyggnad (Krokseryd 1:2,3/Sågen)

Byggnaden hyser en dieselgenerator och uppfördes år 2001.

Grund

Cement samt stoppsten.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med röd trapetsplåt försedd med partier av korrugerad, genomskinlig plast. Vita takfotsbrädor och vindskivor med profilerad ytterkant.

Fasad

Röd, stående brädpanel.

Fönster

Ospröjsade, kopplade 2-lufts-fönster samt ett ospröjsat 1-lufts-fönster på baksidan med grönmålad båge.

Dörrar

Framsida: Tre skjutportar klädda i svart trapetsplåt samt en brun enkeldörr.

Sydgavel: Enkeldörr i svart, stående panel.

Fastighet Krokseryd 1:6 (tidigare 1:3)

Miljöbeskrivning

På fastigheten Krokseryd 1:6 fanns tidigare en gård vars byggnader idag är försvunna. En av byggnaderna, en enkelstuga från början av 1700-talet kallad "Heddastuan", flyttades dock till Ödeshögs hembygdsgård år 1957 där den står än idag. Stugan fick sitt namn av en Hedda Andersson, död 1910, som var den sista boende i stugan. I mer än åtta generationer lär stugan ha tjänstgjort som undantagsbostad. På Lagaskifteskartan från 1842 ser man att här tidigare funnits en kringbyggd gård med fyra ungefär lika stora byggnader. Nordväst om gården stod tidigare en ladugård och ett stall. Byggnaderna, som tillhörde Krokseryd 1:3, revs år 1983 enligt muntlig uppgift från ägaren.

Idag står här en sportstuga, två uthus och ett växthus. Byggnaderna är enligt ägaren uppförda omkring 1980-talet och sportstugan fungerar sedan en tid tillbaka som åretruntbostad.

Kulturhistorisk värdering:

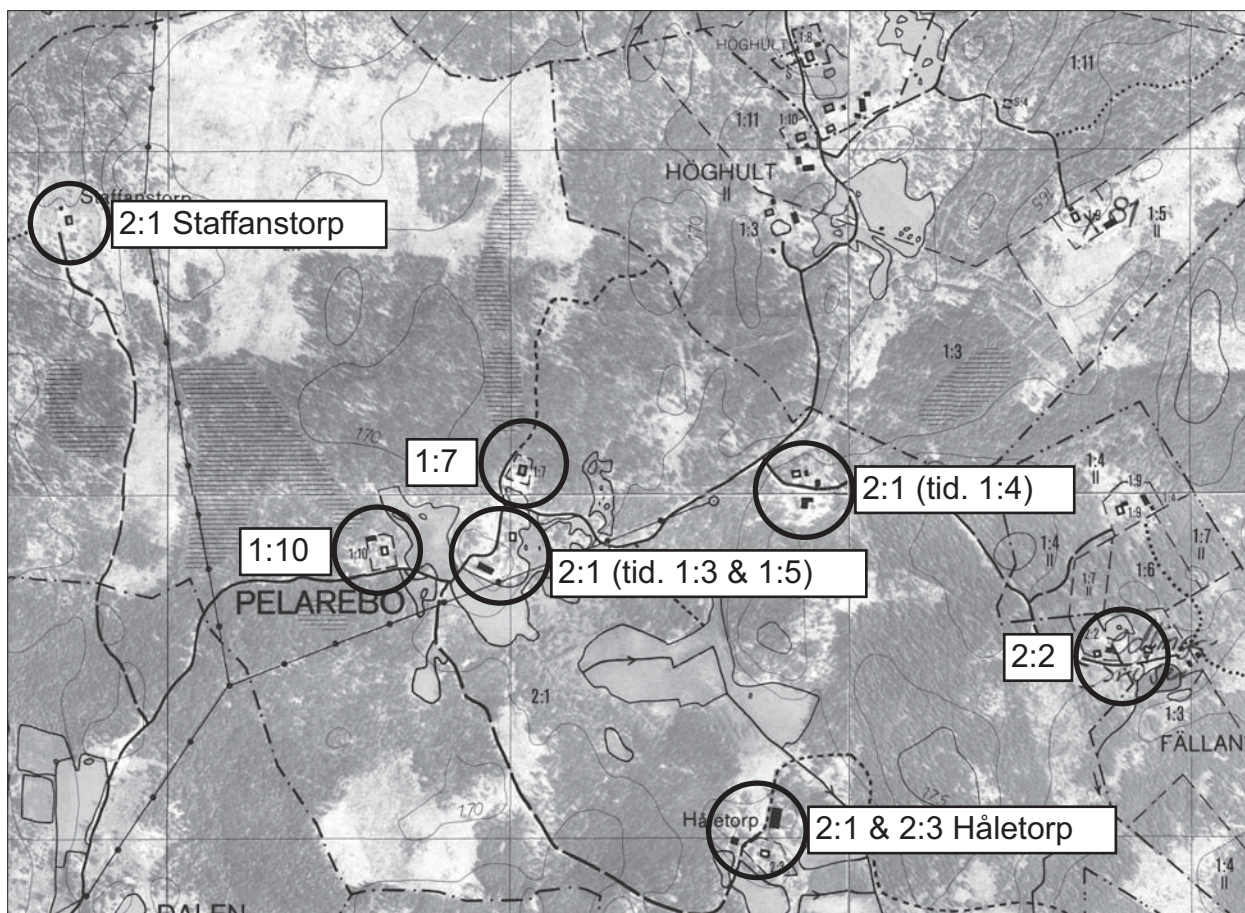
II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Pelarebo by, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun Miljöbeskrivning Pelarebo by

Namnet Pelarebo nämns enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala för första gången i skrift år 1561 och stavas då Pellerebodha. Storskifte genomförs år 1805 och Laga skifte år 1864-65. Pelarebos stamgård var förmodligen belägen på ungefär samma plats som nuvarande Pelarebo 2:1 (tidigare 1:3 och 1:5). Omkring 1760 delades gården upp i två hemman och senare i ytterligare ett. Pelarebo kommer sedan länge att bestå av tre gårdar. Vid upprättandet av Häradskartan år 1881 bestod byn av fyra gårdar samt ett torp strax norr om bykärnan och ett jordtorp beläget i nordöst. Torpen är

idag försvunna. En av gårdarna, betecknad som utflyttat hemman, motsvaras av dagens Pelarebo 2:1 (tidigare 1:4). På platsen för dagens 1:10 är två gårdar utmärkta, varav en senare har försvunnit. Omkring 1930 (Sveriges Bebyggelse) uppfördes ett kapell i byn kallat "Klippan".

Under 1900-talets andra hälft har tre nya fastigheter införlivats i Pelarebo. Det handlar om före detta Staffanstorp 1:1, Håletorp 1:3 med flera samt Fällan 1:5.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 07 (8E 0h Bonderyd), 084 08 (8E 0i Hallången), 084 17 (8E 1h Stora Åby) och 084 18 (8E 1i Borryd) med de inventerade fastigheterna markerade.

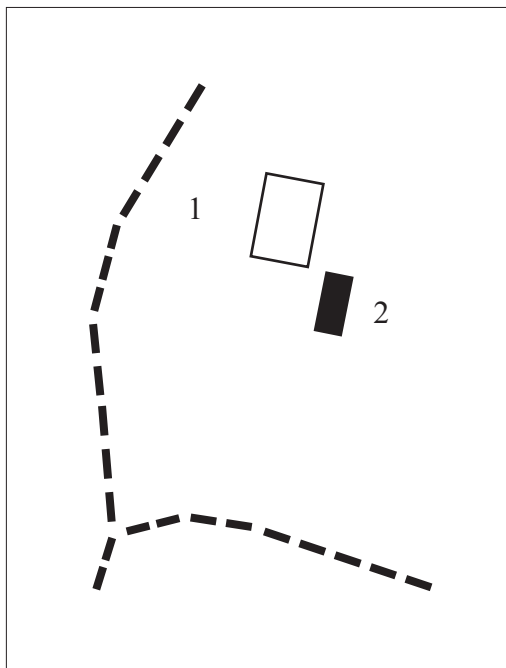
Fastighet Pelarebo 1:7

Miljöbeskrivning

På tomten står två byggnader, en före detta församlingslokal för "Sion-Bäck" samt ett uthus. "Klippan", som kapellet tidigare kallades, används idag som sommarbostad. I trädgården växer syrén och nypon. Längst den södra husgaveln har man anlagt en blomsterrabatt. Omgärdande staket med grind saknas.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Bostadshus från sydväst, Pelarebo 1:7

1. Bostadshus

Ett före detta församlingshus i 1 1/2 våning som byggts om och till vid flera tillfällen. Huset har en källare samt en tillbyggnad på främre och bakre långsidorna. Enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes byggnaden år 1895 för att senare byggas om år 1922.

Grund
Cementerad

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda profilerade takfotstassar.

Skorsten
Tegelmurad skorsten i nock.

Fasad
Faluröd, profilerad locklistpanel. En röd, vertikal list delar upp gavlarna.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar. Vattenlist ovanför fönstren. På framsidan sitter även två 1-lufts-fönster med tre rutor. På den tillbyggda farstun på baksidan sitter ett 1-lufts-fönster med två rutor och i röstet på tillbyggnaden framtill ett 2-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar
Huvudentré: Enkel förstukvist med betongbro i vinkel mot tillbyggnaden. Två ingångar, en tvådelad, blåmålad dörr med sex fyllningar samt en sentida enkeldörr klädd i stående, betsad panel. Farstu på baksidan med betongtrapp: Enkeldörr klädd i svart, liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

2. Uthus

Bod i 1 våning med tillbyggt avträde på södra gaveln.

Grund
Natursten och cementerat golv.

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Sadeltak belagt med, trekupigt tegel ovanpå spåntak. Vita, dubbla vindskivor. Pulpettak på avträde med röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad
Stående, faluröd panel med vita hörn och fönsteromfattningar.

Fönster
På den norra gaveln sitter ett småspröjsat 1-lufts-fönster och på avträdet ett mindre 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar
Framsida samt avträde: Fyra stycken svartmålad enkeldörrar, varav en är klädd i masonit och resten i stående panel försedd med bandgångjärn. På bodens baksida på fasadens nedre del sitter en röd lucka, möjligen en före detta svin- eller hönslucka. I det södra gavelröstet sitter en rödmålad brädlucka.

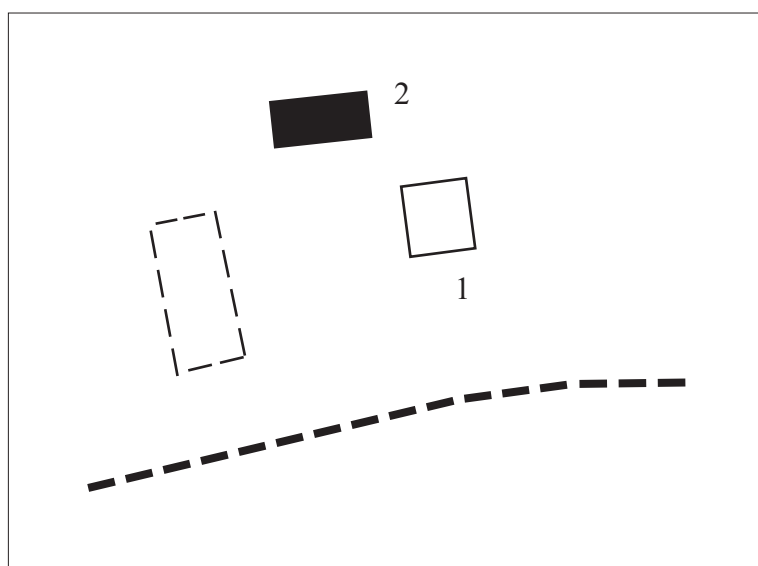
Fastighet Pelarebo 1:10 (tidigare 1:6)

Miljöbeskrivning

Mangårdsbyggnad och ett uthus ligger på norra sidan om vägen. Tidigare stod en större ekonomibyggnad mitt emot bostadshuset (på nuvarande Pelarebo 2:1's ägor). Denna byggnad finns utmärkt på den äldre Ekonomiska kartan från år 1948. Enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes den omkring år 1935. På tomten finns för övrigt mycket sten i dagen, gamla fruktträd, syrén, bärbuskar samt en gammal pump. Gården används idag som fritidshus.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Mangårdsbyggnad från sydväst, Pelarebo 1:10 (tidigare 1:6)

1. Mangårdsbyggnad

Bostadhus i 1 1/2 våning med en enkel förstuvkvist. Mindre tillbyggnad på norrgavel.

Grund

Cementförstärkt natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda, profilerade takfotstassar.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten inock. Skorstenen är plåtskodd och plåtkrönt. På en bild i Sveriges bebyggelse kan man se att den gamla skorstenen var utkragad.

Fasad

Faluröd locklistpanel med vita knutar och omfattningar.

Fönster

Sentida, kopplade och ospröjsade 2-lufts-fönster. På baksidan har det ena fönstret tre lufter. Fönstret i det södra gavelröset omges av tre mindre 1-lufts-fönster varav de två flankerande med två rutor. På den norra gaveln sitter ett mindre, liggande 1-lufts-fönster på nedervåningen.

Dörrar

En tvådelad, svartmålad dörr med två fyllningar i glas upptill. Nederdelen är klädd med svartmålad masonit

2. Uthus

Bod

Grund

Ej synlig.

Stomme

Liggtimmer i öst samt regelkonstruktion i väst.

Tak

Åstakskonstruktion. Sadeltak täckt med vit trapsplåt. Vita vindskivor och röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer och stående panel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fönster med tre rutor på framsidan. På västra gaveln samt baksidan sitter ett respektive två spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar. I röset på den östra gaveln sitter ett mindre, ospröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Framsida/södra långsidan: Tre enkeldörrar och en tvådelad port klädda i svart, stående panel. Samtliga försedda med bandgångjärn.

Fastighet Pelarebo 2:1 (tidigare 1:3 och 1:5)

Miljöbeskrivning

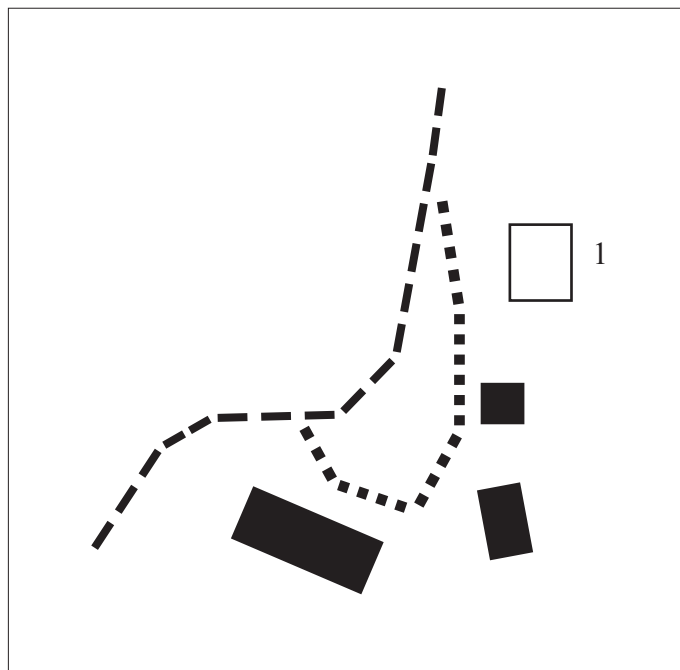
Bostadshuset som är uppfört år 1947 ligger mitt i byn på en höjd söder om byvägen. Den gamla mangårdsbyggnaden, som revs i samband med att man uppförde det nya bostadshuset, låg något sydväst om det nuvarande, på gårdens högst belägna ställe. Den gamla mangårdsbyggnaden utgjordes av en enkelstuga i 1 1/2 våning med ålderdomliga drag. Enligt Sveriges Bebyggelse var den uppförd under slutet av 1700-talet. I vinkel mot stugan stod en bod.

Platsen för den rivna mangårdsbyggnaden omges idag av tre ekonominbyggnader i starkt förfall; en jordkällare med överbyggnad, ett uthus samt en ladugård (Samtliga markerade på situationsplanen). Byggnaderna är knuttimrade och åtminstone ladugården har ett undertak av handspingat spån. Ladugården ska enligt Sveriges Bebyggelse vara uppförd omkring 1850.

Kring bostadshuset växer några fruktträd, syrén samt en reslig gran. Trädgården är igenväxt och staket och grind saknas.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Pelarebo 2:1

1. Bostadshus

Bostadshus i 1 våning med källare. Enligt muntlig uppgift uppfört år 1947. Källaringång och tillbyggd farstu på norra gaveln.

Grund
Cement

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Vita vindskivor.

Skorsten
Tegelmurad skorsten på bakre takfall.

Fasad
Röd locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster
Kopplade och ospröjsade 1-lufts- och 2-lufts-fönster.

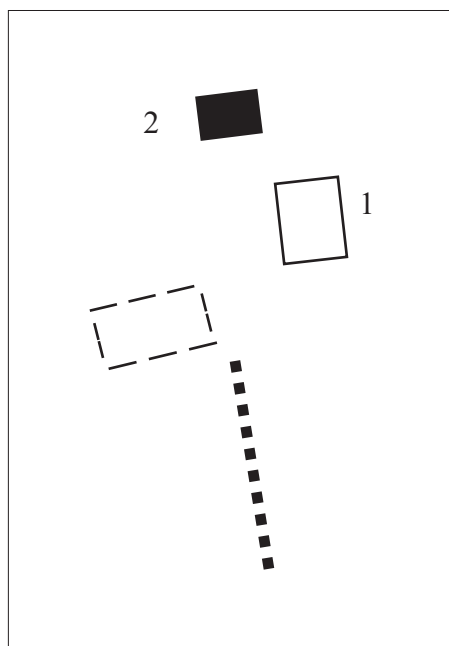
Dörrar
Ingång från framsidan och norra gaveln. Enkel-dörrar i smal, stående, blekt grön panel.

Fastighet Pelarebo 2:1/Staffanstorp (tidigare Staffanstorp 1:1)

Miljöbeskrivning

Den tidigare ensamgården Staffanstorp ligger ensligt belägen i en lycka i skogen i Pelarebos nordvästra del. Det äldsta skriftliga belägget för namnet härrör enligt Ortnamsarkivet i Uppsala från år 1577. Staffanstorp är utsatt som ensamgård på 1881 års Häradskarta och ingen övrig bebyggelse i form av torp finns utmärkt på markerna.

På tomten står flera välväxta granar, enstaka äldre fruktträd, nypon samt en igenväxt syrenberså. På den äldre Ekonomiska kartan kan man se att det tidigare stått en ekonomibyggnad, möjligen en mindre ladugård, invid den södra infarten till gården. Idag finns endast en enkelstuga, som används som sommarbostad, samt en bod kvar.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Den mycket enkla gårdsbebyggelsen, bestående av en enkelstuga och en bod, har ett stort kulturhistoriskt värde. Man bör vara varsam med förändringar såsom tillbyggnader eller nybyggnader.

Båda byggnaderna har dessutom ett byggnads-historiskt värde. Beträffande torpstugan har den ett ålderdomligt utseende där själva avsaknaden av tillbyggnader och ornament är värdefull. Vid en eventuell framtida renovering bör man därför tänka på att bevara den gamla dörren, halvmåne-fönstret och övriga fönster. Skorstenens läge på det bakre takfallet är vidare ett ålderdomligt och värdefullt drag.

Genom att ersätta nuvarande taktäckningar med ett mer ålderdomligt takmaterial skulle man kraftigt förstärka byggnadernas kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Enkelstuga från nordväst, Pelarebo 2:1/Staffanstorp (tidigare Staffanstorp 1:1)

1. Enkelstuga

Enkelstuga i 1 1/2 våning med ålderdomliga drag. Enligt muntlig uppgift ska det stå ett årtal på skorstenstocken, möjligen från 1700-talets mitt. Enligt Sveriges Bebyggelse restaurerades stugan år 1945.

Grund
Cementerad

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak täckt med trapetsplåt. Vita vindskivor.

Skorsten
Tegelmurad, plåtskodd skorsten i bakre takfall.

Fasad
Faluröd, profilerad locklistpanel med en sockel av tre liggande brädor nedtill. Fasaden delas upp av röda lisener, en på vardera långsida, samt vertikala lister på gavlarna. Vattenlist samt fotbräda kring sockelpartiet saknas delvis. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Ett fönster på vardera långsida samt två på vardera gavel. Enkla, tidigare grönmålade bågar. Vit vattenlist kröner fönstren. Fönstret i halvåningen på den norra gaveln är försett med hörnjärn av en modell som var populär under 1800-talets andra hälft. Övriga hörnjärn är från 1900-talets början. I det södra gavelröstet sitter tre mindre 1-lufts-fönster med två rutor. Halvmåneformat, spröjsat fönster med sex rutor och

gröna bågar kröner dörrpartiet.

Tvådelad äldre dörr på enkelstuga, Pelarebo 2:1/Staffanstorp (tidigare Staffanstorp 1:1)

Dörrar

Tvådelad dörr klädd i breda, liggande, grönmålade brädor. I det översta dörrpartiet sitter två, mindre, fyrkantiga öppningar, varav ett är glasförsedd och det andra igensatt.

2. Uthus

Bod i 1 våning med ryggåstak. Tillbyggt avträde på östra gaveln.

Grund

Natursten

Stomme

Knuttimrad

Tak

Åstakskonstruktion. Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Röda takfotstassar och vindskivor, dubbla i öst. Pulpettak på avträde.

Fasad

Falurött liggtimmer med bara korsknutar, på den västra gaveln avkapade. Mellanvägsknuten på bodens framsida är inklädd medan den på baksidan är bar. Boddörrarna samt några av fönstren har vita omfattningar.

Fönster

Ospröjsade, mindre 1-lufts-fönster på framsidan och östra gaveln. Spröjsat 1-lufts-fönster med två rutor på bodens baksida. Fönstren har enkla bågar och några är försedda med en röd vattenlist. Ovanför avträdesdörren sitter en glasförsedd, mindre, fyrkantig öppning.

Dörrar

Två enkeldörrar klädda i grönmålad, stående panel försedd med bandgångjärn på bodens framsida. En enkel avträdesdörr klädd i liggande mörk fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

Bod från sydöst, Pelarebo 2:1/Staffanstorp (tidigare Staffanstorp 1:1)

Fastighet Pelarebo 2:1 (tidigare 1:4)

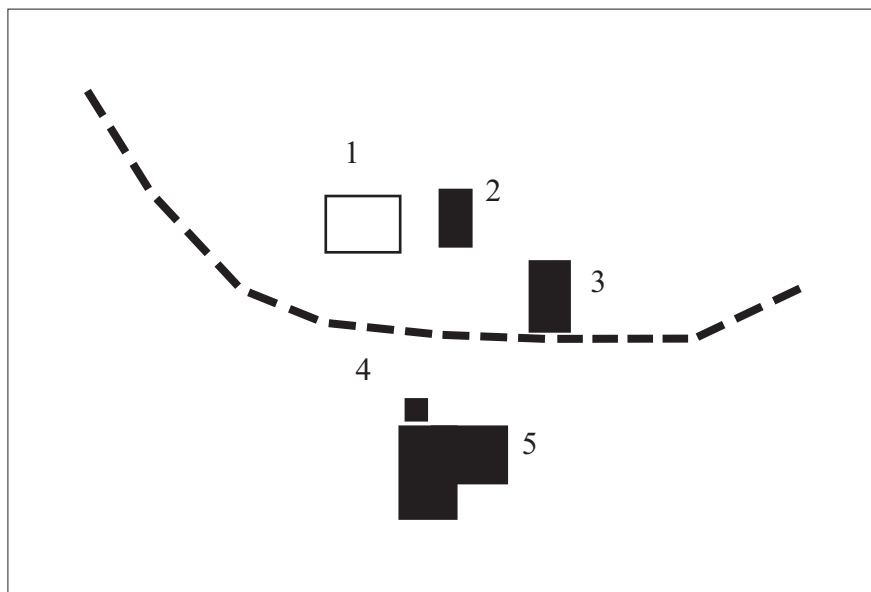
Miljöbeskrivning

Pelarebo 2:1, tidigare 1:4 ligger högt beläget på den östra sidan om vägen som leder till Höghult. Tidigare ledde en grusad gång fram till mangårdsbyggnaden men idag är gårdstomten kraftigt igenväxt. I trädgården, med en del sten i dagen, växer bland annat några fruktträd, syrén och snöbär. I sluttningen ner mot Höghultsvägen står en gammal pump. Ett vårdträd i form av en hamlad lönn står invid den södra infartsvägen, men staket och grind saknas. Gården står obobodd sedan en tid tillbaka.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde. Mangårdsbyggnaden samt ekonomibyggnaderna har därutöver även ett visst byggnadshistoriskt värde.

Mangårdsbyggnad från sydväst, Pelarebo 2:1 (tidigare 1:4)

1. Mangårdsbyggnad

Mangårdsbyggnad i 1 1/2 våning med tillbyggd förstukvist. Tillbyggd farstu på baksida samt takkupa i fasadliv på framsida. Enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes huset omkring 1800 och ombyggdes och moderniserades år 1937.

Grund
Cementerad

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med sentida, tvåkupigt tegel. Nockpannor saknas. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda takfotstassar med avfasat mittparti. Grön, korrugerad plåt på glasveranda.

Skorsten
Två tegelmurade, utkragade skorstenar i nock. Plåtskodda och plåtkrönta.

Fasad
Faluröd, profilerad locklistpanel med sockelbräda nedtill. Vita knutar, omfattningar samt en vertikal brädlist på gavlarna.

Fönster
Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Ett mindre 1-lufts-fönster med två rutor sitter på den östra gavelns nedervåning. På verandan sitter småspröjsade 1-lufts-fönster och i takkupan ett 3-lufts-fönster med nio rutor. Enkla bågar. Fönstren på nedervåningen på den västra gaveln samt på tillbyggnaden bak är försedda med hörnjärn från 1800-talets andra hälft.

Dörrar
Huvudentré/Veranda: Tvådelad, vitmålad dörr klädd i masonit. Två 1-lufts-fönster med sex rutor på dörrens övre del. Ett äldre, svartvitt foto (Sveriges Bebyggelse) visar att dörren tidigare varit målad i en mörkare (möjligen röd) färg. Ingången till farstun på baksidan var vid inventeringstillfället igensatt.

2. Uthus

Mindre bod bestående av ett rum med ryggåstak.

Grund
Natursten, delvis cementförstärkt.

Stomme
Trä

Tak
Åstakskonstruktion. Sadeltak täckt med grön, korrugerad plåt. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad
Faluröd, profilerad locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ett 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar på den södra gaveln.

Dörrar
Bräddörr på västra långsidan klädd i liggande panel.

3. Ladugård

Ekonomibyggning i trä, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1946. Svinhus och vagnslider. Vid inventeringstillfället hölls grisar i den norra svinhusdelen.

Grund
Cement

Stomme
Regelkonstruktion. Svinhuset på den norra gaveln har cementstomme.

Tak
Sadeltak belagt med 2-kupigt tegel. Rödmålad takfotsbräda och vita, dubbla vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående brädpanel med vita hörn och omfattningar. Cementputs på norra gavelns nedervåning.

Fönster

Framsida: Ett småspröjsat 1-lufts-fönster med åtta rutor samt en fönsteröppning i svinhusdelen som vid inventeringstillfället stod tom. På svinhusets baksida sitter ett mindre, spröjsat fönster. I det norra och södra gavelröstet sitter småspröjsade 1-lufts-fönster med åtta rutor.

Dörrar

Framsida: Två tvådelade portar och en enkeldörr klädda i stående, respektive liggande, brun panel. Båda portarna är försedda med bandgångjärn. Norrgavel: Svinlucka klädd i liggande, brun panel försedd med bandgångjärn.

5. Uthus

Före detta hönshus.

Grund

Cementerad, huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Vita takfotsbrädor och vindskivor. Igensatt ventilationshuv i nock.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar och omfattningar. Stående panel i röstena.

Fönster

Spröjsade 1-lufts-fönster med fyra rutor på gav-larna samt västra långsidan.

Dörrar

En enkelddörr på den östra långsidan, klädd i liggande, brun fasspontpanel försedd med bandgångjärn. En liten, förmodad hönslucka på den norra gaveln samt en igensatt, möjlig svinlucka på den södra gaveln. I det södra gavelröstet sitter en röd brädlucka.

5. Ladugård

L-formad ladugård med ett tillbyggt skjul, före detta avträde, på den östra gaveln.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer, den södra delen är delvis uppförd i regelkonstruktion.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Den södra tillbyggnadens tak är belagt med trekupigt tegel.

Fasad

Falurött liggtimmer och vita omfattningar. Tillbyggnaden i söder är klädd med faluröda, vankantade brädor.

Fönster

På den främre/norra långsidan sitter två 1-lufts-fönster med fyra rutor och på den östra gaveln ett fönster som är igensatt.

Dörrar

Främre/Norra långsidan: En tvådelad port klädd i stående, röd brädpanel försedd med bandgångjärn samt en enkeldörr klädd i liggande fasspontpanel målad i guldockra och försedd med bandgångjärn.

Södra gaveln: En tvådelad port klädd i stående, röd brädpanel försedd med bandgångjärn.

Östra gaveln: En enkeldörr klädd i stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

Fastighet Pelarebo 2:1 och 2:3 / Håletorp (tidigare Håletorp 1:3)

Miljöbeskrivning

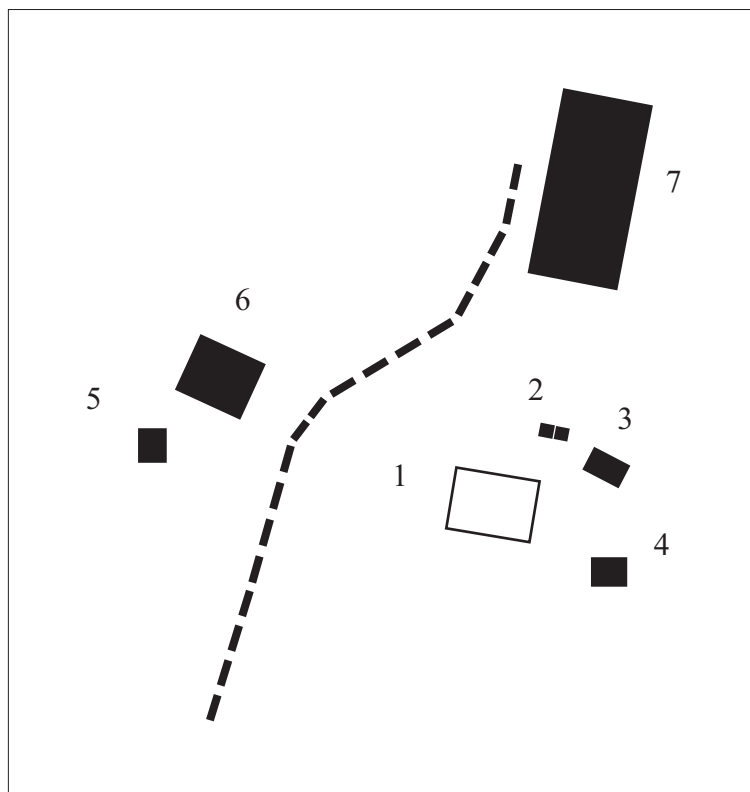
Namnet, "Holetorp" nämns enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala för första gången år 1598. Håletorp bestod vid tiden för Häradskartans upprättande, år 1881, av en gård och ett numera försvunnet jordtorp vid namn Videkärret. Gården införlivades under 1900-talets andra hälft i Pelarebo.

Mangårdsbyggnaden ligger högt belägen uppe på en förhöjning i landskapet med mycket berg i dagen. Den relativt vildvuxna trädgården består av mycket syrén och några enstaka fruktträd. Mangården omgärdas av ett taggtrådsstaket. Ladugården ligger norr om mangården.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller bostadshuset. Den enkla parstugan med sin faluröda liggtimmerfasad, sina fönster med enkla bågar och den gamla fyllningsdörren, har ett stort byggnadshistoriskt värde. Genom att måla om den tvådelade fyllningsdörren med en mer ålderdomlig kulör skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Mangårdsbyggnad från nordväst, Pelarebo 2:3/Håletorp

1. Mangårdsbyggnad

Parstuga i 1 våning med inredd vind. På den västra gaveln har man byggt till en farstu.

Grund

Huggen natursten, cementförstärkt.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel. Röda, profilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Två tegelmurade skorstenar inock. Den större av skorstenarna är plåtskodd.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar, lisener och omfattningar. Den tillbyggda farstun är klädd i locklistpanel.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor, enkla bågar. Två på framsidan och vardera gavel, tre

på baksidan. På gavelröstena, nere vid takfoten sitter mindre 1-lufts-fönster med två rutor. Det ena fönstret på framsidan är försett med hörnjärn av en typ som var vanlig under 1800-talets andra hälft. Resten av fönstren är fastspikade.

Dörrar

Entrédörren är tvådelad och försedd med sex fyllningar. De översta fyllningarna har rombformade fönsteröppningar. Dörren är målad i rosa färg.

Farstudörr: Sentida enkeldörr klädd i rosa, stående panel och försedd med en glasruta upp-till.

Dörr på mangårdsbyggnad, Pelarebo 2:3/Håletorp

2. Uthus

Två parställda avträden.

Grund

Trä

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckta med trapetsplåt.

Fasad

Stående panel målad i ljus, turkosgrön färg.

Dörrar

Enkeldörrar klädda i stående, ljust turkosgrön panel.

3. Uthus

Vedbod

Grund

Stoppsten i cement.

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak klätt med rödmålad trapetsplåt. Vitmålade, dubbla takfotsbrädor.

Fasad

Faluröd lockpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 2-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar

Enkeldörr klädd i sentida, vitmålad, stående panel försedd med bandgångjärn.

4. Uthus/Avtråde

Avtråde med tillbyggd förrådsdel på östra gaveln.

Grund

Ej synlig.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak, på avträdesdelen belagt med tvåkupigt, sentida tegel och på förrådsdelen täckt med trapetsplåt i olika färger.

Fasad

Stående, faluröd brädpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Två 1-lufts-fönster med två rutor flankerar avträdesdörr. Ett ospröjsat 1-lufts-fönster på förrådets östra gavel.

Dörrar

Dörr på avträdet västra gavel: Gulmålad enkeldörr med vädringsspjäll upptill. På förrådsdelens norra långsida en öppning utan dörr.

5. Jordkällare

Grund/Stomme

Huggen natursten.

Tak

Cementerat ”1948” enligt inristning i cementen. Idag är taket täckt av en gräspåls.

Dörrar

Trasig enkeldörr klädd i stående brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

6. Uthus

Fallfärdig ekonomibygnad med inrasat tak.

7. Ladugård

Ladugård, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring sekelskiftet 1900. Förfallet skjul på den norra gaveln.

Grund

Stora block av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med olika typer av trapetsplåt på det främre, västra takfallet och korrugerad eternit på det bakre takfallet.

Fasad

Falurött liggtimmer och stående brädpanel. Halvvåningens panel på den timrade delen avslutas nedtill med en röd sågtandsfris. På den bakre, östra långsidan saknas fasadbeklädnad på en del av fasaden. Likaså på den norra gaveln.

Fönster

Fönstren på framsidan, baksidan samt den södra gaveln är samtliga igensatta och/eller trasiga. I vardera gavelröste sitter ett snedställt, fyrkantigt 1-lufts-fönster med fyra rutor. På framsidans halvvåning sitter en ventilationsöppning med spjäll.

Dörrar

Framsida: Fem tvådelade portar klädda i liggande eller stående panel. Samtliga är försedda med handsmidda bandgångjärn och två bär spår av guldockra.

Baksida: En tvådelad port klädd i stående panel och en enkeldörr klädd i liggande panel försedd med handsmidda bandgångjärn.

Fastighet Pelarebo 2:2 (tidigare Fällan 1:5)

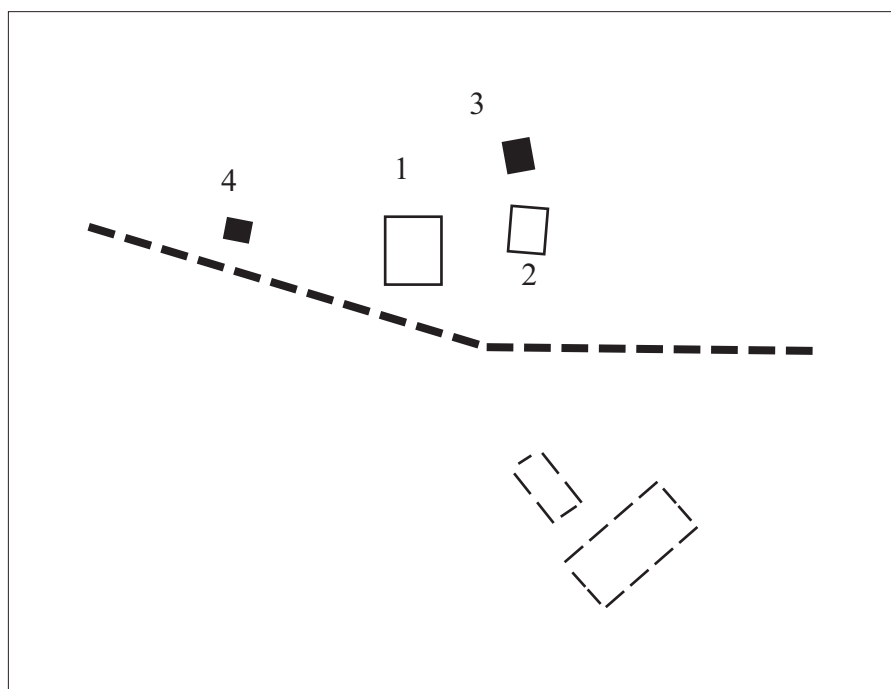
Miljöbeskrivning

Det äldsta skriftliga belägget för namnet Fällan härstammar enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala från år 1825. På Häradskartan från år 1881 finns fyra gårdar markerade på Fällans fastighet, varav en stämmer överens med Pelarebo 2:2/Fällans nuvarande placering. Mangårdens byggnader, en enkelstuga samt några uthus ligger norr om byvägen. Tidigare låg även en ladugård och ett uthus söder om vägen. Enligt muntlig uppgift ska uthuset ha rivits på 1960-talet och ladugården på 1970-talet. Mangården är högt belägen och omgärdas av en trädgårdsgård och ett trästaket. I trädgården växer fruktträd och syréner.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller enkelstugan som har ett byggnadshistoriskt värde. En anspråklös stuga utan tillbyggnader som bevarat flera ålderdomliga drag, exempelvis skorstenens placering på det bakre takfallet, fönstren med de enkla bågarna samt den tvådelade fyllningsdörren.

Enkelstuga från väster, Pelarebo 2:2 / Fällan

1. Enkelstuga

Enkelstuga i 1 våning med vind.

Grund
Cementerad

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med äldre, enkupigt tegel och nockpannor. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten
Tegelmurad, plåtskodd och plåtkrönt skorsten på bakre takfall.

Fasad
Faluröd, oprofilerad locklistpanel med sockelbräda. Vita knutar och omfattningar.

Fönster
2-lufts-fönster med sex rutor på framsida och gavlar, hörnjärn av tidig 1900-talstyp. På baksidan två 1-lufts-fönster med tre rutor. Samtliga fönster

har enkla bågar och krönande vattenlister. I det norra gavelröstet sitter ett 1-lufts-fönster med två rutor och i det södra gavelröstet ett halvmånefönster med solfjäderspröjs.

Dörrar

Tvådelad dörr med sex fyllningar, de översta med rombformade glasrutor.

2. Bostad

Sentida gäststuga.

Grund
Stoppsten i cement.

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med enkupigt, äldre tegel och nockpannor. Vita, dubbla vindskivor.

Fasad
Faluröd locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster
Kopplade, småspröjsade fönster.

Dörrar
Sentida enkeldörr i vitmålad fiskbenspanel med en rombformad glasruta upptill.

3. Uthus

Förråd med tillbyggt avtråde.

Grund

Ej synlig.

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Pulpettak täckt med svart trapetsplåt. Trapetsplåten på avträdet är ofärgad.

Fasad

Röd, stående brädpanel och oprofilerad locklistpanel.

Dörrar

Två enkeldörrar klädda i stående panel målad i ljusblå plastfärg och försedda med bandgångjärn.

4. Uthus

Garage

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt.

Fasad

Stående panel målad i röd plastfärg.

Dörrar

Tvådelad port klädd i brun, stående brädpanel försedd med bandgångjärn.

Rambergstorp, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun

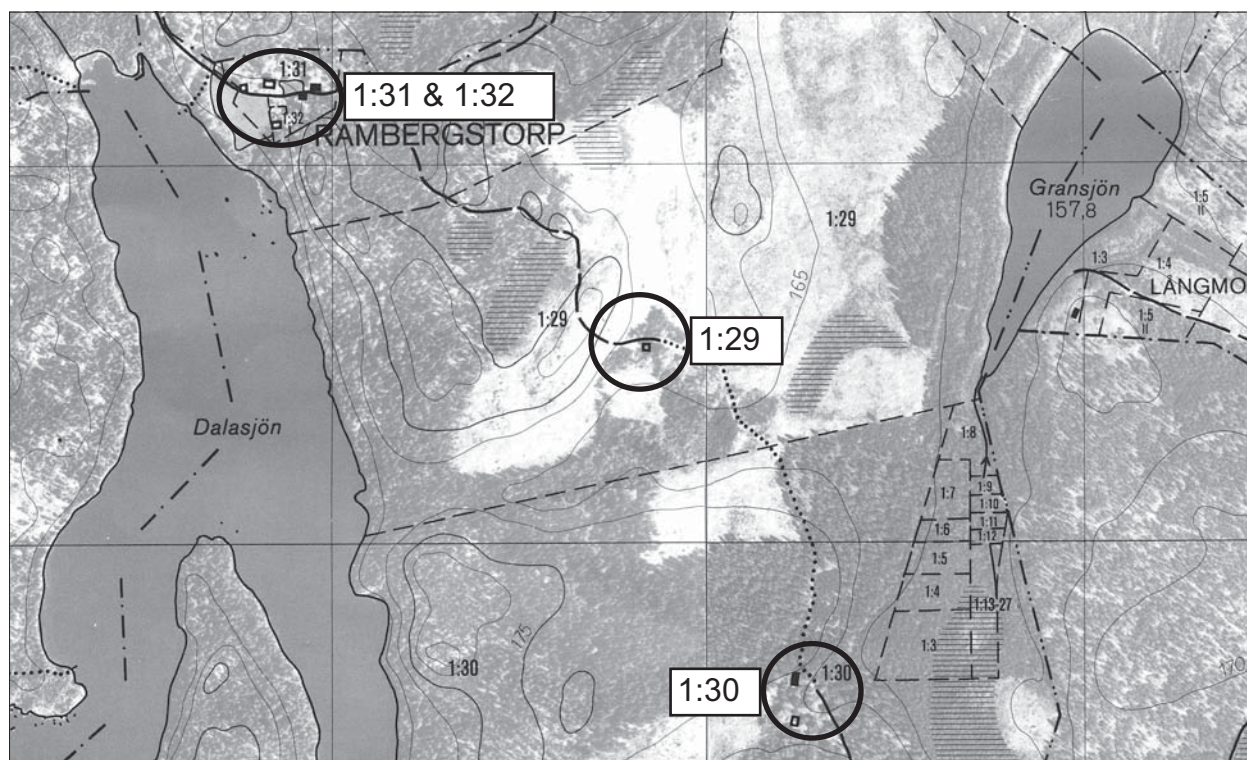
Miljöbeskrivning

Rambergstorps by, bestående av tre gårdar, ligger i Hålavedens nordöstra utkanter mellan den norra delen av Bonderydsjön, Dalasjön, och Gransjön. Genom den bergiga och steniga terrängen slingrar sig den gamla grusvägen som till stora delar är oframkomlig för bilburna besökare. Den täta barrblandskogen har en urskogslignande karaktär och området är sedan 1935 skyddat som naturminne. Längst i norr ligger Norrgården, Rambergstorp 1:31 och 1:32 och längst i söder Södergården, Rambergstorp 1:30. Däremellan är den ursprungliga Mellangården, Rambergstorp 1:29, belägen.

Rambergstorp har fått sitt namn efter den förste nybyggaren på stället; Anders Rahmberg född 1735 i Herrestad. I de gamla husförhörslängderna står att läsa att han tidigare arbetat som nämndeman i Bonderyd. Någon gång i slutet på 1700-talet flyttar han alltså till Rambergstorp och uppför en ryggåsstuga som lär vara densamma som står på Mellangården idag, om än renoverad

och påbyggd. Det var när Sven Svensson, som köpt in gården år 1825, skulle gå i pension som han delade upp ägorna mellan sina tre barn. Resultatet blev då att det tillkom en Norrgård och en Södergård. Södergården som hade minst åker fick mer skog som kompensation. Själv stannade Sven Svensson kvar i en undantagsstuga på stamgården, som sedan dess kallas Mellangården. Under samme mans tid tillkom även fem jordtorp till gården; Norra Sjötorpet, Evalycka, Drabo, Gransjökulla och Södra Sjötorpet. Samtliga torp upphörde under 1880- och 90-talen.

På Häradskartan från år 1881 finns de fem torpen utsatta. Södergården är utmärkt som ett utflyttat hemman medan Norrgården är utmärkt som jordtorp. På en något äldre karta från år 1790 kan man se att det endast verkar ha funnits tre torpbebyggelser vid denna tid. På platsen för Norrgården låg då ett torp medan den Södra gården ännu synes ha varit obebyggd.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 07 (8E 0h Bonderyd) och 084 17 (8E 1h Stora Åby) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Rambergstorp 1:29

Miljöbeskrivning

Mellangården, Rambergstorps gamla stamgård, är belägen på södra sidan av den gamla byvägen i en dalgång. Den gamla enkelstugan som lär vara från slutet av 1770-talet står fortfarande kvar med skogen tätt inpå knutarna. En grund av kallmurad, huggen natursten med källare ligger i vinkel mot enkelstugan på den södra sidan. Grunden bör vara resterna efter den bod som omtalas i Holger Edlunds artikel om Rambergstorp, publicerad i "I Rökstenens bygd". Boden ska ha uppförts år 1877. Enligt artikeln lär här även ha stått en tredje byggnad, en undantagsstuga som Sven Svensson uppförde åt sig själv på 1860-talet. På den gamla Ekonomiska kartan från 1948 är förutom boden två ekonomibyggnader till utritade. De är belägna något österut på den södra sidan om vägen.

I trädgården kring stugan som är kraftigt igenväxt finns bland annat ett äppelträd, snöbär samt resterna av en möjlig syrénberså. Invid stugan står en iögonfallande storväxt gran som troligen har planterats då den inte är av den vanliga grantypen.

En skylt som Ödeshögs hembygdsförening satt upp vid stugan berättar att de sist boende på Mellangården, familjen Karl Konrad och Sigrid Elisabet Karlsson, flyttade till Ingabola år 1935. Stugan ägs idag av Lysings härads allmänning och tjänstgör som raststuga för vandrare längs Östgötaleden.

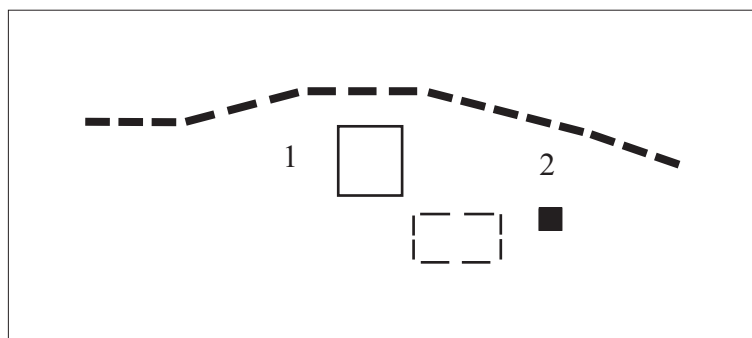
Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Denna typ av enkla bebyggelse med sin ofärgade liggtimmerfasad och sin ursprungliga karaktär har ett stort byggnadshistoriskt värde. Stugan har ålderdomliga drag såsom den tvådelade, inåtgående fyllningsdörren och den slammade skorstenen i det bakre takfallet, vilka bör bevaras.

Gården utgör vidare en viktig del av den pedagogiskt välbevarade Rambergstorps by.

Miljön kring stugan är mycket känslig för förändringar och alla eventuella om- och nybyggnader bör ske i samarbete med kunnig personal från kommun eller länsmuseum.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. 2-lufts-fönster med fyra rutor på södra gavelröstet och en enkel öppning på norra gavelröstet. Enkla bågar och fastspikade ytterfönster.

Dörrar

Tvådelad, inåtgående dörr med sex fyllningar, de två översta i glas.

Enkelstuga från sydöst, Rambergstorp 1:29

1. Enkelstuga

Enkelstuga i en våning med oinredd vind uppförd omkring år 1785 av Anders Rahmberg. År 1825 köptes gården av en man vid namn Sven Svensson. Den nye ägaren rustade upp stugan år 1826 och i början av 1840-talet. Det var också under hans tid som ryggåsstugan höjdes med en halv våning och fick det utseende den har idag. De gamla blyspröjsade fönstren med små rutor fanns kvar ända in på 1920-talet, då det kvarvarande lilla vindsfönstret slogs sönder av förbipasserande.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Åstaks-konstruktion. Takfotsbräda och vindskivor i trä.

Skorsten

Putsad skorsten på bakre takfall.

Fasad

Ofärgat liggtimmer med bara laxknutar. En bultad föjlare löper vertikalt på dörrens vänstra sida.

2. Avträde

Sentida avträde.

Grund

Stoppsten

Stomme

Trä

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt.

Fasad

Stående, ofärgad brädpanel.

Dörrar

Enkeldörr klädd i stående panel.

Fastighet Rambergstorp 1:30

Miljöbeskrivning

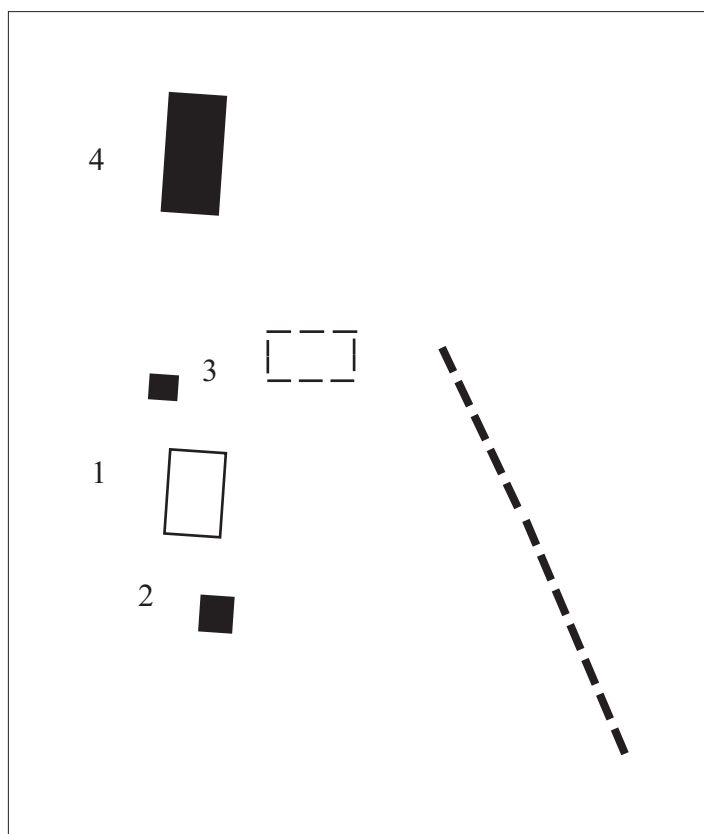
Rambergstorps Södergård är belägen djupt inne i skogen. Gårdstomten är anmärkningsvärt stenig; allt från mindre sten, spridda eller samlade i rösen och stengärdsgårdar, till större flyttblock. Skogen har vuxit in på huset och en bit sydöst om huvudbyggnaden, intill en vattenpump, står ett resligt lärkträd. Av den gamla trädgården, som nu är kraftigt igenvuxen, finns idag inte mycket kvar. Något norr om huvudbyggnaden, med placering i vinkel, ligger resterna av en numera försvunnen större byggnad. Stengrunden är relativt intakt, men en större ek med tredelad stam som sprängt igenom stenvuren talar för att det var länge sedan det här stod en byggnad.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller bostadshuset. Mangårdsbyggnaden med sitt brutna tak och fönster med enkla bågar är relativt välbevarad och har ett visst byggnadshistoriskt värde.

Gården utgör vidare en viktig del av den pedagogiskt välbevarade Rambergstorp by.

Bostadshus från öst, Rambergstorp 1:30

1. Bostadshus

Bostadshus i 1 1/2 våning under brutet tak. Tillbyggd förstukvist framför entrén samt en tillbyggd farstu på baksidan. Stugan får förmodas vara uppförd någon gång mellan mitten av 1800-talet och år 1892, det senare årtalet är inristat i dörrposten.

Grund

Cementslammad natursten.

Stomme

Trä

Tak

Brutet tak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spåntak. Vitmålade vindskivor.

Förstukvist: Papptak.

Tillbyggd farstu: Korrugerad plast.

Skorsten

Tegelmurad, plåtskodd skorsten på bakre takfall. Utkragad överdel med krönbeslag samt fästbleck.

Fasad

Faluröd, stående locklistpanel som nedtill avslutas med fotbräda i trä. Vitmålade knutar och omfattningar. En horisontell list delar upp gav-larna i två delar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad bräddörr klädd med liggande fasspontpanel av breda brädor, brunblekt färg. På den högra sidan av den vitmålade dörrposten har någon ristat in årtalen 1892 och 1936 samt ett stort antal initialer.

Tillbyggd farstu på baksidan: Bräddörr försedd med bandgångjärn.

2. Uthus

Uthus med ryggåstak, ser ut att användas som förråd.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak med tvåkupigt tegel ovanpå spån. Teglet är kraftigt mossbevuxet. Vita vindskivor och nedrasad takfotsbräda.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita hörn och omfattningar. Sockelbräda på främre långsida.

Fönster

Spröjsat 3-lufts-fönster med sex rutor på framsidan och 2-lufts-fönster med sex rutor på norra gaveln.

Dörrar

Enkeldörr klädd i faluröd, liggande brädpanel.

3. Jordkällare

Jordkällare med sidoväggar i natursten uppförda mot naturligt (?) stenblock. Inrasad dörr/ingång.

4. Ekonomibyggnad

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak täckt med ofärgad trapetsplåt. Vita vindskivor.

Fasad

Rödmålad, profilerad locklistpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Östra långsidan och norra gaveln: Fönsterrad av liggande 1-lufts-fönster med tre rutor. På norra gaveln finns även ett 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Västra långsidan: 1-lufts-fönster utan spröjs.

Södra gaveln: Tre små 1-lufts-fönster med två eller tre rutor samt på röstet ett ospröjsat 2-lufts-fönster.

Dörrar

Södra gaveln: Två enkeldörrar klädda i liggande, brun fasspontpanel. Dörrarna är försedda med bandgångjärn och åtminstone den ena har ett bevarat stocklås på insidan.

Östra långsidan: Tvådelad port klädd i stående, brun brädpanel försedd med bandgångjärn.

Fastighet Rambergstorp 1:31 och 1:32

Miljöbeskrivning

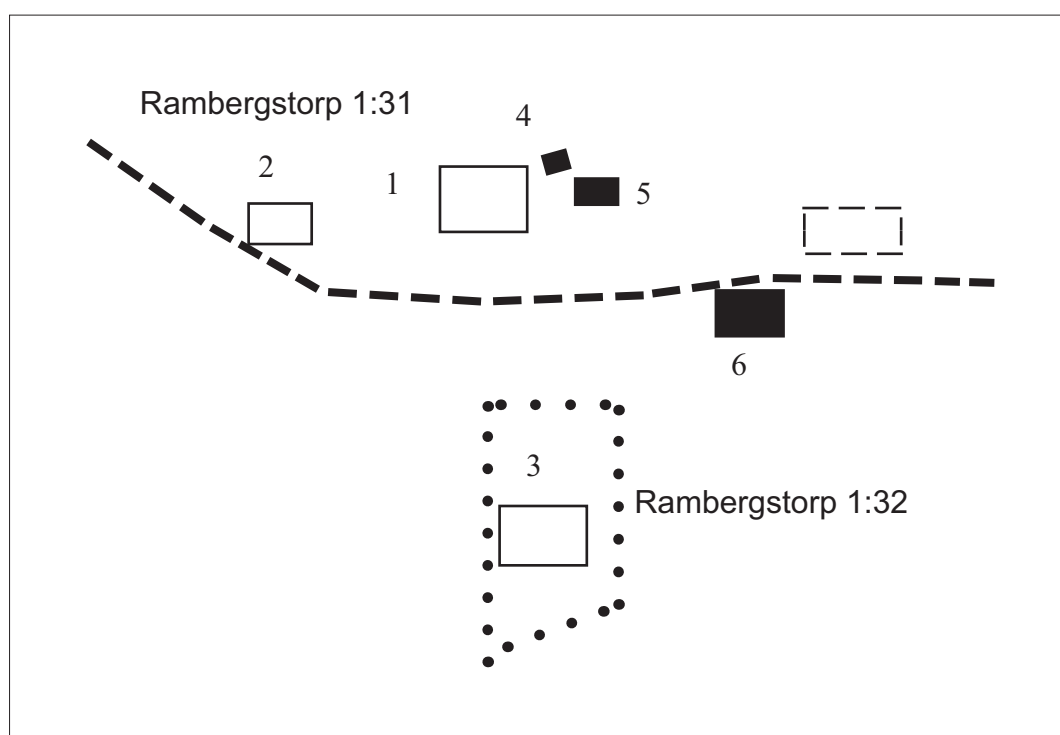
Rambergstorps Norrgård (1:31 samt 1:32) är belägen längs en slingrande grusväg invid Dala-sjön, Bonderydssjöns norra ände. Gårdsplanen som sluttar ner mot vattnet skyddas i norr av ett mindre berg. Ett stort flyttblock som ligger i bergsslätten bakom mangårdsbyggnaden hindras med hjälp av en inkilad spärresten från att rulla ner. I den välskötta trädgården växer gamla äppelträd, körsbär och syren. Mitt på gården finns en brunn och en flaggstång.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Samtliga byggnader på gården är relativt välbevarade och har ett kulturhistoriskt värde. Byggnaderna har, med få undantag, enkla faluröda liggtimmerfasader med vitmålade knutar samt bevarade spröjsade fönster med enkla bågar.

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde. Gården utgör vidare en viktig del av den pedagogiskt välbevarade Rambergstorps by.

Mangårdsbyggnad från söder, Rambergstorp 1:31

1. Mangårdsbyggnad

Norrgårdens mangårdsbyggnad uppfördes omkring 1887 av Alfred Lack och hans bror. Timret till bygget hämtades från den närliggande skogen. Huset, byggt i 1 1/2 våning, har försetts med förstukvist och frontespis på framsidan och en tillbyggd farstu på baksidan.

Grund

Stora block av huggen natursten med delvis cementstrukna fogar. Cementgjuten bro, spritputsad förstukvistsgrund.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med sentida, tvåkupigt tegel. Profilerade, rödmålade takfotstassar och vita vindskivor. Taken på förstukvist och farstu är täckta med takpapp. Profilerade, vita stuprännor på förstukvist.

Skorsten

Sentida, tegelmurad skorsten i nock med regnskydd i plåt.

Fasad

Falurött timmer med vita knutar. Stående, bred panel på tillbyggd farstu. Vita dörr- och fönsteromfattningar.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med tre rutor per luft. Enkla bågar av olika ålder. Små 1-lufts-fönster med två rutor under takfoten på gavelröstena och ett korspröjsat oxögefönster på frontespisen. Farstu: Spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar

Entré: Tvådelad dörr med spröjsade glasrutor upptill, nederdel inklädd i masonotskiva.

Farstu: Gulmålad enkeldörr med fyra fyllningar, försedd med kammarlås.

2. Bostadshus/gäststuga

Enkelstuga i 1 våning med vind.

Grund

Huggen natursten med strukna fogar.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Vita vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad, plåtskodd skorsten med trasig överdel på bakre takfall.

Fasad

Falurött liggtimmer. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

2-lufts-fönster med sex rutor. Enkla bågar. I gavelröstena sitter två mindre 2-lufts-fönster med fyra rutor. Inga fönster på bakre långsida.

Dörrar

Vitmålad enkeldörr med två glasrutor upptill. Nederdelens speglar täcks av en masonitskiva. Liten trätrapp framför ingång.

3. Bostadshus (Rambergstorp 1:32).

Avstyckat bostadshus beläget på södra sidan om vägen. Byggnaden, som idag används som sommarstuga, är uppförd i 1 1/2 våning. På framsidan finns en tillbyggd veranda i en våning och på den östra gaveln en tillbyggd farstu. En takkupa i fasadliv har tagits upp på den bakre långsidan.

Byggnaden som från början användes som snickarbod byggdes enligt muntlig uppgift om under tidigt 1900-tal för att kunna härbärgera barnhemsbarn från Linköping under sommar-månaderna.

Grund

Natursten och delvis cement på tillbyggnad.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Profilerade röda takfotstassar. Takpapp på farstu.

Skorsten

Tegelmurad, plåtskodd skorsten i nock.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar och omfattningar. Veranda: Liggande fasspontpanel med "mittprofil".

Tillbyggd farstu: Profilerad locklistpanel.

Fönster

Spröjsade 2-lufts-fönster med tre rutor per luft. Enkla bågar.

Veranda: Småspröjsade 3-lufts-fönster med fem rutor per luft.

Farstu: Småspröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar

Veranda: Vitmålad, tvådelad dörr med fyllningar och spröjsade glasrutor upptill.

Tillbyggd farstu: Vit enkeldörr med fyra fyllningar samt två glasrutor upptill.

4. Jordkällare

Grund/Stomme

Huggen natursten med cement i fogarna.

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel på öppen läkt. Nordöstra takfallet numera täckt med plåt.

Fasad

Gavelröste klätt i faluröd, stående panel.

Dörrar

Dörr klädd i stående, gul brädpanel. Rödmålat dörrfoder. Handsmidda bandgångjärn samt draghandtag.

5. Uthus

Uthus i 1 våning med avträde på den västra gaveln.

Grund

Gjuten cementgrund.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel.

Fasad

Stående, profilerad locklistpanel målad i falurött.

Fönster

Spröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Dörr till avträde: Enkeldörr klädd i stående brädspontpanel med profilerade lister i ytterkanter. Dörren är målad i rött och försedd med bandgångjärn. Dörr till bod klädd i röd, profilerad locklistpanel och försedd med bandgångjärn.

6. Uthus

Ekonomibyggnad i 1 1/2 våning. Kombinerat vagnslider och snickarbod/förråd. Före detta höns hus.

Grund

Natursten och cement.

Stomme

Liggtimmer i västra delen/snickarboden. Troligen regelkonstruktion i den östra delen/vagnslidret.

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spåntak. Vita vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita hörn, lisenbräddor och omfattningar. Panel på gavelröste samt under takfot avslutas nedtill med en vit sågtandsfris. Byggnadens östra del är klädd i stående, faluröd brädpanel.

Fönster

Västra gaveln samt södra långsidan: Fyra småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor.

Dörrar

Snickarbod: Enkeldörr klädd i svart, stående brädpanel försedd med bandgångjärn. Igensatt lucka på baksidan möjligen före detta hönslucka. Vagnslider: Tvådelad port och enkeldörr klädda i svart, stående brädpanel samt försedda med bandgångjärn. Röd brädlucka på östra gavelröset.

7. Uthus

Resterna av en gammal ekonomibyggnad uppförd i omålat liggtimmer med bara knutar. Byggnaden, troligen en ladugård, finns markerad på den Ekonomiska kartan från 1983.

Uthus (hus 6) från sydväst, Rambergstorp 1:31

Frebol, Ödeshögs socken, Ödeshögs kommun

Miljöbeskrivning

Det första skriftliga belägget för namnet härstammar från år 1535 och skrevs då "Frøbor". Ett något senare belägg från år 1544 stavas "Fröbool" (Ortnamnsarkivet i Uppsala). Frebol var länge en ensamgård belägen på samma ställe som nuvarande Frebol 1:6. På Häradskartan från år 1881 finns förutom huvudgården två jordtorp utmärkta. Ett beläget i fastighetens nordöstra hörn och ett som motsvarar dagens Frebol 1:5 och 1:7. Frebol genomgick Storskifte år 1801-02 och Lagaskifte år 1849-57.

För att antal år sedan avstyckades mangården på Frebols gamla huvudgård från resten av fastigheten. Idag ligger de avstyckade fastigheterna Frebol 1:6 samt Frebol 1:5 och 1:7 som "öar" på den nybildade fastigheten Sväm 6:8.

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 05 (8E 0f Kråkeryd) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Frebol 1:5 och 1:7

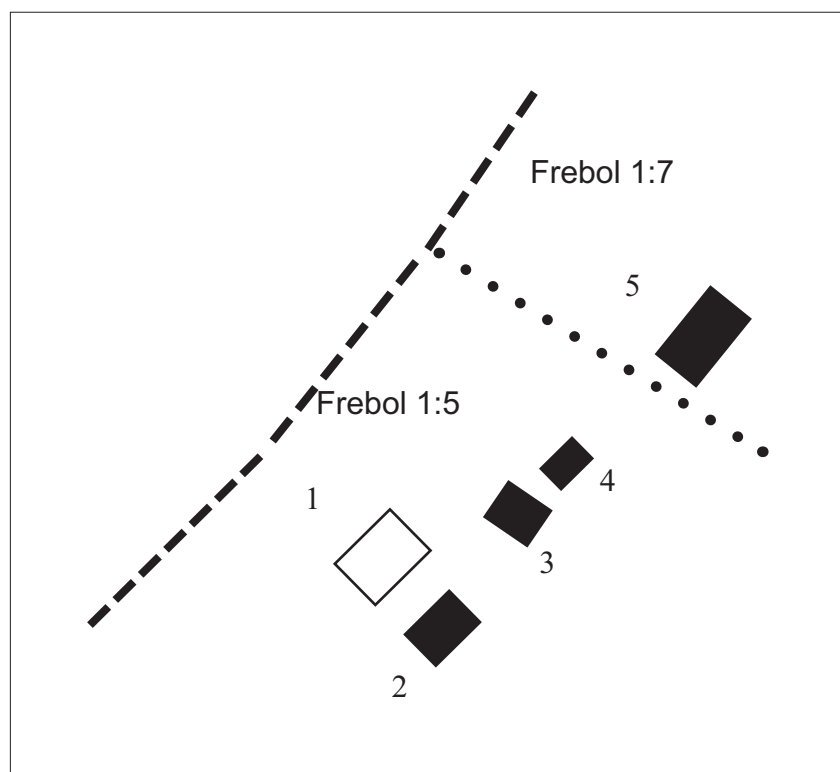
Miljöbeskrivning

Frebol 1:5 och 1:7 ligger längs en väg invid den gamla fastighetens västra gräns. Ladugården, idag belägen på Frebol 1:7, tillhörde tidigare fastigheten Frebol 1:5, ”Freberga”, där bostadshuset samt några uthus står. I trädgården växer bland annat syrén och längs husväggen har man anlagt rabatter. Tidigare stod en stor kastanj mitt framför stugan. Trädet togs ned för några år sedan då den riskerade att växa in i taket. En liten rest av ett vitt trästaket samt en grindstolpe i trä finns norr om gårdsentrén. I den gamla ladugården håller man idag hästar.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Bostadshuset (hus 1) i form av en parstuga har ett visst byggnadshistoriskt värde. Stugan är, med undantag av de utbytta fönstren, relativt välbevarad och har en fyllningsdörr med en ovanligt rikt utsmyckad dörromfattning. Genom att måla om dörren med en mer ålderdomlig kulör skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Ekonomibyggnaderna, i första hand boden (hus 2) och jordkällaren (hus 3), har ett visst byggnadshistoriskt värde.

Gårdsstrukturen tillsammans med de bevarade uthusen ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Parstuga från nordväst, Frebol 1:5

1. Parstuga

Parstuga i 1 1/2 våning som enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes omkring 1870 och renoverades år 1944. Stugan har ett brutet tak. Den tillbyggda farstun på baksidan kom enligt muntlig uppgift till år 1947. Interiört finns viss äldre inredning bevarad, bland annat äldre dörrar med ”pepparkaksbeslag”.

Grund
Cementerad

Stomme
Trä

Tak
Brutet sadeltak belagt med sentida, tvåkupigt tegel. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Inklädd takfot.

Skorsten
Tegelmurad, plåtskodd skorsten i nock.

Fasad
Faluröd locklistpanel med vita knutar och omfattningar.

Fönster
Kopplade 2-lufts-fönster med falskspröjs och med ”fyra rutor”. I gavelröstena samt på baksidan sitter ospröjsade 2-lufts-fönster.

Dörrar
Huvudentré: Tvådelad dörr med sex fyllningar, de två översta i glas. Profilerat vitt överstycke med trekantigt spröjsat fönster ovanför. Dörren är idag blåmålad men har tidigare varit brunmålad.

Tillbyggd farstu på baksidan: Enkeldörr i sentida, brunmålad panel med en glasruta.

Dörr på parstuga, Frebol 1:5

2. Uthus

Bod

Grund

Kallmurad natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med enkupigt tegel. Röda, profilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad

Faluröd locklistpanel, vita hörn och omfattningar.

Fönster

Framsida: 2-lufts-fönster med fyra rutor och enkla bågar.

Gavlar: 1-lufts-fönster med fyra rutor samt 1-lufts-fönster med två rutor i röstena.

Dörrar

Enkeldörr klädd i brun, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn.

3. Uthus

Källare med överbyggnad som används som vedbod.

Grund

Natursten

Stomme

Natursten och liggtimmer.

Tak

Sadeltak belagt med korrugerad eternit. Profilerade, röda takfotstassar. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad

Natursten samt falurött liggtimmer med vita knutar på överbyggnaden. Det sydöstra röstet är inklätt i faluröd locklistpanel.

Dörrar

Källardörr: Enkeldörr klädd i liggande, brun fasspontpanel med handsmidda bandgångjärn.

Ingång till överbyggnaden/vedboden från sydöstra gaveln/röstet: Enkeldörr klädd i stående, brun panel försedd med handsmidda bandgångjärn.

4. Uthus

Uthus där man idag håller gäss.

Grund

Cement

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med enkupigt tegel.

Fasad

Falurött liggtimmer blandat med slätpanel och locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Två mindre 1-lufts-fönster med fyra rutor på den sydöstra långsidan.

Dörrar

Framsida/Nordvästra långsidan: Tre enkeldörrar klädda i brun, liggande eller stående panel. Samtliga dörrar är försedda med spröjsade överljusfönster med tre rutor samt bandgångjärn, handsmidda eller nya.

På baksidan finns en öppen gåslucka och på den nordöstra gaveln en möjlig före detta svinlucka.

5. Stall (Frebol 1:7)

Före detta mindre, ladugård som idag används som stall. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1907. Tillbyggd barack på den norra delen av framsidan/den nordvästra långsidan.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Profilerade, röda takfotstassar. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer och locklistpanel. Vita knutar och omfattningar. På sydgaveln avslutas röstets panel nedtill med en röd sågtandsfris.

Fönster

På framsidan sitter ett 1-lufts-fönster med figursågad omfattning.

Baksida: Ett 1-lufts-fönster med fyra rutor samt ett ospröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

På framsidan en tvådelad port klädd i stående brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn. Den ena sidan är rödmålad och den andra sidan målad i ljusblått. På den sydvästra gaveln sitter en enkeldörr klädd i liggande fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn samt en mindre kaninlucka.

Fönsteromfattning på stall, Frebol 1:7

Fastighet Frebol 1:6 och Sväm 6:8

Miljöbeskrivning

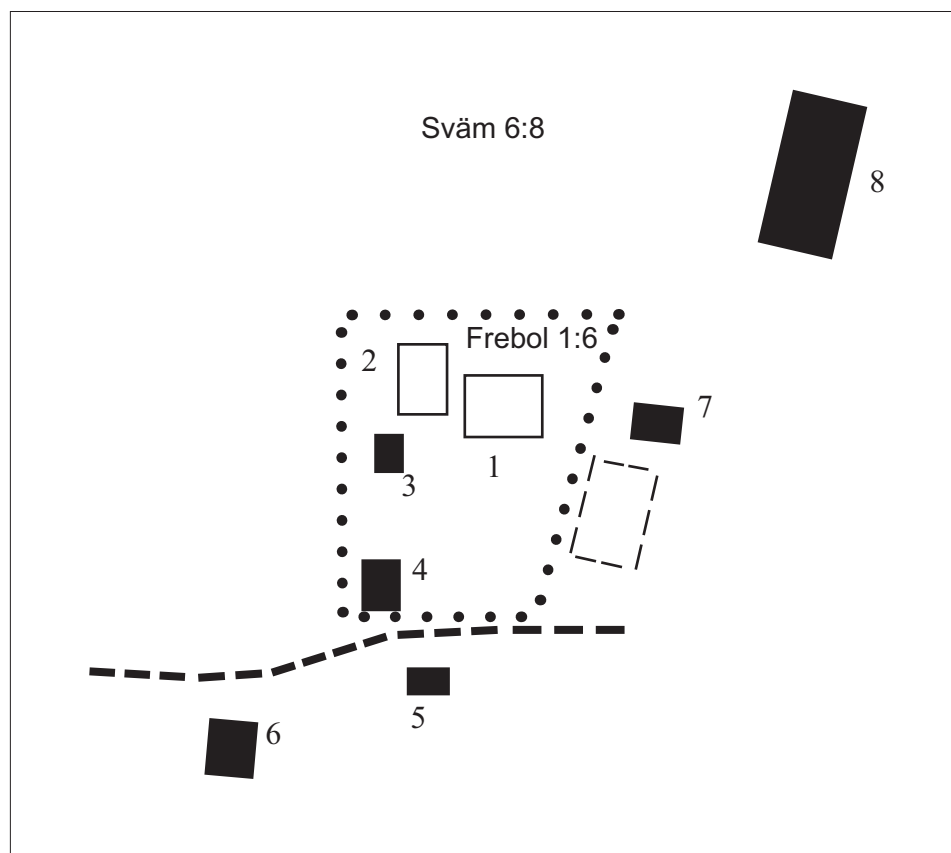
Gården Frebol 1:6 ligger högt belägen i terrängen. Mangårdens byggnader är numera avstuckade från övrig gårdsbebyggelse. Ladugården, som ligger en bit nordöst om övriga byggnader, samt ytterligare tre ekonomibyggnader tillhör idag fastigheten Sväm 6:8. En mindre väg leder från sydväst upp till gården. Två tidigare hamlade träd flankerar infarten. Ytterligare två vårdträd står på var sin sida om entrén till själva mangården. I trädgården märks bland annat en syrénberså. Rakt fram i norr står den gamla mangårdsbyggnaden, idag kraftigt ombyggd.

År 1903 uppfördes en ny mangårdsbyggnad något öster om den gamla (se streckad markering på situationsplan). Det nya bostadshuset brann enligt muntlig uppgift ned någon gång på 1960-talet.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Trots att de flesta byggnader är ombyggda eller har ett eftersatt underhåll har gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ett särskilt miljöskapande värde. Dessutom har boden (hus 7) samt ladugården (hus 8) ett visst byggnadshistoriskt värde

Mangårdsbyggnad från nordöst, Frebol 1:6

1. Mangårdsbyggnad

Bostadshus i 1 1/2 våning påbyggd och tillbyggd i flera omgångar. Enligt muntlig uppgift ska byggnaden ha utgjort den gamla mangårdsbyggnaden på gården. Byggnadsåret är enligt Sveriges Bebyggelse 1893. Huset har tillbyggnader i alla vädersträck och frontespiser på fram- och baksidan. På den södra långsidan har man byggt till en ännu ej färdigställd glasveranda. Ingångar finns på den norra långsidan, den västra gaveln och troligen även via glasverandan, på den södra långsidan, där huvudentrén tidigare var.

Grund

Natursten med cementstrukna fogar.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Profilerade, röda takfotstassar. Vita takfotsbrädor och profilerade vindskivor.

Skorsten

Skorsten i nock.

Fasad

Tilläggsisolerad. Faluröd, profilerad locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Flera olika varianter och årsmodeller, kopplade fönster och enkla bågar. 2-lufts-fönster med fyra eller sex rutor, ospröjsade 1-lufts-fönster och småspröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor. Fönstren har figursågade omfattningar. Omfattningarna är nya kopior av omfattningar från "flygeln" (hus 2).

Dörrar

Västra gaveln: Sentida, vitmålad enkeldörr med ett spröjsat råglas.

Norra långsidan: Sentida, vitmålad balkongdörr med stor glasruta.

2. Bostad

Möjligen en före detta tjänstebostad enligt muntlig uppgift. Används idag bland annat till hobbyverksamhet. Tillbyggnad på västra långsidan. Genomgick vid inventeringstillfället en reovering.

Grund

Uppgift saknas.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel.

Skorsten

Skorsten inklädd i plåt.

Fasad

Faluröd locklistpanel och liggtimmer med bara laxknutar. Vita omfattningar.

Fönster

Kopplade 1-lufts-fönster med sex rutor, på norr-gaveln ett 2-lufts-fönster med sex rutor. I gavel-röstet och på baksidan sitter 2-lufts-fönster med fyra rutor och enkla bågar. På baksidan sitter även ett mindre, ospröjsat 1-lufts-fönster. Fönstren omges av figursågade omfattningar.

Dörrar

Två ingångar på den främre/östra långsidan, försedda med nya skärmtak. En tvådelad dörr med sex fyllningar, de översta två rutorna i glas. Dörren är målad i grekisk blå färg och omges av vita, profilerade dörrposter. En enkeldörr klädd i sentida, stående, omålad panel. Glasruta och nya bandgångjärn.

Tillbyggnad på baksida: Enkeldörr klädd i stående, röd panel försedd med nya bandgångjärn.

3. Uthus

Nyuppfört uthus.

Grund

Stoppsten i cement i hörnen.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak täckt med takpapp.

Fasad

Faluröd, stående slätpanel. Omålade hörn och omfattningar.

Dörrar

Norr-gavel: Enkeldörr klädd i faluröd, stående panel försedd med nya bandgångjärn.

Sydgavel: Igensatt port samt mindre öppning i röstet.

4. Uthus

Garage inrymt i äldre knuttimrad byggnad.

Grund

Cement

Stomme

Liggtimmer

Tak

Flackt pulpettak täckt med korrugerad plåt.

Fasad

Omålat liggtimmer med bara knutar.

Fönster

Ett krysspröjsat 2-lufts-fönster jämte en igensatt fönsteröppning.

Dörrar

Öppen "garageport" på sydgavel.

5. Uthus (Sväm 6:8)

Före detta svin- och/eller hönshus. Idag står byggnaden oanvänd och underhållet är efter-satt.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad eternit.

Fasad

Slätpanel och liggtimmer i blekt rödfärg.

Fönster

Ett småspröjsat 1-lufts-fönster med sexton rutor på framsidan och 1-lufts-fönster med två rutor på gavlarna.

Dörrar

Framsidan: En enkeldörr klädd i stående brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

Baksidan: Förmodad hönslucka, igensatt.

Östra gaveln: Förmodad svinlucka.

6. Uthus (Sväm 6:8)

Före detta vedbod. Står idag oanvänd och utan underhåll.

Grund

Ej synlig vid inventeringstillfället.

Stomme

Stolpkonstruktion

Tak

Pulpettak belagt med tvåkupigt tegel. Under ligger ett spåntak.

Fasad

Stående brädpanel i blek falurödfärg.

Fönster

Ett småspröjsat 1-lufts-fönster med åtta rutor på östra sidan.

Dörrar

Västra sidan: Två enkeldörrar klädda i stående panel, försedda med handsmidda bandgångjärn.

Norra sidan: En enkeldörr samt en möjlig svinlucka klädda i stående panel, försedda med handsmidda bandgångjärn.

7. Uthus (Sväm 6:8)

Enligt muntlig uppgift före detta vedbod och visthusbod. Tillbyggt avträde på norra långsidan. Byggnaden står idag oanvänd och utan underhåll.

Grund

Stora block av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Röda, oprofilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Avträdet täcks av ett pulpettak belagt med tvåkupigt tegel.

Fasad

Falurött liggtimmer. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Två 2-lufts-fönster med sex rutor på vardera gavel. Enkla bågar. Fönstren kröns av vita vattenlister.

Dörrar

Södra långsidan: Två enkeldörrar klädda i lig-gande panel, tidigare målade i guldockra. Båda dörrarna är försedda med handsmidda bandgångjärn.

Avträde: Enkeldörr klädd i stående panel med rester av gulockra och försedd med bandgångjärn. 1-lufts-fönster med två rutor i dörrens mitt.

8. Ladugård (Sväm 6:8)

Ladugård som enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes år 1907 och restaurerades år 1935. Ladugården står idag oanvänd och underhållet är eftersatt.

Grund

Huggen natursten i stora block.

Stomme

Liggtimmer och stolpkonstruktion.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad eternit. Under ligger ett spåntak. Oprofilerade, röda takfotstassar. Vita, dubbla vindskivor.

Fönster på ladugård, Sväm 6:8

Fasad

Stående, faluröd locklistpanel. Slätpanel under takfot och på gavelrösten avslutas nedtill med en vitmålad sågtandsfris.

Fönster

Västra långsidan: Två 2-lufts-fönster med tolv rutor samt ett 1-lufts-fönster med tolv rutor.

Östra långsidan: En fönsteröppning lagad med ett ditsatt 2-lufts-fönster med sex rutor.

Sydgavel: Två småspröjsade 2-lufts-fönster med trasiga rutor.

Gavelrösten: 1-lufts-fönster med sex rutor och profilerade överstycken. Glas saknas i sydgavelns fönster.

Dörrar

Västra och östra långsidan samt norrgaveln: Tvådelade portar klädda i stående panel. På den östra långsidan även en enkeldörr klädd i liggande fassontpanel.

Sydgavel: Tvådelad port klädd i liggande fassontpanel. Samtliga portar och dörrar bär spår av guldockra och är försedda med handsmidda bandgångjärn.

På byggnadens baksida/östra långsida är det en stor öppning i fasaden. Enligt den gamla Ekonomiska kartan fanns här tidigare en utbyggnad.

Kushult, Ödeshögs socken, Ödeshögs kommun

Miljöbeskrivning

Det första skriftliga belägget för namnet Kushult är enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala daterat till år 1535. Kushult by var tidigare en enda stor egendom där "gammalgården", Kushult 1:2, utgjorde huvudsäte för ägaren. Genom arvsskiften styckades sedan gården till mindre delar som idag är självständiga hemman. Storskifte genomfördes år 1785 och laga skifte år 1845. Vid storskiftet verkar byn ha bestått av två halvgårdar som var och en hade två ägare. Gårdarna låg väl samlade på ungefär samma plats som dagens Kushult 1:2. Utflyttningen av gårdarna skedde efter laga skiftet år 1845.

Kushult som var ett rusthåll skulle enligt indelningsverkets förordning hålla ett soldattorp och en soldat. Soldattorpet finns markerat på såväl Storskifteskartan som Häradskartan från år 1881. Tidigare, under 1600-talet och tidigt 1700-tal låg en gård vid namn Brännebol på samma plats som soldattorpet. Brännebol lades senare under Kushults ägor och omvandlades förmodligen till ett soldattorp. Idag är bebyggelseenheten åter en självständig gård vid namn Karlshäll 1:1. På Laga skifteskartan har det kommit till två torp, ett beläget något norr om soldattorpet, Panzarhemmet, samt ett lite längre norrut utmed vägen som ledde ut till Holavägen, Engels lycka. Torpen är numera försvunna.

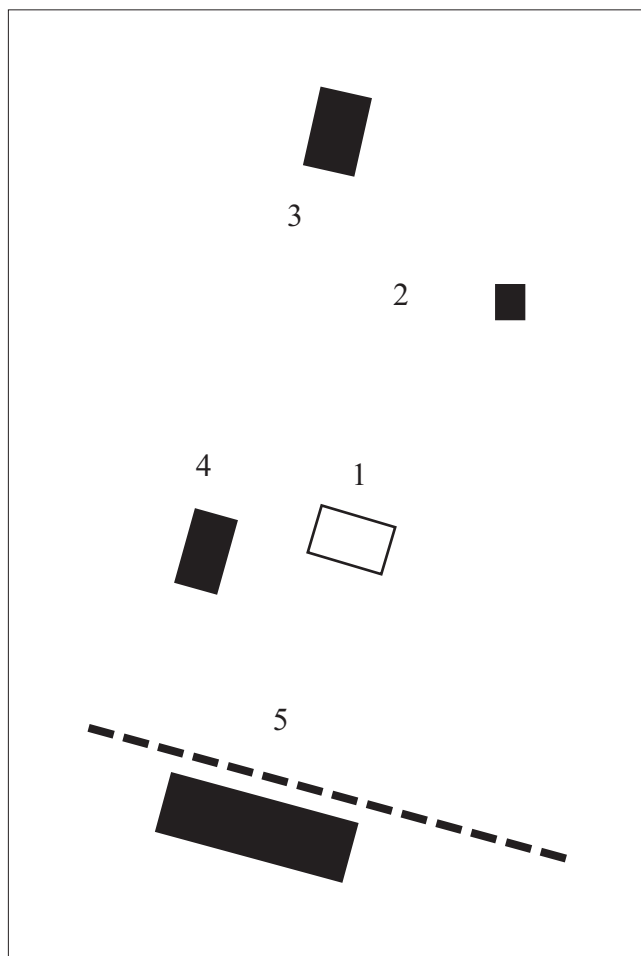

Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 084 05 (8E Of Kråkeryd) med de inventerade fastigheterna markerade.

Fastighet Kushult 1:2

Miljöbeskrivning

På platsen för "gammalgården i Kushult" står idag ett sentida fritidshus. Den gamla mangårdsbyggnaden, som var känd som ett av traktens äldsta bostadshus, brann ned en nyårsnatt i början av 1980-talet. Byggnaden ska enligt Sveriges Bebyggelse ha uppförts under mitten av 1700-talet och lär enligt flertalet källor ha varit mycket speciell. I en artikel i Östgöta Correspondenten från 1935 sägs gården vara ett intressant objekt för Ödeshögs nya hembygdsgård. Byggnaden beskrivs som "ett vanligt tvåvåningshus" uppfört i liggtimmer flankerat av två flygelbyggnader, varav en visthusbod. Tidigare, när ladugården låg mitt emot huvudbyggnaden, bildade byggnaderna en sluten fyrkant omgärdad av plank. Gården lär ha varit en gammal krigsmansgård och på övervåningen fanns en festsal med målade och tapetserade väggar. De målade tapeterna ska år 1934 ha flyttats till Nordiska museet efter det att man inventerat byggnaden. I artikeln berättas det

vidare att den dåvarande ägaren funnit rester av sandgångar och andra anordningar som tolkades som spår av en betydande parkanläggning.

Idag ligger fritidshuset tillsammans med några uthus utspridda på norra sidan om byvägen. Fritidshuset står på ungefär samma plats som den nedbrunna mangårdsbyggnaden, men har till skillnad från den senare långsidan, och inte gaveln, vänd mot vägen. Till vänster om fritidshuset står en gammal visthusbod, förmodligen identisk med den visthusbod som stod som flygel till den gamla huvudbyggnaden, och har i så fall flyttats från sin ursprungliga plats. Flyttats har även den gamla ladugården som sedan länge står på södra sidan om vägen.

I trädgården, som omringas av ett vitt trästaket, växer olika sorters träd och buskar, bland annat en reslig gran, fruktträd och snöbär. På gården finns även en gammal pump.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Värderingen gäller den gamla ladugården med sitt ovanliga brutna tak (hus 5) och den gamla visthusboden (hus 4). Båda byggnaderna har ett byggnadshistoriskt värde. Genom att ersätta nuvarande taktäckning på ladugården med ett mer ålderdomligt takmaterial skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Ladugården är för övrigt i behov av allmän renovering. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Gårdsbebyggelsen har som en del i den välbevarade radbyn ett miljöskapande värde.

1. Bostadshus

Fritidshus i 1 våning, troligen uppfört under 1980-talet.

Grund

Ej synlig.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Mindre skorsten i svart plåt på bakre takfall.

Fasad

Gul locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Kopplade 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Entré: Vitmålad enkeldörr. Utgång till uteplats på bakre långsida.

2. Avtråde

Grund

Ej synlig.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Pulpettak täckt med korrugerad plåt.

Fasad

Falurött liggtimmer inklätt i locklistpanel på gavlarna. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fönster med fyra rutor i råglas, en ruta saknas.

Dörrar

Enkeldörr klädd i stående, faluröd panel med bandgångjärn.

3. Uthus

Bod och före detta höns hus i norra delen. Tillbyggt, öppet skjul på norrgaveln.

Grund

Cementgjuten samt stoppsten i cement.

Stomme

Liggtimmer i norr och regelkonstruktion i söder.

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad plåt ovanpå spåntak. Oprofilerade, röda takfotstassar.

Fasad

Faluröd, stående panel. Liggtimret är bart på norra gaveln och en del av den västra långsidan. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Småspröjsat 1-lufts-fönster med nio rutor och enkla bågar. Igensatt fönster på västra långsidan.

Dörrar

Framsida: Två svartmålade enkeldörrar klädda i stående brädpanel eller liggande fasspontpanel och försedda med handsmidda bandgångjärn. En tvådelad port i stående, röd brädpanel med maskintillverkade bandgångjärn.

Norrgavel: En enkeldörr i liggande, svart fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn samt en igensatt hönslucka.

Södra gaveln: En enkeldörr i svart, stående brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

Bod från öster, Kushult 1:2

4. Uthus

Bod i 1 1/2 våning. Möjligen identisk med den visthusbod som tidigare stod i vinkel mot den nedbrunna mangårdsbyggnaden.

Grund

Natursten samt cementgjutet golv.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Åstakskonstruktion med fem takåsar. Sadel-tak belagt med enkupigt tegel. Vita takfotsbrä-dor och dubbla vindski-vor. Röda, profilerade takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar, lisener och omfattningar.

Fönster

Ett spröjsat 1-lufts-fön-ster med fyra rutor på den norra gaveln. Fönstret har en enkel båge med handblåst glas, några glasrutor saknas.

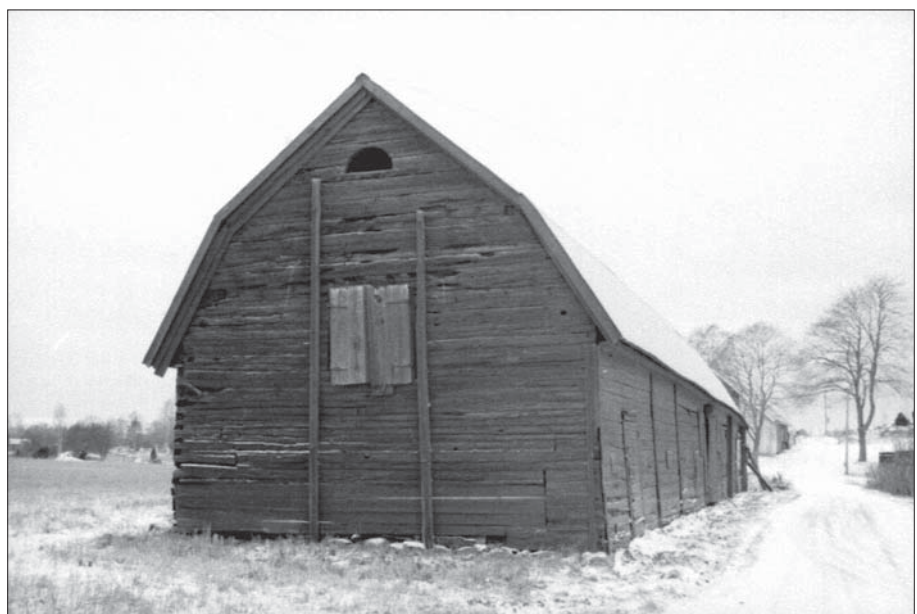
åldern i förhållandevis gott skick. På vissa stäl-len har fasaden satt sig och är lappad och lagad. I läns museets byggnadsinventering från 1949 finns en beskrivning och uppmätning av ladugår-den bestående av vagnslider, ladugård och loge och med en takbeklädnad av spån.

Grund

Natursten

Stomme

Skiftesverk och liggtimmer.

Ladugård från öster, Kushult 1:2

Dörrar

Två enkeldörrar klädda i svart, liggande brädpanel på den främre/östra lång-sidan. I gavelröstena sitter svarta brädluckor för-sedda med handsmidda bandgångjärn.

5. Ladugård

Ålderdomlig ladugård med brutet tak. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1800. Idag används byggnaden för att lagra halm och hö. Ladugården är något för-fallen men med tanke på

Tak

Brutet tak täckt med korrugerad plåt ovanpå spåntak.

Fasad

Falurött liggtimmer med röda lisener. Fasaden stötts på flera ställen av bultade följare. Några omfattningar är vitmålade.

Fönster

Framsida, baksida och västra gaveln: Spröjsade 1-lufts-fönster med sex eller fyra rutor. Alla fönster har enkla bågar, några glas är blåsta, några saknas, och är delvis igenspikade med brädor.

Östra och västra gavelröset: Halvmåneformad öppning, den östra försedd med nät.

Dörrar

Framsida: En tvådelad port klädd i röd, stående panel och två enkeldörrar i liggande röd eller svart panel. Två luckor i stående, röd panel.

Baksida: Två tvådelade portar och en enkeldörr klädd i röd, stående panel samt en enkeldörr i liggande fasspontpanel.

Östra och västra gaveln: Luckor klädda i stående, röd panel.

Samtliga dörrar, portar och luckor är försedda med handsmidda bandgångjärn.

Fastighet Kushult 1:3

Miljöbeskrivning

Kushult 1:3 har en regelbunden gårdsplan med mangårdsbyggnad tillsammans med två flygelbyggnader längst i söder och ladugården, svinhuset och en tröskverksbyggnad längst i norr. Två unga vårdträd, i form av tuktade askar utgör gräns mellan man- och fägård.

Förutom ovan nämnda byggnader finns på gården även en enkel lekstuga klädd i faluröd panel. Lekstugan är byggd av barn och hitflyttad från Maltmossen. Söder om gården ska det enligt muntlig uppgift stå en byggnad kallad ”fårakojan”.

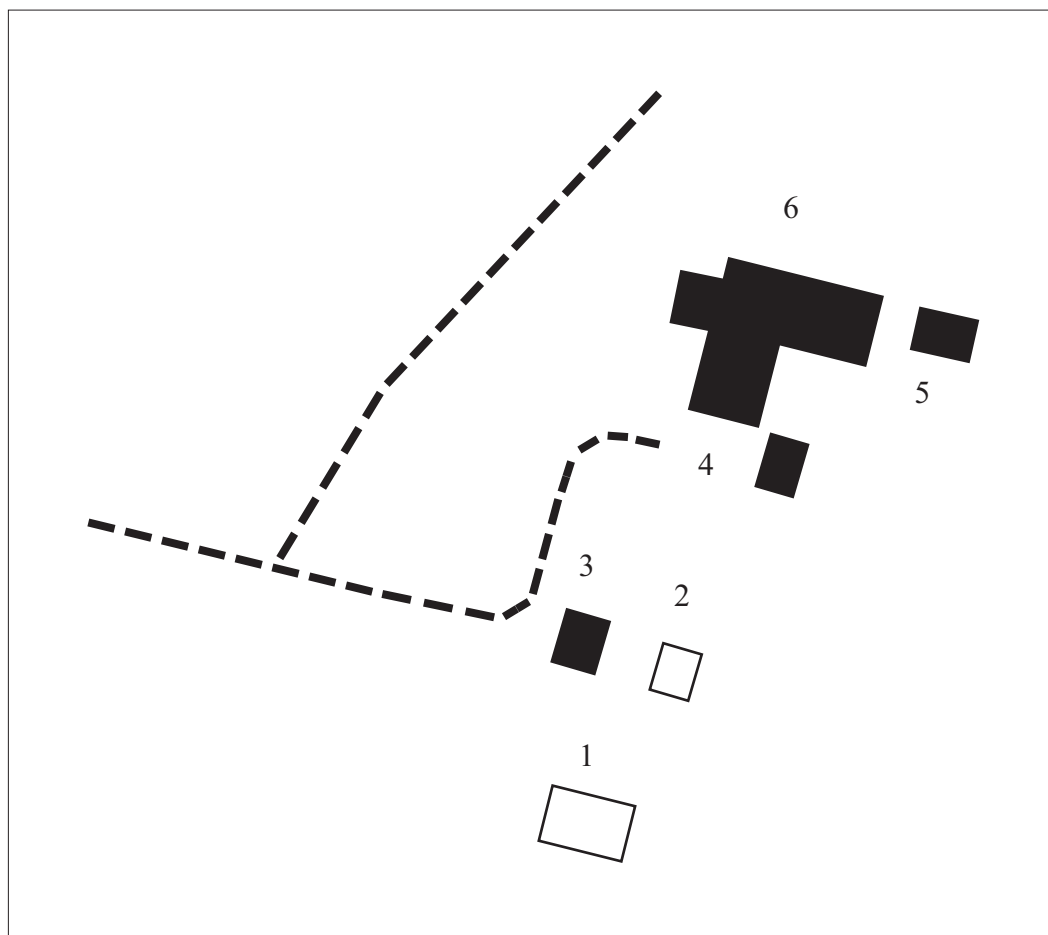
Gården omges av öppna åkrar och steniga hagmarker. I trädgården, innanför det vitmålade staketet, finner vi bland annat fruktträd, syrén och en gammal pump.

Kulturhistorisk värdering:

I – Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Några ekonomibygnader har därutöver ett visst byggnadshistoriskt värde, nämligen visthusboden (hus 3), vedboden (hus 4) samt ladugården (hus 6). Genom att ersätta nuvarande taktäckning på visthusboden med ett mer ålderdomligt takmaterial skulle man kraftigt förstärka byggnadens kulturhistoriska värde. Kontakta gärna antikvariskt kunnig personal från kommun eller länsmuseum för att få råd vid renoveringsåtgärder.

Mangårdsbyggnad från norr, Kushult 1:3

1. Mangårdsbyggnad

Salsbyggnad i 1 1/2 våning uppförd år 1909 enligt Sveriges Bebyggelse. Ernst Albert Johansson var enligt muntlig uppgift byggmästare. Byggnaden har frontespiser på främre och bakre långsida. Verandan hämtade man från Hästholmen. Byggnaden renoverades och moderniserades år 1946 (Sveriges Bebyggelse). Det var förmodligen då man klädde in den faluröda, liggande panelen med eternitplattor, bytte ut 4-lufts-fönstren mot ospröjsade 2- och 3-lufts-fönster samt klädde in snickarglädjen på förstukvisten med masonit-skivor. Vid en totalrenovering omkring år 1998 försökte man återskapa det gamla utseendet. Numera har huset en faluröd, stående locklist-panel, nytillverkade kopior av originalfönstren och verandan har fått tillbaka sina figursågade balusterdockor.

Grund

Stora block av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Vita takfots-brädor, dubbla vindskivor och oprofilerade tak-fotstassar.

Skorsten

Två tegelmurade, utkra-gade skorstenar i nock. Plåtskodda och plåt-krona.

Fasad

Tilläggsisolerad. Ny, faluröd locklistpanel med profilerade lister. Vita knutar och omfatt-ningar.

Fönster

Nya, kopplade 4-lufts-fönster med tvärpost. Liggande 2-lufts-fönster i halv våningen. 6-lufts-

fönster samt två 1-lufts-fönster i gavelröstena. Högst upp i frontespisernas rösten sitter sex-kantiga, ospröjsade fönster.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, vitmålad, helfransk dörr med sex fyllningar. Förstukvist/Veranda med vitmålade snickerier, betonggjuten bro.

Västra gaveln: Sentida, vit enkeldörr med tre fyllningar varav en i glas. Skärmtak.

Östra gaveln: Sentida, vit enkeldörr med två fyll-ningar. Liten förstukvist.

2. Bostad

Enkelstuga i 1 våning med vind och källare som innan hus 1 byggdes var mangårdsbyggnad. Totalrenoverades år 2001 och används idag som gäststuga. Enligt muntlig uppgift lär man tidigare ha haft höns på vinden.

Grund

Natursten

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor. Vita takfots-brädor och vindskivor.

Skorsten

Sentida, tegelmurad och utkragad skorsten med placering i bakre takfall.

Fasad

Tilläggsisolerad. Faluröd, profilerad locklistpanel med vita knutar och omfattningar. En vit, vertikal list löper längs gavlarna.

Fönster

Nya, kopplade fönster. Spröjsade 2-lufts-fönster med fyra rutor och vattenlist. På den norra gaveln sitter två mindre, assymetriskt placerade, 1-lufts-fönster med fyra rutor.

Dörrar

Entré framsida: En nytillverkad kopia av den gamla dörren. Tvådelad dörr i gulmålad, liggande panel med en tvärgående list på den nedre delen. Ett nytillverkat överljusfönster med spröjs har ersatt det gamla fönstret som satt vid sidan av dörren.

Entré baksida: Ny enkeldörr med gult fiskbensmönster och en snedställd glasruta upptill.

Källaringång på den södra gaveln: Tvådelad, äldre brädport med handsmidda bandgångjärn.

3 Uthus

Ålderdomligt uthus i form av en före detta visthusbod och sädesmagasin. Ett rum på övervåningen lär även ha använts som sommarbostad som komplement till den trånga enkelstugan mittemot. En relativt välbevarad byggnad som länge stått orörd. I visthusboden finns exempelvis gamla salttunnor bevarade.

Grund

Stoppstenar i natursten.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med betongpannor ovanpå ett äldre tak av handspingat spån. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda, profilerade takfotstassar.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Enkla bågar med handblåst glas. Småspröjsade 1-lufts-fönster med nio rutor i gavlebröstena. Ett liggande fönster med två rutor på baksidans halvåning.

Dörrar

Två enkeldörrar klädda i svart, liggande spontpanel och försedda med stocklås och handsmidda bandgångjärn. En tvådelad port klädd i sentida, svart, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn. I halvåningen sitter tre brädluckor. Samtliga dörrar sitter på byggnadens främre/östra långsida.

4. Uthus

Vedbod och före detta svinhus.

Grund

Cementgjuten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spåntak. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel med vita hörn och omfattningar. Slätpanel på norrgaveln, norra delen av långsidorna samt i det södra gavelröstet.

Fönster

Ett småspröjsat 1-lufts-fönster med åtta rutor på vardera långsida. I det södra gavelröstet sitter ett 1-lufts-fönster med sex rutor med stickbåge.

Dörrar

Framsida: En enkeldörr och en tvådelad port klädda i gul panel. Dörren har en liggande

fasspontpanel och porten är klädd i stående brädor.

Baksida: Enkeldörr klädd i gul, liggande spontpanel.

Norrgavel: Igensatt dörr/lucka samt i röstet en lucka klädd i röd, stående brädpanel.

Samtliga dörrar och luckor är försedda med handsmidda bandgångjärn.

5. Uthus

Tröskverksbyggnad, enligt muntlig uppgift möjligen uppförd under 1940-talet.

Grund

Natursten

Stomme

Regelkonstruktion

Tak

Sadeltak täckt med korrugerad, vit plåt. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda, oprofilerade takfotstassar.

Fasad

Faluröd, stående brädpanel.

Dörrar

Tvådelad port på vardera gaveln, klädda i brun, stående brädpanel och försedda med handsmidda bandgångjärn. Röd brädlucka i västra gavelröstet.

6. Ladugård

Ladugård enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1890. På ladugårdens västra långsida står ett tröskhus innehållande ett vandringsverk. Tillbyggnaden på den östra långsidan uppfördes enligt muntlig uppgift troligen under 1930- eller 1940-talet.

Grund

Stora block av huggen natursten.

Stomme

Liggtimmer samt regelkonstruktion i tillbyggnad.

Tak

Sadeltak klätt med korrugerad plåt. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor. Röda, profilerade takfotstassar.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar och omfattningar. Vit sågtandsfris avslutar panel i södra gavelröstet. Tillbyggnad klädd i stående brädpanel. Tröskhus klätt i vankantade brädor.

Fönster

Småspröjsade 1-lufts-fönster med tolv rutor, enkla bågar och handblåst glas. I det södra gavelröstet sitter ett korsformat fönster med sexton rutor. I de östra och västra röstena; trekantiga fönster med tjugo rutor. I det norra röstet sitter ett fönster med trekantig, spröjsad överdel och en nederdel som saknar glas.

Dörrar

Tvådelade portar och enkeldörrar i liggande panel eller stående brädpanel, de flesta försedda med handsmidda bandgångjärn. På den västra

Ladugård och vedbod/före detta svinhus från sydväst, Kushult 1:3

sidan är dörrarna och portarna gulmålade, på den östra sidan är de brunmålade och porten till tröskuset är målad i svart. En port på den östra långsidan har ett spröjsat överljusfönster och är försedd med två småspröjsade fönster, en på vardera porthalva. På tröskusets västra fasad sitter en liten röd brädlucka, tillverkad i ett enda stycke.

Fastighet Kushult 1:4

Miljöbeskrivning

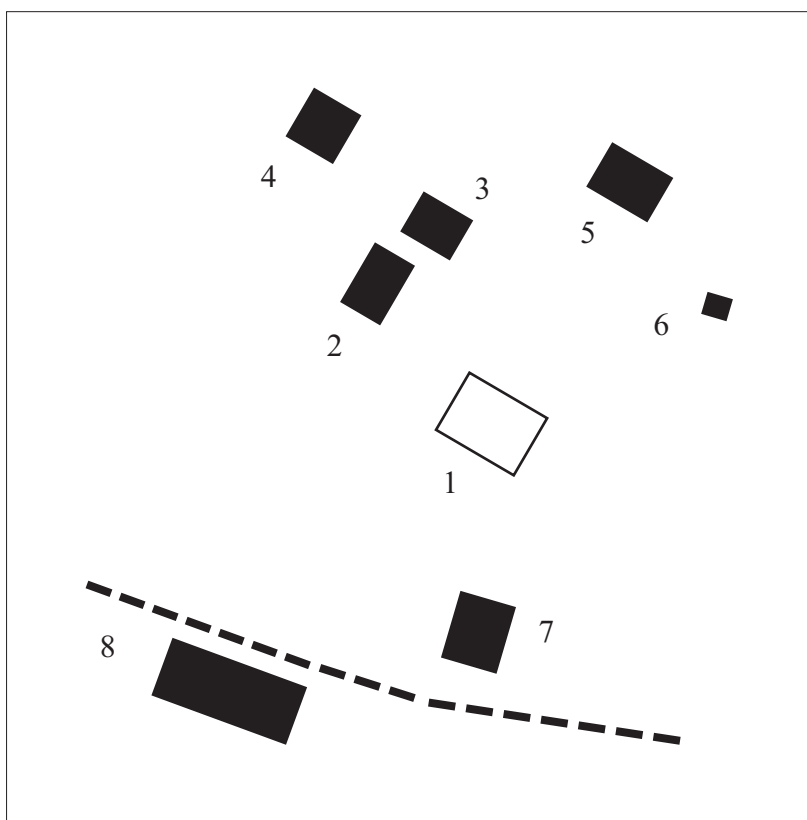
Mangårdsbyggnad, tillsammans med alla uthus och ekonomibygnader förutom ladugården, ligger på norra sidan om vägen. I trädgården, som delvis omgärdas av ett vitt trästaket, växer bland annat två stora björkar, ett hamlat träd samt en syrénberså.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde.

Av ekonomibygnaderna har två byggnader ett visst byggnadshistoriskt värde, dels boden (hus 2) och dels avträdet (hus 6).

Mangårdsbyggnad från sydväst, Kushult 1:4

1. Mangårdsbyggnad

Mangårdsbyggnad i 1 1/2 våning enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1902 och moderniserad omkring 1920. Vid jämförelse med ett foto i samma bok ser man att byggnaden fått en ny förstukvist och nya fönster samt att man på framsidan byggt till en frontespis. På husets bakre långsida finns en tillbyggnad.

Grund

Stora block av huggen natursten.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tegelpannor. Gula, profilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Två tegelmurade, utkragade skorstenar i nock.

Fasad

Gul, profilerad locklistpanel. Vit, vertikal list delar upp östgaveln. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Kopplade, 4-lufts-fönster med mittpost. De övre lufterna är spröjsade och har fyra rutor per luft. Bågarna är brunbetsade. I frontespisen sitter två

2-lufts-fönster med fyra rutor. I gavelröstena samt på västgavelns nedervåning sitter 6-lufts-fönster, de övre lufterna är spröjsade och har fyra rutor per luft. I gavelröstena sitter dessutom tre mindre 1-lufts-fönster med tre rutor. I halv våningen på baksidan sitter ett 1-lufts-fönster med två rutor och på tillbyggnaden ett ospröjsat 1-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Tvådelad, vitmålad dörr med sex fyllningar. De två översta fyllningarna är försedda med spröjsade glasrutor med sex rutor.

Tillbyggnad: Två sentida enkeldörrar.

2. Uthus

Bod med förmodad bostadsdel i 1 1/2 våning.

Grund

Natursten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten på den södra delen av det bakre takfallet.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel. Vita knutar och omfattningar.

Fönster

Framsida: Ett 2-lufts-fönster med sex rutor och ett småspröjsat 2-lufts-fönster med sexton rutor, enkla bågar.

Bod från sydöst, Kushult 1:4

Baksida: Småspröjsat 2-luftsönster med sexton rutor.

Norrgavel: Småspröjsat 1-luftsönster med åtta rutor samt ett 2-luftsönster med fyra rutor i röstet.

Sydgavel: Småspröjsat 2-luftsönster med sexton rutor samt ett 2-luftsönster med sex rutor i röstet.

Dörrar

En tvådelad, brunmålad dörr med sex fyllningar samt en enkeldörr klädd i brun fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

En liten röd lucka på framsidans halvvåning.

3. Jordkällare

Grund/ Stomme

Cementförstärkt natursten. Inskription i cementen ”31/10 1955”.

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel på bar läkt. Vita vindskivor och takfotsbrädor.

Dörrar

Enkeldörr klädd i brun, stående panel.

4. Uthus

Sentida förmodat garage eller verkstadshall.

Grund

Cement

Stomme

Ingen uppgift.

Tak

Sadeltak täckt med trapsplåt. Röda, oprofilerade takfotstassar och vita vindskivor.

Fasad

Faluröd, oprofilerad locklistpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ospröjsade 1-luftsönster.

Dörrar

Tvådelad port klädd i svart plåt på gaveln.

5. Uthus

Uthus i 1 våning.

Grund

Cementsten

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spån. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Putsad skorsten på främre takfall.

Fasad

Faluröd stående slätpanel samt locklistpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster

Ett småspröjsat, kopplat 1-lufts-fönster med åtta rutor.

Dörrar

Enkeldörr klädd i brun, liggande fasspontpanel försedd med bandgångjärn. På västgaveln en tvådelad port klädd i svart, stående panel försedd med bandgångjärn.

6. Avträde

Grund
Cement

Stomme
Trä

Tak
Topptak klätt i takpapp. Gula, oprofilerade takfotstassar.

Fasad
Gul, stående fasspontpanel med vita hörn och omfattningar.

Fönster
1-lufts-fönster med fyra rutor och bruna bågar.

Dörrar

Enkeldörr klädd i brun panel med vädringsspjäll upptill samt en enkeldörr klädd i gul panel på gaveln.

7. Uthus

Garage

Grund
Cement

Stomme
Regelkonstruktion

Tak
Flackt sadeltak täckt med trapetsplåt. Vita takfotsbrädor och profilerade vindskivor.

Fasad
Faluröd, oprofilerad locklistpanel.

Fönster
Två 1-lufts-fönster med tre rutor på norrgaveln.

Dörrar
Två tvådelade portar klädda i svart, stående panel på sydgaveln.

Avträde från sydväst, Kushult 1:4

8. Ladugård

Ladugård i 1 våning, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1896.

Grund
Huggen natursten och cement.

Stomme
Liggtimmer och regelkonstruktion.

Tak
Sadeltak täckt med korugerad eternit ovanpå spån. Röda, profilerade

takfotstassar och vita dubbla vindskivor. Ventilationshuv i trä.

Fasad

Falurött liggtimmer och ny, omålad, stående panel. Vitmålad sågtandsfris avslutar panel på västra gavelröset.

Fönster

Framsida och gavlar: 1-lufts-fönster med enkla bågar och sex rutor, profilerade överstycken.

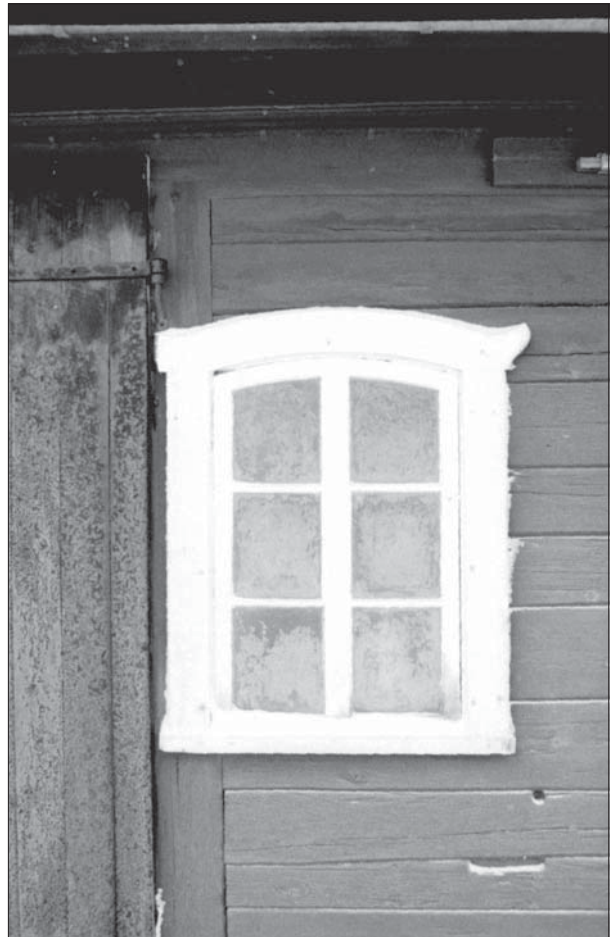
Baksida och västgavel: Liggande 1-lufts-fönster med åtta rutor.

Dörrar

Västgavel: Tvådelad port klädd i stående, svart panel försedd med bandgångjärn samt en lucka i brun panel.

Östgavel: Ny tvådelad port klädd i metallfärgad plåt.

Baksida: Skjutport klädd i svart trapetsplåt samt enkeldörr klädd i liggande, brun panel försedd med bandgångjärn.

Fönster på ladugård, Kushult 1:4

Fastighet Kushult 1:5

Miljöbeskrivning

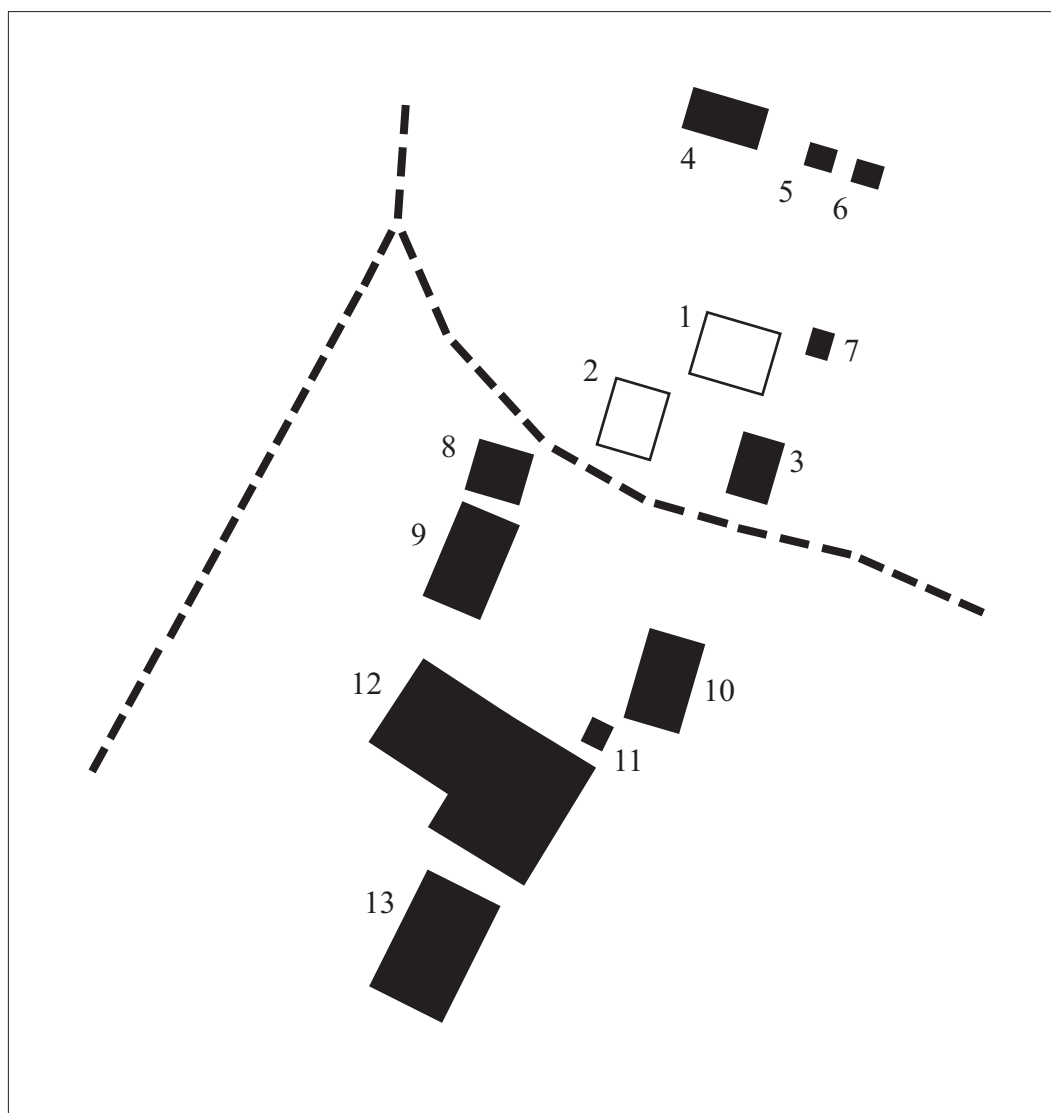
Gården Kushult 1:5 är belägen längst västerut i byn. Mangården, en mangårdsbyggnad med två flygelbyggnader, är belägen på den norra sidan av byvägen medan fägårdens byggnader till största delen ligger samlade på den södra sidan om vägen. Mangården avgränsas mot vägen av ett rödmålat trästaket med vita stolpspetsar. Grindstolparna är målade i rött och vitt, grinden saknas. En hamlad lönn markerar entrén mot den grusade gårdsplanen, tidigare stod det ett vårdträd även på den västra sidan av entrén. I trädgården som omges av en relativt nyuppförd gärdesgård växer bland annat äldre fruktträd och bärbuskar.

I trädgården finns förutom nedan beskrivna byggnader även ett skjul, en mindre bod, en hundkoja samt ett antal bikupor.

Kulturhistorisk värdering:

II – Tillmäts ej något särskilt kulturhistoriskt värde

Gårdsstrukturen tillsammans med det stora antalet bevarade uthus ger gårdens bebyggelse ett särskilt miljöskapande värde. Flera av de äldre uthusen har dessutom relativt välbevarade exteriörer med bevarade äldre fönster och dörrar. Ett särskilt byggnadshistoriskt värde har den gamla visthusboden och snickarboden (hus 3).

Mangårdsbyggnad från sydväst, Kushult 1:5

1. Mangårdsbyggnad

Mangårdsbyggnad i 1 1/2 våning med källare, enligt Sveriges Bebyggelse uppförd omkring 1850 och renoverad år 1895. Byggnaden ska enligt muntlig uppgift ha renoverats och tillbyggt vid ett flertal tillfällen, senast omkring 1950. Frontespiser pryder husets fram- och baksida. Framför entrén har man byggt en förstukvist som kröns av en balkong. Ingång via byggnadens fram- och baksida. Källaringång på västra gaveln.

Grund

Cementerad

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel.

Vita, dubbla takfötter och vindskivor.

Skorsten

Plåtklädd skorsten i nock.

Fasad

Faluröd locklistpanel med vita knutar och omfattningar.

Fönster

Framsida samt gavlarnas nedervåningar: Kopp-lade 2-lufts-fönster med lösspröjs, sex rutor. Två 1-lufts-fönster med tre rutor vardera flankerar entrédörren.

Baksida: Två 1-lufts-fönster med tre rutor samt ett ospröjsat 1-lufts-fönster.

Gavelrösten: 3-lufts-fönster med tre rutor per luft flankerade av två små 1-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Sentida, betsad enkeldörr med spröjsad glasruta upptill.

Betongbro.

Baksida: Sentida, betsad enkeldörr med två glasrutor. Betongbro och skärmtak.

2. Bostad

Uppfördes år 1922 (Sveriges Bebyggelse) i 1 1/2 våning som undantagsstuga. Enligt muntlig uppgift av boende renoverades byggnaden senast på 1970-talet, då man även inredde vindsvåningen. Byggnaden har en förstukvist med snickarglädje framför huvudentrén och en tillbyggd farstu på norrgaveln.

Grund

Stora block av huggen natursten med strukna fogar.

Tillbyggnad: Cement.

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt, sentida tegel.

Röda, profilerade takfotstassar. Vita takfotsbrändor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Plåtinklädd skorsten inock.

Fasad

Faluröd locklistpanel med vita knutar och omfattningar.

Fönster

Kopplade, ospröjade 2-lufts-fönster. På baksidan även ett 3-lufts-fönster. Gavelrösternas 2-lufts-fönster flankeras av två små 1-lufts-fönster.

Dörrar

Huvudentré: Sentida enkeldörr klädd i stående, smal panel målad i grönblå färg. Sexkantig råglasruta upptill.

Tillbyggd farstu: Sentida enkeldörr klädd i stående, smal panel målad i grönblå färg.

3. Uthus

Välbevarad snickarbod och visthusbod.

Grund

Huggen natursten med strukna fogar.

Stomme

Liggtimmer

Tak

Sadeltak belagt med tegelpannor. Profilerade, röda takfotstassar. Vita takfotstassar och dubbla vindskivor.

Fasad

Falurött liggtimmer med vita knutar och omfattningar. Locklistpanel på sydgaveln. En vit lisen på framsidan och en röd på baksidan.

Fönster

Ett spröjsat 2-lufts-fönster med sex rutor och enkla bågar på vardera gavel.

Dörrar

Två enkeldörrar på bodens framsida klädda i svart, liggande fasspontpanel. Dörrarna är försedda med handsmidda bandgångjärn och lås samt krönta med vita vattenlister. En trappsten i natursten och en betonggjuten.

En lucka i vardera röste, den på sydgaveln rödmålad och den på norrgaveln svartmålad. Båda försedda med handsmidda bandgångjärn.

4. Uthus

Före detta svinhus. Mindre växthus på södra långsidan.

Grund

Cement

Stomme

Trä

Tak

Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spån. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Skorsten

Tegelmurad skorsten inock.

Fasad

Faluröd panel.

Fönster

Spröjsade 1-lufts-fönster med sex rutor, enkla bågar.

Dörrar

Östra gaveln och norra långsidan: Enkeldörr klädd i svart fasspontpanel försedd med handsmidda bandgångjärn. På norra långsidan sitter också en röd svinlucka, även den försedd med handsmidda bandgångjärn.

Gavelrösten: Röda luckor med nya bandgångjärn.

5. Avträde

Grund
Cement

Stomme
Trä

Tak
Pulpettak. Vita takfotsbrädor och vindskivor.

Fasad
Faluröd locklistpanel med vita hörn.

Fönster
Två 1-lufts-fönster med vita bågar.

Dörrar
Enkeldörr klädd i svart, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn. På baksidan en enkeldörr klädd i röd, stående panel försedd med bandgångjärn.

6. Uthus

Mindre bod.

Grund
Cement

Stomme
Trä

Tak
Sadeltak belagt med trekupigt tegel. Röda, oprofilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad
Faluröd, stående fasspontpanel och locklistpanel. Vita hörn och omfattningar.

Fönster
Ett 2-lufts-fönster med fyra rutor och enkla bågar på vardera gavel. En rödmålad lucka i norra gavelröstet.

Dörrar
Enkeldörr klädd i svart, stående fasspontpanel försedd med nya bandgångjärn.

7. Jordkällare

Grund/Stomme
Cement

Tak
Gräspäls

Dörrar
Enkeldörr klädd i liggande, svart fasspontpanel försedd med bandgångjärn.

8. Uthus

Garage, troligen uppfört under 1900-talets andra hälft.

Grund
Cement

Stomme
Cement

Tak
Sadeltak

Fasad
Vitslammad cement. Gavelröstena klädda i faluröd locklistpanel.

Dörrar
Två tvådelade portar på östra gaveln. Portarna är klädda i stående, svart panel och försedda med handsmidda bandgångjärn. I röstet sitter en rödmålad lucka.

9. Uthus

Vagnslider.

Grund
Ej synlig vid inventeringstillfället.

Stomme
Stolpkonstruktion

Tak
Sadeltak belagt med tvåkupigt tegel ovanpå spån. Röda, oprofilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad
Faluröd locklistpanel med vita hörn.

Fönster
På norrgaveln sitter ett småspröjsat 1-lufts-fönster med tolv rutor och i röstet ett 3-lufts-fönster med åtta rutor per luft. Fönstren kröns av vita vattenlister.

Dörrar
På framsidan/den östra långsidan finns tre tvådelade portar samt en enkeldörr. På norra gaveln ytterligare en enkeldörr. Samtliga klädda i svart, stående panel och försedda med handsmidda bandgångjärn. I det södra gavelröstet sitter en röd lucka försedd med nya bandgångjärn och på framsidans halvvåning ytterligare en lucka.

10. Uthus
Vedbod och tidigare hönshus.

Grund
Ej synlig vid inventeringstillfället.

Stomme
Liggtimmer i hönshusdelen i söder och stolpkonstruktion i vedboden.

Tak
Sadeltak belagt med tegelpannor. Röda, oprofilerade takfotstassar. Vita takfotsbrädor och dubbla vindskivor.

Fasad
Stående, faluröda brädor. Vita omfattningar. Panel under takfot avslutas nedtill med röd sågtandsfris.

Fönster
2-lufts-fönster med sex rutor.

Dörrar
Två enkeldörrar på framsidan/västra långsidan. Den ena klädd i svart, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn och den andra klädd i svart masonitskiva. På sydgaveln sitter en röd hönslucka under fönstren.

11. Uthus
Mindre bod.

Grund
Natursten och cement.

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad eternit ovanpå spåntak. Vita, dubbla vindskivor.

Fasad
Falurött liggtimmer med röda knutar och omfattningar. Stående panel i röstena.

Dörrar
Enkeldörr klädd i stående, faluröd brädpanel försedd med handsmidda bandgångjärn.

12. Ladugård
Ladugård med tillbyggnader på västra gaveln och baksidan. Enligt Sveriges Bebyggelse uppförd år 1888 och ombyggd år 1946. I ladugården håller man ett större antal kor.

Grund
Natursten

Stomme
Liggtimmer

Tak
Sadeltak täckt med korrugerad eternit.

Fasad

Falurött liggtimmer och stående panel. Röda lisener, knutar och vita omfattningar.

Fönster

Framsida: Småspröjsat 1-lufts-fönster med tolv rutor samt fyra 1-lufts-fönster med två rutor.

Tillbyggnad: 1-lufts-fönster med två rutor.

Takkupa: Trekantigt, småspröjsat, 1-lufts-fönster med åtta rutor.

Dörrar

Framsida: Tvådelad port klädd i svart, stående panel försedd med handsmidda bandgångjärn samt en enkeldörr klädd i sentida, stående svart panel.

Västgavel: Tvådelad, mindre port klädd i stående, svart panel samt en port och en enkeldörr på tillbyggnaden.

Baksida samt tillbyggnad: Tvådelad port klädd i svart, stående panel försedd med bandgångjärn samt två skjutportar klädda i svart trapetsplåt.

13. Maskinhall

Nyligen uppförd maskinhall sammanlänkad med ladugården genom en skjulbyggnad.

Grund

Cement

Stomme

Regelkonstruktion och järn.

Tak

Sadeltak täckt med trapetsplåt.

Fasad

Faluröd, stående panel med vita hörn.

Dörrar

Västra långsidan: en dubbelpart klädd i metallfärgad plåt samt en skjutport klädd i svart trapetsplåt.

Slutord

Det här är den andra av två rapporter som behandlar byggnadsbeståndet i Hålateden. Föreliggande rapport innehåller en bebyggelsehistorisk inventering samt värdering av åtta av Hålatedens 158 hemman. Tidigare undersökningar inom Hålatedsprojektet har framhållit områdets ålderdomliga och välhävda jordbrukslandskap samt visat på en riklig förekomst av fornlämningar än man tidigare känt till. Det stora antalet äldre landskapselement och den betydande biologiska mångfalden har med stor sannolikhet sin förklaring i det småbrutna landskapet. Då den naturliga bebyggelsen i Hålateden alltid varit ensamgårdar och mindre byar, medförde laga skiftet inga större förändringar i odlingslandskapet.

Detsamma verkar gälla för bebyggelsen på de i denna rapport genomgångna fastigheterna. Mindre byar och ensamgårdar utgör fortfarande större delen av byggnadsbeståndet. Vid en jämförelse med kartorna som upprättades i samband med laga skiftet i slutet på 1800-talet kan man se att utflyttningen av gårdar enbart skedde i mindre omfattning. Gårdarna i Hålateden har därför i stor utsträckning fått stå kvar på sina ursprungliga lägen. Att de enskilda gårdarna dessutom ofta bevarat många av sina äldre uthus minner om det ålderdomliga månghussystemet och tyder på att bebyggelsen här långt fram i våra dagar varit relativt opåverkad av jordbrukets strukturella rationalisering och omvandling.

Även om laga skiftet inte påverkat by- och gårdsbebyggelseernas placering i någon större omfattning, så har de enskilda byggnadernas utseende inte undgått förändring. Detta märks särskilt väl vad gäller ladugårdarna av vilka de flesta byggdes under slutet av 1800-talet eller under början av 1900-talet. Den senast uppförda ladugården byggdes år 1946 (Pelarebo 2:1, tidigare 1:4). Det stora flertalet är medelstora ekonomibyggnader uppförda i 1 våning med skulle. Fasaderna är oftast försedda med rödfärgad, stående panel med vita knutar och omfattningar. Dekorativa inslag såsom vitmålade, sågtandsformade friser samt

fantasifullt utformade gavelröstepfönster är vanligt förekommande. De två ladugårdsbyggnader som är uppförda i början av 1800-talet (Höghult 1:3 och Kushult 1:2) har båda gavlar som är timrade ända upp i röstet samt enkla fasader som nästan helt saknar dekorativa element.

Att ladugårdarna ofta är av nyare datum faller sig naturligt med tanke på det förhållandevis hårda slitaget som dessa byggnader utsätts för. Att man i stor utsträckning även låtit modernisera, renovera eller uppföra helt nya bostadshus har dock andra förklaringar. En majoritet av mangårdsbyggnaderna i undersökningsmaterialet verkar ha uppförts kring tiden för laga skiftet. Här rör det sig sannolikt om en vilja att uppvisa ökat välstånd och/eller påverkan av nya influenser utifrån. Det var säkerligen inte ovanligt att de utflyttade gårdarna uppförde nya huvudbyggnader med ett modernare utseende, som i sin tur påverkade de kvarvarande bönderna att bygga nytt. Mangårdsbyggnadernas utseende varierar kraftigt från torpen och de mindre gårdarnas enkelstugor, till de större gårdarnas ljust panelade, verandaförsedda salsbyggnader och de sentida villalikhnande bostadshusen. Det som flertalet av dessa ändå har gemensamt är dekorativa detaljer i form av exempelvis vackert profilerade takfotstassar eller krysspröjsade halvvåningsfönster. Tyvärr har endast ett fåtal av boningshusen fått behålla sin ålderdomliga/ursprungliga karaktär. Tillbyggnader, nya fasadinklädningar, sentida fönster och moderna villadörrar är exempel på förändringar som förändrat flera av byggnaderna i denna rapport, ibland till oigenkännlighet. Däremot har det stora antalet uthus, som ofta mist sin ursprungliga funktion, ofta bevarat ett mer ålderdomligt utseende.

Rambergstorps by framstår som en av denna inventerings mer intressanta områden. De tre små gårdarna ligger utspridda utmed den slingrande grusvägen. Vi kan följa byns utveckling alltifrån det att den förste inbyggaren Anders Ramberg kom hit omkring 1780 och anlade ett torp fram till dess att ägorna på 1880-talet delades upp i

tre mindre gårdar. Norrgården, Mellangården och Södergården finns kvar än idag och har samtliga välbevarade byggnader i behåll.

Den lilla, före detta ensamgården, Staffanstorp har en mycket enkel gårdsbebyggelse som snart för tankarna till en torpbebyggelse. Denna typ av enkla bebyggelse med en mindre enkelstuga som mangårdsbyggnad verkar inte vara helt ovanlig i Hålaveden. Staffanstorp har med sina ålderdomliga och oförvanskade byggnader, en stuga och en bod, ett stort kulturhistoriskt värde.

Ett intresse ur industrihistorisk synvinkel har bebyggelsen, framförallt själva sågverksbyggnaden, kring Krokseryds såg. Verksamheten här lär ha anor ända tillbaka till 1500-talet.

Linköping i januari 2003

Lisa Johansson
antikvarie

Referenser

Tryckta källor

- Kulturmiljövårdens bebyggelseregister – Inventeringshandbok, RAÄ, Trelleborg 1998
- Natur Kultur: Miljöer i Östergötland: Naturvårdsplan och kulturminnesprogram, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Linköping 1983
- Sveriges bebyggelse: Landsbygden, Östergötlands län del V, Uddevalla 1948
- Svenska gods och gårdar del XIX, Sydvästra Östergötland, Uddevalla 1940

Artiklar

- ”Gamla gårdar i Ödeshög”, Östgöta Correspondenten, 1935-07-17
- ”Rahmbergstorp i Stora Åby berättar”, Holger Edlund, I Rökstenens bygd, Ödeshögs kulturnämnd, 1976

Kartor

- Ekonomiska kartan från 1983 (flygfoto 1978)
- Ekonomiska kartan från 1948 (flygfoto 1945)
- Karta över Dals och Lysings härad 1881 (1876-77)
- Karta över Boeryd, Storskifte 1804-05 (St Åby sn Akt 88)
- Karta över Boeryd, Laga skifte 1862 (St Åby sn Akt 185)
- Karta över Frebol, Storskifte 1801-02 (Ödeshög sn Akt 66)
- Karta över Frebol, Laga skifte 1849-57 (Ödeshög sn Akt 142)
- Karta över Höghult, Laga skifte 1864 (St Åby sn Akt 197)
- Karta över Järperyd, Storskifte 1823 (St Åby sn Akt 106)
- Karta över Järperyd, Laga skifte 1859-60 (St Åby Akt 177)
- Karta över Krokseryd, Laga Skifte 1842 (St Åby sn Akt 139)
- Karta över Kushult, Storskifte 1785 (Ödeshög sn Akt 28)
- Karta över Pelarebo, Storskifte 1805 (St Åby sn Akt 91)
- Karta över Rambergstorp, a a 1790 (St Åby sn Akt 65)

Arkiv

- Östergötlands länsmuseum
Fornlämningsregistret
Ortnamnsarkivet i Uppsala

Fristående berättelser /Otryckta källor

- Byggnadsinventering i Ödeshögs socken från år 1949 (Östergötlands länsmuseum)
- Sammanställning av uppgifter ur kyrkböcker och mantalslängder, Freddie Hallberg, 1996 (Östergötlands länsmuseum)
- Sammanställning av arkivmaterial och kartanalys över Hålavedsbygden, Nr 83 Höghult, Nr 95 Rambergstorp, Nr 75 Järperyd, Nr 101 Krokseryd, Anna Blomqvist (Isaksson)/Carin Claréus, Hans Liman (Länsstyrelsen Östergötland)
- Minnen från 8 gårdar i Ödeshög sn - Holaveden, Christer Wiking, Studiecirkel 1997 (Länsstyrelsen Östergötland)
- Stavabygden – gränsbygden, Bidrag till Stavabygdens historia, Arne Ivarsson, Utkast 2002-09-09 (Ödeshögs bibliotek)
- Verner Ax berättar vidare, Ulla Baugner; red, Utkast (Ödeshögs bibliotek)

Muntliga källor

- Edvard Carlsson (Frebol 1:6 och Sväm 6:8)
- Lennart Edlund (Rambergstorp 1:31 och 1:32)
- Ingrid Ehinger (Rambergstorp 1:31 och 1:32)
- Margareta Ehinger-Holmberg (Rambergstorp 1:31 och 1:32)
- Patrik Erixon (Krokseryd 1:2, 1:3, 1:4, 1:5 och 1:6)
- Stig-Åke Josephsson (Boeryd 1:4)
- Kristina Kastman-Bergling (Boeryd 1:13)
- Sebastian Lidegran (Frebol 1:6)
- Margareta Lysén (Höghult 1:12)
- Britta Martinsson (Höghult 1:8)
- Edda Orsin (Järperyd 1:9)
- Lennart Oskarsson (Höghult 1:3)
- Sixten Pettersson (Göleryd 1:9)
- Anna-Britta Schönbeck (Frebol 1:5 och 1:7)
- Mikael Wahlberg (Järperyd 1:8)
- Kurt Waldau (Pelarebo 2:1 och 2:2)

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län har Östergötlands länsmuseum under våren 2002 utfört en kulturhistorisk bebyggelseinventering av nio utvalda fastigheter i Hålateden; Boeryd, Höghult, Järperyd, Krokseryd, Pelarebo och Rambergstorp i Stora Åby socken samt Frebol och Kushult i Ödeshögs socken. Samtliga belägna i Ödeshögs kommun. Hålateden är namnet på den bygd som sträcker sig från Ödeshög i norr till länsgränsen i söder. I väster och öster avgränsas området av Vättern respektive Lysings häradsallmännings stora skogsområde. Området karaktäriseras av ett småskaligt och ålderdomligt odlingslandskap. Den täta förekomsten av välhävdade ängs- och hagmarker saknar motstycke i Östergötland. Eftersom det småbrutna landskapet karaktäriseras av små byar och ensamgårdar medförde laga skiftet relativt små förändringar, endast ca 25% av gårdarna blev ålagda att flytta ut. Motsvarande siffra för Östgötaslätten är 75%.

Trots att varken laga skiftet eller det moderna jordbrukets strukturella omvandling påverkat by- och gårdsbebyggelsen i någon större omfattning, så har de enskilda byggnadernas utseende inte undgått förändring. Detta märks särskilt väl vad gäller ladugårdarna och mangårdsbyggnaderna, medan uthusen som ofta mist sin ursprungliga funktion ofta bevarat ett mer ålderdomligt utseende.